

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SPORDA PSİKOSOSYAL ALANLAR

**SPOR YAPAN VE YAPMAYAN BİREYLERİN FAİR
PLAY DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Hacı Samet YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR- AĞUSTOS / 2025

T.C.
KIRSEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SPORDA PSİKOSOSYAL ALANLAR

**SPOR YAPAN VE YAPMAYAN BİREYLERİN FAİR
PLAY DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Hacı Samet YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Vahit ÇİRİŞ

KIRSEHİR- AĞUSTOS / 2025

KABUL VE ONAY

“ Spor Yapan ve Yapmayan Bireylerin Fair Play Düzeylerinin İncelenmesi ” adlı bu çalışma, 28/08/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Sporda Psikososyal Alanlar Programında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

Doç. Dr. Vahit ÇİRİŞ (Danışman)
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Spor Bilimleri Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Übeyde GÜLNAR
Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Spor Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Eylem GENCER
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Spor Bilimleri Fakültesi

ETİK BEYAN VE ARAŞTIRMA FONU DESTEĞİ

Bu tez çalışmasında, etik ilkelere uyduğumu, bana ait olmayan tüm ifadelere eksiksiz atıf yaptığımı ve bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içerisinde elde ettiğimi beyan ederim.

Hacı Samet YILMAZ

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın hazırlanmasında danışmanım Sayın Doç. Dr. Vahit ÇİRİŞ'E tez sürecinde bana gösterdiği sabır, rehberlik ve değerli katkıları için en içten teşekkürlerimi sunarım. Akademik bilgisi, yönlendirmeleri ve desteği bu çalışmanın şekillenmesinde büyük rol oynamıştır.

Araştırmam sırasında bana yol gösteren ve değerli fikirleriyle katkıda bulunan Öner SOYKAN'A da ayrıca teşekkür ederim.

Tez süresince manevi desteğini her zaman hissettiren aileme, sabırları ve anlayışları için minnettarım. Ayrıca bu süreçte yanımda olan tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ağustos 2025

Hacı Samet YILMAZ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vii
SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Sporun Tanımı	3
2.1.1. Sporun Önemi.....	4
2.1.2. Sporun Fiziksel Faydaları	5
2.1.3. Sporun Zihinsel Faydaları	6
2.1.4. Sporun Sosyal Faydaları.....	6
2.1.5. Amatör ve Profesyonel Spor.....	7
2.1.5.1. Profesyonel Spor	7
2.1.5.2. Amatör Spor	9
2.1.5.3. Amatör Spor ve Profesyonel Spor Ayrımı	9
2.2. Fair Play Kavramı.....	10
2.2.1. Etik Değerler.....	11
2.2.1.1. Adil Oyun	11
2.2.1.2. Adalet	13
2.2.1.3. Sportmenlik	13
2.2.1.4. Sevgi ve Saygı	13
2.2.1.5. Dürüstlük	14
2.2.2. Fair Play Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'deki Uygulamaları.....	14
2.2.3. Olimpiyat Komitesi ve Unesco Gibi Kurumların Fair Play'e Bakışı	16
2.3. Sporda Ahlak Ve Etik Değerler.....	18
2.3.1. Sporcularda Etik Davranışın Önemi.....	18
2.3.2. Sportmenlik	20

2.3.3. Ahlak İlişkisi	21
2.4. Farklı Spor Branşlarında Fair Play	22
2.4.1. Bireysel Sporlar ve Fair Play	23
2.4.2. Takım Sporları ve Fair Play	24
2.5. Fair Play Düzeyini Etkileyen Faktörler	25
2.5.1. Antrenör Etkisi	25
2.5.2. Medya	26
2.5.3. Taraftar Etkisi	26
2.6. Literatür Taraması	27
2.6.1. Yurtiçinde Yapılmış Fair Play Araştırmaları	27
2.6.2. Yurtdışında Yapılmış Fair Play Araştırmaları	33
3. GEREÇ VE YÖNTEM	38
3.1. Araştırmanın Modeli	38
3.2. Katılımcılar	38
3.3. Veri Toplama Araçları	40
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu (KBF)	40
3.3.2. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği	40
3.3.3. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği Güvenirlilik Analizi	41
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	42
3.5. Verilerin Analizi	42
3.6. Araştırma Etiği	43
4. BULGULAR	45
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	60
KAYNAKLAR	67
EKLER	78
EK 1. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği	78
EK 2. Veli Onay Formu	79
ÖZGEÇMİŞ	80

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1: Katılımcılara ait demografik bilgiler.....	38
Tablo 3.2: Güvenirlilik analizi.....	41
Tablo 3.3: Normallik testi analizi	43
Tablo 4.1: Uygulanan ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistiki bulgular.....	45
Tablo 4.2: Farklı spor branşı yapan bireylerin cinsiyet değişkenine göre t-testi bulguları	46
Tablo 4.3: Farklı spor branşı yapan bireylerin yaş değişkenine ilişkin değerler	47
Tablo 4.4: Farklı spor branşı yapan bireylerin yaş değişkenine ilişkin Anova testi sonuçları	48
Tablo 4.5: Farklı spor branşı yapan bireylerin aile gelir düzeyine ilişkin değerler	49
Tablo 4.6: Farklı spor branşı yapan bireylerin aile gelir düzeyine ilişkin Anova testi sonuçları	50
Tablo 4.7: Farklı spor branşı yapan bireylerin anne eğitim durumuna ilişkin değerler	51
Tablo 4.8: Farklı spor branşı yapan bireylerin anne eğitim durumuna ilişkin Anova testi sonuçları	52
Tablo 4.9: Farklı spor branşı yapan bireylerin baba eğitim durumuna ilişkin değerler	53
Tablo 4.10: Farklı spor branşı yapan bireylerin baba eğitim durumuna ilişkin Anova testi sonuçları	54
Tablo 4.11: Farklı spor branşı yapan bireylerin spor yapma yılı durumuna ilişkin değerler	55
Tablo 4.12: Farklı spor branşı yapan bireylerin spor yapma yılı durumuna ilişkin Anova testi sonuçları	56
Tablo 4.13: Farklı spor branşı yapan bireylerin branş durumuna ilişkin değerler.....	57
Tablo 4.14: Farklı spor branşı yapan bireylerin branş durumuna ilişkin Anova testi sonuçları	58

SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ

Simgeler : Açıklama

%	:	Yüzde
α	:	Cronbach's Alpha Katsayısı
$\pm$	:	Artı / Eksi aralığı
$\bar{X}$	:	Ortalama
p	:	Anlamlılık düzeyi

Kısaltmalar : Açıklama

CIFP	:	Uluslararası Fair Play Komitesi
EFPM	:	Avrupa Fair Play Birliği
IOC	:	Uluslararası Olimpiyat Komitesi
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
MEGSB	:	Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı
TİCİ	:	Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı
TFF	:	Türkiye Futbol Federasyonu
TMOK	:	Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi
UNESCO	:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
WADA	:	Dünya Anti-Doping Ajansı

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SPOR YAPAN VE YAPMAYAN BİREYLERİN FAİR PLAY DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

HACI SAMET YILMAZ

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Sporla Psikososyal Alanlar

Danışman: Doç. Dr. Vahit ÇİRİŞ

Spor, bireylerin fiziksel gelişimlerinin yanı sıra sosyal, duygusal ve ahlaki yönlerini geliştiren çok yönlü bir etkinlik alanıdır. Spor ortamlarında sergilenen davranışlar fiziksel başarıyı olduğu kadar etik değerleri, kurallara uyumu ve rakibe gösterilen saygıyı da kapsamaktadır. Bu bağlamda “fair play” (adil oyun) kavramı, sporun evrensel değerleri arasında yer almakta ve bireylerin sportmenlik düzeyini yansıtmaktadır. Fair play davranışları; kurallara, sosyal normlara ve etik ilkelere uygun hareket etme tutumlarını içermektedir. Günümüzde sporun bireyler üzerindeki sosyal etkisi giderek artmakta, özellikle gençlerin bu etkiler doğrultusunda geliştirdiği değerler toplumsal yaşam açısından önem kazanmaktadır. Bireylerin ilgilendikleri spor branşları ile fair play düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, eğitimciler, spor yöneticileri ve politika yapıcılar için yol gösterici olabilir. Gençlik merkezleri gibi sosyal gelişimi destekleyen ortamlarda farklı profillere sahip bireylerin sportmenlik eğilimlerini anlamak, bu değerlerin kazandırılması açısından önemlidir. Bu araştırma, farklı spor branşlarında yer alan bireylerin fair play düzeylerini çok boyutlu bir ölçek aracılığıyla belirlemeyi amaçlamaktadır. Sportmenlik olgusu, sosyal normlara uyum, kurallara saygı, sorumluluk bilinci ve rakibe yönelik tutumlar gibi temel

boyutlar üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma, nicel araştırma yöntemine dayalı olarak tarama modeliyle yürütülmüştür. Katılımcılar, Kahramanmaraş ilinde Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'ne bağlı gençlik merkezlerinde bulunan, çeşitli spor branşlarında yer alan lisanslı sporcular ile bu merkezlerde sosyal ve kültürel etkinliklere katılan bireylerden oluşmaktadır. Toplam 762 birey çalışmaya dahil edilmiştir. Veri toplama sürecinde kişisel bilgi formu ve "ok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi leği" kullanılmıştır. Veriler, yüz yüze anket yöntemiyle toplanmış ve IBM SPSS 25 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda fair play düzeylerinin cinsiyetten bağımsız geliştiğini, ancak yaş, aile gelir düzeyi, ebeveyn eğitim durumu, spor yapma yılı ve spor branşı gibi değişkenlere bağlı olarak anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur.

Ağustos 2025, 89 Sayfa

Anahtar Kelimeler: Spor, fair play, sportmenlik, etik davranış

ABSTRACT

M.Sc. THESIS

THE EXAMINATION OF FAIR PLAY LEVELS OF INDIVIDUALS WHO PLAY SPORTS AND WHO DO NOT

Hacı Samet YILMAZ

Kırşehir Ahi Evran University

Institute of Health Sciences

Psychosocial Areas in Sports

Supervisor: Assoc. Prof. Vahit ÇİRİŞ

Sport is a multidimensional activity area that supports not only physical development but also social, emotional, and moral growth. Behaviors exhibited in sports settings reflect not only physical achievement but also ethical values, adherence to rules, and respect for opponents. In this context, the concept of *fair play* is considered among the universal values of sport and reflects individuals' level of sportsmanship. Fair play behaviors encompass attitudes aligned with rules, social norms, and ethical principles. Today, the social impact of sports on individuals is increasing, and the values developed by young people through these experiences have become increasingly important for social life. Investigating the relationship between the types of sports individuals are engaged in and their levels of fair play can provide valuable insights for educators, sports administrators, and policymakers. Understanding the sportsmanship tendencies of individuals with diverse profiles, especially in youth centers that support social development, is essential for promoting these values. This study aims to determine the fair play levels of individuals engaged in different sports branches using a multidimensional scale. The concept of sportsmanship is evaluated through

core dimensions such as adherence to social norms, respect for rules, a sense of responsibility, and attitudes toward opponents. The research was conducted using a quantitative approach with a survey model. Participants consisted of licensed athletes from various sports branches, as well as individuals involved in social and cultural activities at youth centers affiliated with the Provincial Directorate of Youth and Sports in Kahramanmaraş, Türkiye. A total of 762 individuals participated in the study. During the data collection process, a personal information form and the “Multidimensional Sportsmanship Orientation Scale” were used. Data were collected through face-to-face surveys and analyzed using IBM SPSS 25 software. The findings revealed that fair play levels develop independently of gender but show significant differences based on variables such as age, family income level, parental education status, years of sports participation, and type of sport.

August 2025, 89 Pages

Keywords: Sport, fair play, sportsmanship, ethical behavior

1. GİRİŞ

Spor, bireylerin fiziksel gelişimlerinin yanı sıra zihinsel, duygusal ve sosyal becerilerini de geliştiren önemli bir etkinlik alanıdır. Sporun bireyler ve toplumlar üzerindeki bu çok yönlü etkisi, sadece performansla sınırlı kalmayıp aynı zamanda etik değerler ve toplumsal normlarla da doğrudan ilişkilidir (1) Bu bağlamda, sporun temel ilkelerinden biri olan "fair play" (dürüst oyun) kavramı, sporcularda ve spor izleyicilerinde etik davranışın, saygının, hoşgörünün ve centilmenliğin gelişmesini destekleyen bir yaklaşımı temsil etmektedir. Fair play, kurallara uygunluk, rakibe, hakemlere ve oyunun ruhuna duyulan saygıyı da içeren bütüncül bir davranış biçimidir (2). Bu anlayış, bireylerin spora yaklaşımını, spor kültürünü ve sporun eğitsel işlevini doğrudan etkilemektedir. Ancak, sporun rekabetçi yapısı zaman zaman bu değerlere zarar verebilmekte, kazanma hırsı etik dışı davranışların önünü açabilmektedir (3). Bu durum, fair play anlayışının sporun tüm alanlarında ne düzeyde benimsendiğinin ve uygulandığının incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Sporda fair play, adil bir rekabet ortamının sağlanması için olmazsa olmaz olan dürüstlük, kurallara saygı ve sportmenlik ilkelerini kapsar (1). Bu kavram, stadyumların dürüst rekabetin mekanı olarak hizmet verdiği Antik Yunan'daki köklerinden, günümüzde çeşitli spor bağlamlarında da yansımalarını bulmuştur (4). Günümüzde adil oyun, kurallara uymanın ötesine geçer; rakipler, hakemler ve seyirciler arasında saygıyı teşvik etmeyi de içeren oyunun ruhuna bağlılığı temsil eder (5). Fair play'in etik boyutları, spordaki uyuşmazlıkların çözümüyle ilgili olduğu için özellikle önemlidir. Doping, şike ve ayrımcılık gibi konular, müsabakaların dürüstlüğünü tehdit etmekte ve şeffaf ve tarafsız uyuşmazlık çözüm mekanizmaları gerektirmektedir. Rus doping skandalı gibi dikkat çeken vakalar, sporun en üst düzeylerinde fair play ilkelerine uyulmasının gerekliliğini vurguluyor (6). Ayrıca sporcuların fair play'e bağlılığı, performanslarını ve spordaki genel deneyimlerini etkileyebilir. Örneğin, başarılı performansları görselleştirme gibi zihinsel imgeleme uygulamaları, sporcuların kültürel değerleriyle uyumlu olduğunda geliştirilebilir ve böylece sporlarıyla daha derin bir bağ kurulabilir ve etik davranışlar teşvik edilebilir (4). Bireysel sporlar bağlamında, farklı kültürel geçmişler ve organizasyonel yapılar nedeniyle fair play'e verilen önemde farklılıklar ortaya çıkabilir. Bu değişkenlik, farklı spor branşlarında faaliyet

gösteren bireyler arasında fair play seviyelerinin araştırılmasının önemini vurgular; çünkü rekabet ruhu, sosyo-kültürel etkiler ve spor organizasyonlarının yönetimi de dahil olmak üzere hem iç hem de dış faktörler tarafından şekillendirilebilir.

Spor branşlarının yapısal özellikleri, rekabet düzeyleri, temas gereksinimleri ve kuralları, bireylerin fair play düzeyleri üzerinde etkili olabilmektedir. Örneğin, takım sporlarında grup dinamiği ve kolektif sorumluluk ön plandayken, bireysel sporlarda kişisel strateji ve disiplin daha belirgindir. Bu yapısal farkların, sporcuların etik değerlere yaklaşımlarını nasıl etkilediği ise üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Bu araştırmanın amacı, farklı spor branşlarıyla uğraşan bireylerin fair play düzeylerini karşılaştırmalı olarak incelemek ve branşlar arası farklılıkların olup olmadığını ortaya koymaktır. Elde edilecek bulgular, spor eğitimi ve ahlaki gelişim açısından yol gösterici olabileceği gibi, spor politikalarının şekillendirilmesine de katkı sağlayabilir.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, araştırmanın temelini oluşturan konuyla ilgili genel ve kapsamlı bilgiler sunulmuştur. Konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak ve bağlam oluşturmak amacıyla temel kavramlar, tarihsel gelişim süreci ve ilgili temel bilgiler ele alınmıştır.

2.1. Sporun Tanımı

Spor kavramı, farklı disiplinler tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmış olup, bu tanımlar literatürde çeşitlilik göstermektedir. Kavramın uluslararası niteliğine rağmen, farklı bilim dallarının yaptığı tanımlarda ortak bir görüş birliğine varılamamıştır. Her ne kadar sporun dünya çapında tanıtımı İngilizler tarafından yapılmış olsa da, kelimenin kökeni İngilizce değil, Latince'dir. "Disportare" ve "deportare" terimlerinden türeyen bu kavram zamanla bugünkü anlamını kazanmıştır (7).

Spor, bireyin çevresiyle sosyal bir bağ kurmasına olanak sağlarken, bu süreçte kişinin yeteneklerini geliştirmesine imkân tanıyan, belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen, bireysel ya da grup halinde yapılan, aletli ya da aletsiz şekilde icra edilen; boş zamanları değerlendirmekten ziyade kişinin beden ve ruh sağlığını destekleyen, rekabetçi yönüyle dayanışma duygusunu geliştiren ve toplumsal uyumu sağlayan kültürel bir faaliyettir (8). Ayrıca spor; bireyin ya da grubun belirli kurallar çerçevesinde, bir hedef doğrultusunda, hem uygulayıcı hem de izleyici açısından keyif veren zihinsel ve fiziksel etkinlikler bütünüdür (9). Sporun yalnızca zaman geçirmek için yapılan bir uğraş olarak değerlendirilmesi eksik bir yaklaşım olur. Aksine, bireyin fiziksel ve ruhsal farkındalığını artıran anlamlı bir eylem olarak ele alınmalıdır (10).

Spor, bireylerin sadece fiziksel ve zihinsel gelişimlerine katkı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda sosyalleşmelerine yardımcı olur, kişisel değerlerinin oluşumunu destekler ve sorumluluk bilincinin gelişmesine olanak tanır (10). Bu bağlamda, disiplin kazanımı, düzenli yaşam alışkanlıkları ve sağlıklı birey olma yolundaki davranışların benimsenmesinde spor önemli bir rol oynar. Özellikle beden eğitimi ve spor dersi ile spor ve fiziki etkinlikler dersi, bu davranışların kazandırılmasında kritik bir işleve sahiptir. Spor ortamlarında adil ve etik

değerlere uygun biçimde rekabet edilmesi, bazı temel ilkelere bağlı kalınarak mümkün olabilir. Bu ilkeler arasında adalet, eşitlik, tarafsızlık, saygı, dürüstlük, güvenilirlik, profesyonellik, sorumluluk, duyarlılık ve vatandaşlık yer almaktadır (11).

2.1.1. Sporun Önemi

Spor, bu alanda aktif olarak yer alan bireyler açısından değerlendirildiğinde; kazanmayı amaçlayan, teknik becerilerin yanı sıra fiziksel çabanın da ön planda olduğu bir uğraş olarak tanımlanabilir. Diğer yandan, izleyici ya da taraftar açısından bakıldığında ise, rekabetin merkezde yer aldığı ve görsel açıdan doyurucu bir süreç niteliği taşımaktadır (12). Spor, temelde fiziksel dayanıklılığı artırmayı amaçlayan; yarışma, oyun ve rekabet unsurlarını içerisinde barındıran, hareket temelli bir etkinliktir. Bu yönüyle bireyin fiziksel yeterliliklerini geliştirme işlevi üstlenmekte; aynı zamanda belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen bir mücadele alanı sunmaktadır (13).

Spor psikolojisi alanında yapılan değerlendirmelere göre, spor yalnızca fiziksel gelişim açısından değil, bireyin toplumsal yaşama daha kolay uyum sağlamasında da etkili bir faktördür. Bireyin hem psikolojik hem de fiziksel olarak sağlıklı bir gelişim göstermesini destekleyen bir süreç olması, sporun çok yönlü bir işlev gördüğünü ortaya koymaktadır (14). Küresel ölçekte değerlendirildiğinde ise spor; dünya genelinde milyonlarca birey tarafından izlenen, takip edilen ve doğrudan uygulanan evrensel bir olgudur. Spor, bireyin bedensel ve ruhsal sağlığını iyileştirmeyi amaçlarken, aynı zamanda bireysel yeteneklerin geliştirilmesini ve bu yeteneklerin rekabet ortamında değerlendirilmesini hedefleyen çok boyutlu bir faaliyet alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal yapının güçlenmesi, ekonomik büyümenin desteklenmesi ve kültürel değerlerin pekiştirilmesi açısından da sporun önemli katkıları sunduğu görülmektedir. Sporun temelinde yer alan mücadele ve üstünlük elde etme isteği, önceden belirlenmiş kurallar doğrultusunda şekillenen bir yarışma süreci ile somutlaşmaktadır (15).

İnsanın psikolojik ihtiyaçları, bireysel ve çevresel faktörlere bağlı olarak zaman içinde değişkenlik gösterebilmektedir. Bu değişkenlik, bireyin ruhsal durumunu doğrudan etkileyerek yaşamına yön verme biçiminde farklılıklara yol açmaktadır. Bu doğrultuda, bireylerin spora yönlendirilmesi ve bu sürece süreklilik kazandırmaları, onların ruhsal doyum yaşaması açısından oldukça önemlidir. Kişinin spor yaparken kendini mutlu ve huzurlu hissetmesi, sporla kurduğu ilişkinin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik

bir sorumluluk içerdiğini göstermektedir. Dolayısıyla spora katılım, bireyin ruhsal iyilik hâlini destekleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir (16).

2.1.2. Sporun Fiziksel Faydaları

Sporun sağladığı bir diğer önemli fiziksel katkı, vücut kompozisyonu üzerinde ortaya çıkmaktadır. Egzersiz süresince artan enerji harcaması, yağ dokusunun azalmasına ve kas kütlelerinin korunmasına yol açar. Bu değişim, vücut ağırlığının düzenlenmesi açısından olduğu kadar, metabolik dengenin sağlanması açısından da önemlidir. Kas oranındaki artış, bazal metabolizma hızını yükselterek bireyin gün boyunca daha fazla enerji tüketmesini sağlamak ve bu durum enerji dengesinin sürdürülebilirliğini desteklemektedir (17). Özellikle sedentaryal yaşam tarzına sahip bireylerde, sporun vücut bileşimi üzerindeki düzenleyici etkisi, obezite riskinin azaltılmasına yönelik önleyici bir işlev görmektedir (18). Fiziksel faydalar yalnızca kas ve iskelet sistemleriyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda solunum ve dolaşım sistemleri üzerinde de belirgin etkiler göstermektedir. Aerobik egzersizler, kalp hacminin artmasına, kalp atım sayısının azalmasına ve oksijen taşınabilirliğinin iyileşmesine olanak tanımaktadır (19). Bu fizyolojik değişim, bireyin fiziksel dayanıklılığını artırırken, uzun süreli efor gerektiren faaliyetlerde daha az yorulmasını mümkün kılar. Benzer biçimde, akciğer kapasitesinin artışı ve solunum kaslarının güçlenmesi, özellikle dayanıklılık gerektiren spor dallarında performansı belirleyici bir faktör haline gelmektedir (20). Bunların yanı sıra, sporun eklem hareket açıklığını artırması da dikkat çekicidir. Esneklik çalışmaları, bağ dokuların elastikiyetini artırarak hareket sırasında oluşabilecek kas zorlanmaları ve bağ yaralanmalarının önüne geçilmesine yardımcı olmaktadır (21). Bu yönüyle spor, sadece performans artırıcı bir faaliyet değil, aynı zamanda yaralanmaları önleyici bir koruma mekanizması olarak da işlev görmektedir. Ayrıca, bedenin dik duruşunu sağlayan çekirdek kas gruplarının güçlenmesi, omurga hizalanmasını desteklemekte ve özellikle uzun süre oturmaya bağlı gelişen postür bozukluklarının azaltılmasına katkı sağlamaktadır. Tüm bu fiziksel faydalar göz önüne alındığında, sporun yalnızca estetik ya da rekabet amacıyla değil, organizmanın tüm fizyolojik sistemlerini uyaran, işlevselliği artıran ve yapısal dayanıklılığı güçlendiren bilimsel bir etkinlik olarak ele alınması gerektiği açıktır. Hareketin sistematik ve düzenli hale getirilmesi, bireyin fonksiyonel kapasitesini artırarak yaşamın tüm dönemlerinde bedensel bütünlüğün korunmasına katkı sağlamaktadır.

2.1.3. Sporun Zihinsel Faydaları

Spor, bireyin fiziksel kapasitesini geliştirmesinin yanı sıra özgüven, ekip ruhu, dayanışma ve dürüstlük gibi temel toplumsal değerlerin kazanılmasına zemin hazırlar. Beden ve ruh sağlığını koruyucu ve geliştirici işleviyle geniş kitlelerce benimsenen spor, toplumun fiziksel yönden güçlenmesini sağlarken sosyal ve psikolojik sorunların önlenmesinde etkili bir yöntem olarak değerlendirilmektedir (19). İnsan ruhunu dengeleyen, mutluluk hormonlarının salınımını destekleyen fiziksel aktiviteler, bireyde gevşeme ve rahatlama hissi uyandırır. Açık alanlarda veya spor tesislerinde yapılan yürüyüşler ve benzeri egzersizler, kişinin kendini daha iyi hissetmesine yardımcı olan beyin kimyasallarını harekete geçirir. Grup etkinlikleri, bedensel zindeliği artırırken bireyler arasında bağ kurarak sosyal ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulunur (20). Spor yoluyla özgüven gelişimi gözlemlenebilir. Bireyin fiziksel yeteneklerini ve dayanıklılığını keşfetmesi, kişisel imajını olumlu yönde etkiler. Düzenli sportif faaliyetler, sosyal iletişimi destekler ve bireyin çevresiyle daha sağlıklı ilişkiler kurmasına olanak tanır. Bu süreçte kazanılan ruhsal denge, kişinin kendisiyle barışık bir yaşam sürmesini kolaylaştırır ve depresyon riskini azaltır (21).

Spor, bireyin psikolojik iyi oluşunu destekleyen önemli bir yaşam tarzı bileşeni olarak değerlendirilmektedir. Düzenli fiziksel aktivite, duygu durumunu düzenlemeye, kaygı düzeylerini azaltmaya ve depresif belirtilerin hafifletilmesine katkı sağlayan önemli bir araçtır. Yapılan araştırmalar, fiziksel aktivite düzeyi yüksek bireylerde psikolojik rahatsızlıkların görülme sıklığının daha düşük olduğunu göstermektedir (22). Egzersiz sırasında merkezi sinir sistemi üzerinde etkili olan endorfin, serotonin ve dopamin gibi nörokimyasal maddelerin salınımı artış göstermektedir. Bu biyokimyasal değişimler, stresin yönetilmesinde etkili olurken, bireyde sakinleşme ve gevşeme hissi oluşturur. Ayrıca spor, öz yeterlik algısını güçlendirerek bireyin yaşamla baş etme becerilerini geliştirmekte, bu durum da zihinsel dayanıklılığın artmasına zemin hazırlamaktadır (23).

2.1.4. Sporun Sosyal Faydaları

Sosyal gelişim, bireyin doğumundan itibaren çevresindeki insanlarla kurduğu ilişkiler ve bu ilişkilere bağlı olarak edindiği bilgi ile duygusal deneyimlerin birleşiminden oluşur. Sosyalleşme, bireyin yetişkinlik sürecinde geçerli olan toplumsal normlara ve değer yargılarına uygun davranışlar geliştirmesiyle ilerleyen bir süreçtir (23). İnsanlar, toplumda gözlemledikleri davranış örüntüleri ve düşünce sistemleri aracılığıyla sosyal kuralları öğrenir. Bu süreç, bireyin kültürel yapıya entegre olmasını ve çevresindeki toplulukla uyum

içerisinde yaşamasını sağlar. Toplumsal yaşama adapte olabilmek için bireyin günlük yaşamın bir parçası hâline gelmiş alışkanlıkları benimsemesi, toplumun örf, adet ve geleneklerine uygun davranması, belirlenen sosyal roller çerçevesinde hareket etmesi gereklidir (24). Birey toplumsal yapıyı ne kadar tanırsa, o ölçüde sosyal etkinliklere katılım gösterme potansiyeli artar. Toplumla etkileşim hâlinde olan bireylerin sosyal faaliyetlere yönelme eğiliminde bir artış gözlenmektedir. Spor, bu tür bireyler için ilgi duyulan bir alan hâline gelir. Sportif etkinlikler esnasında kurulan ilişkiler, bireyin iletişim becerilerini geliştirerek sosyal bağlarını güçlendirir. Bu durum, kişinin spora olan ilgisini daha da artırır ve bireyin toplumsal katılım düzeyine olumlu katkılar sağlar (25).

Sportif faaliyetler, bireylerin fiziksel kapasitesinin yanı sıra duygusal dengelerini ve sosyal ilişkilerini geliştiren önemli bir ortam sunar. Grup içi çalışmaların desteklenmesi, dayanışma ruhunun güçlenmesi ve toplumun aktif bir üyesi olarak hissedilmesi, spor yoluyla mümkün olur. Fiziksel etkinlikler, bireyin hem kendine dair kimlik duygusunu güçlendirir hem de grup aidiyetini derinleştirerek toplumsal gelişim sürecine katkı sağlar (22). Spor, birçok değerini geliştiren ve bu değerlerin sürekliliğine katkıda bulunan bir yapıya sahiptir. Çeşitli spor dallarının bireylere kendilerini ifade etme fırsatı sunması, katılımcıların sosyal yapıda daha etkin bir şekilde yer almalarına olanak tanır. Bu tür katılımlar, hem psikolojik denge hem de sosyal bütünleşme açısından olumlu sonuçlar doğurur (24). Sportif etkinliklerin bireyin kişisel gelişimi üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda, sporun bireysel ilerlemede ne denli etkili bir unsur olduğu daha açık biçimde ortaya çıkar. Kişi, spor aracılığıyla sınırlı yaşam çevresinden çıkarak farklı ortamlara dahil olur; yeni insanlarla iletişim kurar, etkileşim hâlinde bulunur. Bu süreç, hem karşılıklı etkilenmeyi hem de kişisel dönüşümü destekleyen bir gelişim alanı olarak öne çıkar (25).

2.1.5. Amatör ve Profesyonel Spor

2.1.5.1. Profesyonel Spor

Profesyonel olarak yapılan spor, onu kendisine meslek olarak tercih eden ve belirlenmiş bir maddesel çıkarım sağlamak amacıyla güderek sporla ilgili yarışma ve karşılaşmalarda sporcular, antrenörler, yöntem belirleyici adamlar ile kurumların oluşturduğu spor sınıfıdır. "Profesyonel spor, sporu bir kariyer olarak seçen ve belirli bir maddi kazanç elde etmek üzere sportif yarışmalarda yer alan sporcu, antrenör, teknik adam ve kurumlardan oluşur" (26).

Sporcu daima daha ileriye ve daha yüksek hedefler. Profesyonel sporlar gerek bireysel gerek takım halinde, belirli bir program dahilinde de yarışmalar veya organizasyonlar şeklinde gerçekleşir. UEFA Şampiyonlar Ligi, NBA Basketbol Ligi, Amerikan Futbolu ve profesyonel boks örneklerini verilebilir (27). Herhangi bir iş veya bir konuda uzmanlaşarak ortaya çıkan birikmiş tecrübelerin tamamının o işe yansması olarak yorumlanabilir. Toplumda herhangi bir iş yapan herkesin benimsemesi gereken düşünce ve davranış şekli olarak düşünülebilir ve tüm bu sonuçların yanında ne olduğu konusunda kesin bir tanım yapılamayan bir kavramdır (28). Sporda profesyonel olma ya da profesyonel anlamda sporun içinde olmak henüz hayatımıza yeni girme aşamasında. Sporda elde edilen maddi gelirin sporcunun performansını olumlu ya da olumsuz olarak etkilemiştir. Genel anlamda olumlu etkilenen sporcular kendi adından söz ettirmek bir yıldız gibi parlamaya bir marka haline dönüşmüştür ve doğal olarak maddi açıdan artan gelir sayesinde profesyonelleşme ortaya çıkmıştır (29).

Spor sektörü göz önünde bulundurulduğunda herhangi bir spor dalının profesyonel bir hal alması için Spor Genel Müdürlüğünün 3289 sayılı kanununda yer alan bir maddeye göre danışma kurulunun görüşleri de göz önünde bulundurularak gençlik ve Spor Bakanı tarafından tespit edilmesi, profesyonel olarak kabul edilen spor dalının ortaya çıkması ve bu spor dalı hangi federasyonla bağlantılı ise görüşülüp o federasyonun tüzüğüne göre düzenlenmiş olması gerekir. Profesyonel anlamda sporcuların spor sektörüne katkısı bir hayli fazladır. Sporcuların profesyonel olarak yaptığı spor dallarının işçisi aynı zamanda ürünleri olduğundan dolayı profesyonel spor kulüplerinde çalışıyor olmak diğer meslek gruplarındaki çalışanlardan çok farklıdır. Profesyonel sporcu çalıştığı kulüplerde birden fazla görevi üstlenmek zorunda kalabilir, aynı zamanda kulübün hem işçisi hem ürünü hem de bir marka değerinin olması sporcuya farklı roller üstlenmesini sağlamıştır. Örnek verecek olursak toplumumuzda profesyonel Sporcular her zaman ilgi odağı olmuştur. Toplumsal kültürün gelişmesinden tutun kişinin davranışı konuşması giyinmesi ve insan hayatındaki birçok tarzı örnek aldığı profesyonel sporcular vardır. Sporun ve sporcunun ekonomik anlamda katkıları ve bir çok sporla ilgili kelimelerin günlük hayatımızda kullanılması sporun birleştirici ve tanımlayıcı yanları da düşünüldüğünde, siyaset dahil olmak üzere birçok alanda adından söz ettirmektedir. “Profesyonel” olarak adlandırdığımız sporcular, bağlı olduğu kulüplerde transfer olduğunda aldığı ücret, aylık olarak ya da maç başına aldığı ücret gibi isimlerle anılır ve bu sporcular artık “Profesyonel Sporcu” olarak kabul edilir (30).

2.1.5.2. Amatör Spor

Amatör spor, kazanç amacı güdülmeyen, gönüllülük esasına dayalı biçimde sürdürülen fiziksel aktivite ve sportif etkinlikleri ifade eder. Profesyonel spordan farklı olarak, amatör sporun temel motivasyonu ekonomik kazanım değil; bireysel gelişim, sosyalleşme, sağlıklı yaşam sürdürme ve boş zamanları nitelikli biçimde değerlendirme yönelimidir (31). Bu bağlamda amatör spor, bireysel ve toplumsal düzeyde çeşitli işlevler üstlenmekte ve çok boyutlu katkılar sunmaktadır.

Amatör spor faaliyetleri, bireylerin fiziksel sağlıklarını korumalarının yanı sıra, ruhsal dengeyi destekleyen yapısıyla psikolojik iyilik haline de katkı sunmaktadır. Bu tür etkinliklere düzenli olarak katılan bireylerde stres düzeylerinin azaldığı, yaşam doyumlarının arttığı ve öz yeterlik algılarının güçlendiği belirlenmiştir (32). Ayrıca, gençlerin ve çocukların spor kulüplerine dahil olmaları, sosyal becerilerin gelişmesini teşvik etmekte, disiplin, sorumluluk ve takım ruhu gibi değerlerin kazanılmasını sağlamaktadır (33) Toplumsal açıdan değerlendirildiğinde ise amatör spor, sosyal sermayeyi artıran, bireyler arası etkileşimi güçlendiren ve toplumsal uyumu destekleyen bir araç olarak öne çıkmaktadır. Özellikle yerel düzeyde organize edilen amatör spor etkinlikleri, topluluk bilincini geliştirmekte ve katılımcı bireylerin ortak bir amaç etrafında buluşmalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda amatör spor, sosyal içerme süreçlerinde önemli bir rol üstlenmekte ve dezavantajlı grupların topluma entegrasyonunu kolaylaştırmaktadır.

Eğitim kurumlarında, yerel yönetimlerde ve sivil toplum kuruluşlarında teşvik edilen amatör spor uygulamaları, yaşam boyu spor kültürünün yerleşmesine de katkıda bulunmaktadır. Bu durum, bireylerin yalnızca gençlik dönemlerinde değil, tüm yaşamları boyunca fiziksel aktiviteye yönelmelerini destekleyici bir yapı oluşturmaktadır (34). Amatör spor yalnızca fiziksel hareketliliği değil, toplumsal katılımı, psikolojik esenliği ve bireyler arası etkileşimi destekleyen çok yönlü bir sosyal olgudur. Dolayısıyla, ilgili kurum ve politikalar tarafından sürdürülebilir biçimde desteklenmesi, hem bireysel hem de toplumsal sağlık açısından stratejik bir önem taşımaktadır.

2.1.5.3. Amatör Spor ve Profesyonel Spor Ayrımı

Spor tarihinde amatörlük ile profesyonellik arasındaki sınırlar, farklı dönemlerde çeşitli tartışmalara konu olmuştur. Bu bağlamda sporcuların amatörlük statüleri sıkça sorgulanmış ve bu konulara ilişkin farklı yaptırım önerileri gündeme gelmiştir. Modern Olimpiyatların

geçmişine bakıldığında, “amatör sayılmama” meselesinin ilk örneklerinden biri, Jim Thorpe isimli sporcu üzerinden yaşanmıştır. 1912 yılında Stockholm’de düzenlenen 5. Olimpiyat Oyunları’nda, Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı olan Kızılderili kökenli Jim Thorpe, o dönemde olimpiyatlara ilk kez dahil edilen pentatlon ve dekatlon branşlarında altın madalya kazanmıştır. Ancak yarışmadan yaklaşık bir yıl sonra, Thorpe’un geçmişte yarı profesyonel olarak beyzbol oynadığına dair bir haberin gazetelerde yayımlanması üzerine, Amerikan spor yöneticileri Thorpe’un kazanmış olduğu madalyaları geri alarak Uluslararası Olimpiyat Komitesine (IOC) iade etmiştir (35). Aradan uzun yıllar geçtikten sonra, 1983 yılında Jim Thorpe’un ölümünün üzerinden otuz yıl geçmişken, Amerikan Milli Olimpiyat Komitesi tarafından Thorpe’a amatörlük hakları iade edilmiş ve kazandığı madalyalar ailesine teslim edilmiştir (36). Türkiye’de ise benzer bir tartışma, 1948 yılında Londra’da gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunları sonrasında yaşanmıştır (37). Bu dönemde Türkiye’ye madalya kazandıran sporculara yönelik uygulanan yaptırımlar, ülke spor tarihinde amatörlük konusundaki en bilinen örneklerden biri olmuştur. 1948 Londra Olimpiyatları’nda önemli başarılarla imza atan güreşçiler Halil Kaya, Yaşar Doğu, Nasuh Akar ve Gazanfer Bilge ile atletizm sporcusu Ruhi Sarıalp, organizasyon sonrasında çeşitli yardımlar aldıkları gerekçesiyle 1952 Helsinki Yaz Olimpiyatları’na katılmaları engellenmiştir (38).

Türkiye’de futbol dışındaki tüm spor branşları yasal olarak amatörlük statüsünde değerlendirilmektedir. Ancak pratikte durum farklılık göstermektedir. Örneğin, boks, basketbol, voleybol, atıcılık gibi spor dallarında faaliyet gösteren ve bu branşlar üzerinden gelir elde eden sporcuların amatör olup olmadıkları uzun süredir tartışma konusudur. Bu durum dikkate alındığında, Türk mevzuatına göre sporcuları net şekilde amatör ya da profesyonel olarak sınıflandırmak güçleşmektedir. Özellikle futbol dışındaki branşlarda yer alan sporcuların, futbolda olduğu gibi ekonomik kazanç sağlama amacıyla bu sporları yaptığı bilinmektedir. Bu sporcuların transfer süreçlerinde ödeme yapılmakta, elde ettikleri başarılar karşılığında maddi ödüller almakta ve düzenli maaş ya da farklı adlar altında gelir elde etmektedirler. Yasal çerçevede amatör olarak kabul edilmelerine rağmen, birçok branşta bu sporcuların profesyonel düzeyde faaliyet gösterdiği açıktır (39).

2.2. Fair Play Kavramı

Türkçede “sportif erdem” kavramına karşılık gelen *fair play*, sporcuların ve oyuncuların rekabet ortamında belirlenen kurallara sadık kalmalarını sağlayan bir tür erdem anlayışı olarak tanımlanmaktadır (2). Bu kavram yalnızca kurallara bağlı kalmayı ifade etmekle

kalmaz; aynı zamanda centilmenlik ruhu içerisinde yarışmaya bağlılığı, spora duyulan saygıyı, tevazu, cömertlik ve dostane yaklaşımı da içeren olumlu bir tutumu teşvik eder (33).

Fair play, sporun vazgeçilmez bir parçası olmanın ötesinde, günlük yaşamla da doğrudan ilişkili bir dizi temel değeri bünyesinde barındıran çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Bu kavram, hem yazılı hem de yazılı olmayan kurallara duyulan saygı çerçevesinde; adil rekabet, karşılıklı saygı, dostluk, takım ruhu, eşitlik ilkesi, doping karşıtlığı, dürüstlük, dayanışma, hoşgörü, sorumluluk bilinci, mükemmelliğe ulaşma arzusu ve neşe gibi değerleri kapsar. Söz konusu bu değerler yalnızca spor alanlarında değil, aynı zamanda gündelik yaşam pratiklerinde de hem deneyimlenebilen hem de öğrenilebilen bir anlayışı temsil etmektedir. Fair play, bu yönüyle hem saha içinde hem de saha dışında bireyin davranışlarına yön veren temel bir etik ilkeler bütünüdür (40).

2.2.1. Etik Değerler

2.2.1.1. Adil Oyun

Fair Play kavramı, oyuncuların ve sporcuların sportif rekabet ortamında belirlenmiş kurallara bağlı kalmalarını sağlayan bir tür etik sorumluluk ve ahlaki tutarlılık olarak tanımlanmaktadır (41). Bu bağlamda, yalnızca kurallara sadakat değil; aynı zamanda yarışmanın centilmence bir ruhla yürütülmesi, spora duyulan saygının yanı sıra tevazu, cömertlik ve dostluğu kapsayan olumlu bir tutumun teşvik edilmesi anlamına gelmektedir (39). Pierre de Coubertin'in Olimpik düşünceyi şekillendirdiği dönemden bu yana, Olimpiyat Oyunları fair play ilkeleri çerçevesinde birçok zorlukla karşılaşmıştır. Günümüzde, sporcuların yalnızca müsabakalarda değil, hayatın her alanında *fair play* ilkelerine göre davranmaları gerekliliği daha da önemli hâle gelmiştir. Bu bağlamda, sporcuların etik değerler temelinde eğitilmeleri, sporun ruhunu koruma adına kaçınılmaz bir zorunluluk hâline gelmiştir (42).

“Fair play” kavramı, yalnızca kurallara harfiyen uymakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda sporun doğasına uygun bir ruhla davranmayı da içermektedir. Bu bağlamda, sporun bir etik alan olduğu düşüncesine uygun olarak sergilenen tutum ve davranışlar; şiddet, hile, performans artırıcı yasaklı madde kullanımı ya da herhangi bir istismar biçimini kesin biçimde dışlar. Bu tür etik dışı eylemlerin spora dahil edilmesi, gerçek rekabet ruhunun zedelenmesine neden olur ve sporun temel ilkeleriyle bağdaşmaz (43). Fair play yalnızca yazılı kurallara riayet etmekle sınırlı olmayıp, sporcuların rakiplerine, hakemlere,

antrenörlere ve oyunun tüm bileşenlerine karşı sergilediği saygılı ve sorumlu tutumu da ifade etmektedir. Bu anlayış, bireylerin olumlu katılımını, sağduyulu davranmasını ve herkes için keyifli bir oyun ortamı yaratılmasını amaçlayan bir etik duruşu da beraberinde getirir. Sporun kurallarına uygun oynanması kadar, oyunun ruhuna uygun bir tutum sergilenmesi de izleyiciler ve katılımcılar açısından oyunun doyuruculuğunu ve değerini artırır (44).

Antik Olimpiyat Oyunları, son derece sıkı kurallar ve yasalarla korunmaktaydı ve bu durum, müsabakaların yüksek standartlarda gerçekleştirilmesini sağlıyordu. Söz konusu kuralları ihlal eden sporcular, suçun derecesine bağlı olarak para cezası, diskalifiye ya da kamuya açık fiziksel cezalar gibi yaptırımlarla karşı karşıya kalıyordu. En onur kırıcı ihlal türü ise, rüşvet yoluyla müsabaka sonucunu etkilemeye çalışmak olarak görülüyordu. Bu şekilde etik dışı davranışta bulunan sporcular, organizasyondan men edilir, ağır para cezalarına çarptırılır ve topluma açık bir şekilde ifşa edilirdi (45). *Fair play*, yalnızca oyuncuların ya da doğrudan sporla ilgilenenlerin değil; aynı zamanda ebeveynler, öğretmenler, antrenörler, hakemler, yöneticiler, medya temsilcileri ve seyircilerin de sorumluluğunda olan geniş kapsamlı bir etik harekettir. Bu bağlamda her grup, sporun adil ve etik biçimde icra edilmesi konusunda kendi özel rollerini yerine getirmekle yükümlüdür. Spor, bireyler için yalnızca fiziksel bir etkinlik değil, aynı zamanda yaşamın diğer alanlarına da yansıtılabilecek bir ahlaki eğitim alanıdır. Spor yoluyla kazanılan etik davranışlar, bireyin günlük yaşamına da doğrudan katkı sağlayabilir (46).

Modern Olimpiyat Oyunlarının kuruluşundan bu yana *fair play* ilkesi, organizatörlerin öncelikli etik hedeflerinden biri olmuştur. Bunun temel nedeni, Pierre de Coubertin ve onunla birlikte hareket eden düşünce insanlarının, Antik Yunan'dan ödünç aldıkları ve yeniden yapılandırdıkları bir ideal olarak sportif rekabetin yalnızca başarıya değil; aynı zamanda kurallara uyum ve centilmenlik ruhuna dayalı olarak gerçekleştirilmesi gerektiğine duydukları inançtır (47). Sağlıklı ve etkili bir spor ortamı için kuralların sağlam bir biçimde belirlenmiş olması, bu kuralları uygulamakla görevli yapıların varlığı ve sporcularla birlikte tüm paydaşların – antrenörler, hakemler, yöneticiler ve seyirciler – bu kurallara bağlı kalarak iyi niyetli bir çabayla hareket etmesi temel bir gerekliliktir. Olimpik Kulüp gibi yapıların bu bilinçle hareket ederek genç sporculara hem kuramsal hem de uygulamalı düzeyde *fair play* eğitimi vermesi, bu anlayışın okul bahçesinden yerel spor alanlarına, oradan da ulusal ve uluslararası arenalara taşınmasına olanak tanıyacaktır. Genç bireylere adil oyun anlayışını öğretmek, yalnızca spor alanlarıyla sınırlı kalmayan bir değere sahiptir; bu bilinç, bireyin ailesine, eğitim hayatına ve sosyal çevresine de olumlu biçimde yansiyacak; nihayetinde iyi

bir yurttaş olarak gelişiminin ayrılmaz bir parçası hâline gelecektir. Bu nedenle Olimpik Kulüp rehberlerinin bu süreci son derece ciddiyetle ele almaları gerekmektedir (48).

2.2.1.2. Adalet

Türk Dil Kurumu'nun (2022) tanımına göre adalet, "hak ve hukuka uygunluk" ile "hakkı gözetme" olarak ifade edilmektedir. Bu kavram, ahlaki ve dini değerlerle doğrudan ilişkilidir. Spor alanında ise adalet, tüm paydaşların eşit şartlar altında değerlendirilmesini gerektirir. Örneğin, bir basketbol antrenörünün yalnızca kendi takımının değil, rakip takımın da belirli pozisyonlarda hak iddia edebileceğini dikkate alması; ya da bir futbol hakeminin maçın her iki yarısında benzer durumlara aynı şekilde müdahalede bulunması, sportif adaletin uygulama örnekleri arasında yer alır (49).

2.2.1.3. Sportmenlik

Ülkemizde centilmenlik kavramı çoğunlukla sportmenlik terimiyle ifade edilmektedir. Bu kavram, samimiyet, cesaret, sabır, öz denetim, karşılıklı saygı, nezaket ve asil bir duruş gibi birçok olumlu kişilik özelliğini içinde barındırır (50). Sportmenlik, yalnızca spor müsabakaları esnasında değil, bireyin gündelik yaşantısına da yansımaları beklenen bir tutumdur. Kadın ya da erkek sporcuların sergilemesi gereken etik davranışları kapsayan bu kavram, sporun eğitici yönünü de yansıtmaktadır.

2.2.1.4. Sevgi ve Saygı

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde, sevgi ihtiyacı temel fizyolojik ve güvenlik gereksinimlerinin ardından gelen üçüncü düzeyde yer almaktadır. Sevgi, yalnızca ilgi göstermek değil; aynı zamanda başkalarının haklarına saygı duymak, bu hakları korumak ve onlara karşı anlayışlı olmayı içeren çok yönlü bir kavramdır. Sevgi, bireyin kendini aşarak çevresine, doğaya ve tüm canlılara karşı sorumluluk hissetmesini sağlar (51). Saygı ise, öncelikle empati kurabilme becerisine dayanır; kişinin, kendini başkasının yerine koyabilmesiyle başlar. Saygı, bireyin kendi hakları ile başkalarının hakları arasında sınır koyabilmesi ve bu sınırlara riayet etmesini ifade eder (52). Dolayısıyla, sevgi ve saygı temelinde gelişmemiş ilişkilerde Fair Play anlayışının varlığından söz etmek mümkün değildir.

2.2.1.5. Dürüstlük

Dürüstlük, bireyin söz ve davranışlarında doğruluk ilkesinden sapmamasıdır. Bu değer, görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinde dil, din, inanç, siyasi görüş, ırk, cinsiyet gibi farklılıklar temelinde ayırım yapmaksızın eşit ve adil davranmayı gerektirir. Aynı zamanda, insan hakları ve özgürlüklerine aykırı uygulamalardan kaçınmak, fırsat eşitliğini engelleyici eylemlerden uzak durmak da dürüstlük ilkesinin bir gereğidir (53).

2.2.2. Fair Play Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'deki Uygulamaları

“Fair” kavramı, yazılı kaynaklarda ilk olarak 1175 yılına ait hitabelerde “tarafsızlık” ve “adalet” anlamlarında yer almıştır. Bu kavramın tarihsel gelişimi, 15. yüzyılın ikinci yarısında İngiliz edebiyatında “Fayre Game” ifadesiyle ve turnuvalarda kural dışı davranışları nitelemek için kullanılan “foul play” terimiyle somutlaşmaya başlamıştır. Başlangıçta ticari bir terim olan “Fair Play”, daha sonra eşitlik ve şövalyelik ideallerine gönderme yapan bir anlam kazanmış; William Shakespeare’in *The Life and Death of King John* adlı eserinde bu bağlamda yer bulmuştur. 18. yüzyılla birlikte Fair Play terimi spor literatüründe kullanılmaya başlanmıştır (54).

Fair Play’in tarihsel kökleri; Antik Çağ’daki Olimpiyat Oyunları, Orta Çağ’daki şövalye turnuvaları ve 19. yüzyıl İngiltere’sinin sosyo-kültürel yapısıyla ilişkilidir. Özellikle yatılı okullarda (*Public Schools*), amatör spor kuralları ve sosyal sınıfların etkisiyle kavram kendine belirgin bir yer edinmiştir. Modern Fair Play anlayışının yerleşmesinde, İngiliz aristokrasininin yüzyıllardır süregelen yarışma ve bahis tutkusu önemli rol oynamıştır. 17. yüzyıl başlarında, ödülleri ve kuralları belirlenmiş at yarışlarının düzenlenmesiyle bu süreçte, kaba ve düzensiz müsabakalar daha medeni ve kurallı formlara evrilmiştir. Bu dönüşümde, Fair Play kavramı ahlaki değerlere uygun bir rekabet anlayışı çerçevesinde gelişmiştir (55).

Fair Play’in bugünkü anlamıyla kurumsallaşması 19. yüzyılda İngiltere’de gerçekleşmiştir (56). 20. yüzyılda ise *Uluslararası Fair Play Komitesi (CIFP)*, 1963 yılında Fransa’da kurulmuştur. Bu kuruluş, uluslararası spor federasyonları ve sivil toplum temsilcilerinin katılımıyla oluşturulmuş ve ilk toplantısında “Şovenizm ve Sporda Şiddet” konusunu gündeme almıştır. Avrupa’da Fair Play’in yaygınlaştırılması amacıyla kurulan *Avrupa Fair Play Birliği* ilk toplantısını 1994 yılında FIFA’nın İsviçre’deki merkezinde

gerçekleştirmiştir. Bu birliğin yönetim kuruluna Türkiye'den Erdoğan Arı pınar başkanlık yapmıştır. Birliğin ilk kongresi ve semineri ise 1995 yılında İstanbul'da düzenlenmiştir (55).

Türkiye'de Fair Play kavramı, çoğunlukla “centilmenlik”, “sportmenlik” ya da “efendilik” gibi ifadelerle karşılanmaktadır. Ancak Fair Play'e ilişkin özel olarak kullanılan ilk kaynak, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın 1974 yılında yayımladığı ve “Sporda Erdemlik – Fair Play” başlığını taşıyan çeviri eserdir. Türkiye'de Fair Play konusundaki ilk özgün yayın ise Türkay Peker tarafından 1994 yılında kaleme alınmıştır. Kurumsal anlamda ilk yapılanma ise, Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin her ülkede Fair Play komisyonları oluşturulması yönündeki tavsiyesi üzerine, 1981 yılında Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Komisyonun ilk başkanı Erdoğan Arı pınar, asbaşkanı ise Türkay Peker olmuştur. Komisyonun logosu, “Sana kırmızı kart göstermiyorum, kalbimi veriyorum” anlamını taşıyan, içinde ay-yıldız bulunan bir kalbi tutan el figürüdür (56). Komisyon, Fair Play davranışlarının ödüllendirilmesi amacıyla plaket ve diploma vermeyi kararlaştırmıştır. Türkiye'deki ilk Fair Play ödülü 1982 yılında, Balkan Yelken Şampiyonası sırasında Yunanlı rakibini rotadan sapınca uyarıcı ve dilsiz sporcu Varol Hepağuşlar'a verilmiştir. 1993 yılında ödül statüsü ve yıllık çalışma planı TMOK Yönetim Kurulu tarafından onaylanmış ve böylece Türkiye Fair Play Komisyonu resmen faaliyetlerine başlamıştır (57). Komisyon, farklı branşlardaki spor faaliyetlerini tarayarak, özellikle *informal Fair Play* örneği teşkil eden davranışları belirlemeyi hedeflemiştir; 1983'ten itibaren Türkiye Fair Play ödülü alan sporcular, CIFP'ye aday olarak sunulmaya başlanmıştır. Bu kapsamda Türkiye'den birçok sporcu ve spor insanı, uluslararası düzeyde Fair Play ödüllerine layık görülmüştür. Bunlardan bazıları şunlardır (2):

- ❖ İsmet Karababa (1983): Konya'da oynanan bir amatör futbol maçında, takımının küme düşmesine yol açacak bir kararı hakeme bildirerek topun çizgiyi geçtiğini söylemiş, böylece CIFP Baron Pierre de Coubertin Büyük Ödülü'ne layık görülmüştür. Sonrasında "Dünyanın En Centilmen Takımı"ni kurarak önemli bir örnek teşkil etmiştir (2).
- ❖ Hilal Coşkuner (2006): Trabzon'da düzenlenen Okullar Arası Kros İl Birinciliği'nde altın madalya için mücadele ederken düşen rakibine yardım ederek yarışmayı tamamlamış, davranışıyla hem TMOK hem de CIFP tarafından ödüllendirilmiştir.

- ❖ Elvan Abeylegesse (2010): Berlin Dünya Atletizm Şampiyonası'nda, ayakkabılarını unutan Etiyopyalı rakibi Melkamu'ya kendi yedek ayakkabılarını vererek onun yarışa katılmasını sağlamış, bu davranışıyla Fair Play Büyük Ödülü'nü kazanmıştır.
- ❖ Erhan Yavuz (2011): Veli Efendi Hipodromu'nda gerçekleşen bir yarışta, kantarması kopan rakibi Halis Karataş'ın hayatını tehlikeye atmamak için ona yardımcı olmuş ve kendisi yarış dördüncü tamamlamasına rağmen ödüle layık görülmüştür. Böylece bu ödülü alan ilk jokey olmuştur.

2.2.3. Olimpiyat Komitesi ve Unesco Gibi Kurumların Fair Play'e Bakışı

Sporla *fair play*, sporcular ve kurumlar arasında dürüstlük, saygı ve etik davranışın temelini oluşturur (58). Bu kavram, yalnızca oyun kurallarına uymakla sınırlı kalmayıp, sportmenlik ve insan onuruna saygı gibi evrensel değerleri de içerir. Bu değerlerin korunması ve yaygınlaştırılması adına, çeşitli uluslararası kuruluşlar önemli roller üstlenmektedir. Bu noktada, Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) ile Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), *fair play* ilkelerini savunan en etkili kurumlar arasında yer alır (59). Her iki kurum da *fair play*'in sadece sportif mücadelede değil, aynı zamanda toplumsal gelişimde de vazgeçilmez bir rol oynadığına inanmaktadır (60). Bu bakış açısı, sporun sadece bir rekabet alanı değil; aynı zamanda ahlaki değerlerin ve uluslararası iş birliğinin geliştiği bir platform olması gerektiği fikrine dayanır (61). IOC, bu doğrultuda *fair play* ilkesini temel misyonlarından biri olarak belirlemiş, Olimpik Hareket'in ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir (62). Bu misyonu somutlaştırmak için IOC, Pierre de Coubertin Fair Play Ödülleri gibi girişimlerle *fair play* ruhunu yaygınlaştırmaya çalışır (63). Ayrıca Olimpiyatlar sırasında sergilenen örnek davranışları kamuoyuna sunarak, sporcular arasında saygı ve dostluğu teşvik eder (58). Bu kapsamda kutlanan Dünya Fair Play Günü gibi etkinlikler, *fair play* ideallerinin küresel ölçekte benimsenmesine katkı sağlar (40). IOC'nin çabalarıyla paralel olarak UNESCO da sporun eğitsel yönünü ön plana çıkarmaktadır. 1952 yılından bu yana sporun eğitim programlarında yer almasını destekleyen UNESCO, *fair play*'in eğitimde temel bir unsur olması gerektiğini savunur (64). Bu doğrultuda, etik dışı davranışlara karşı mücadele ederken insan hakları, dürüstlük ve karşılıklı saygı gibi değerleri ön planda tutar (7). Bu değerlerin genç nesillere aktarılması için UNESCO, Uluslararası Fair Play Komitesi gibi yapılarla iş birliği yaparak çeşitli projeler geliştirir (65). Böylece yalnızca spor alanında değil, bireyin sosyal ve kişisel gelişimine katkı sağlayan bir *fair play* kültürü inşa etmeyi amaçlar. Ancak tüm bu çabalara rağmen, *fair play* ilkesinin yaygınlaşmasında

bazı yapısal ve kültürel engeller hala varlığını sürdürmektedir. Yolsuzluk, tutarsız düzenlemeler ve kültürel farklılıklar, bu ilkenin benimsenmesini zorlaştıran başlıca faktörlerdir (55). Özellikle sporun giderek ticarileşmesi, beraberinde şike ve doping gibi etik dışı uygulamaları da getirmekte; bu durum sporun özündeki rekabet ruhunu tehdit etmektedir (48). Bu gibi zorluklara rağmen kurumlar, değişen dinamiklere uyum sağlayarak *fair play* anlayışını sürdürmeye çalışmaktadır (33). Çünkü bu anlayış, yalnızca bireysel davranışları değil; toplum genelinde adil ve eşitlikçi bir spor ortamının oluşumunu da doğrudan etkileyen bir faktördür (34).

IOC, Baron Pierre Coubertin'in mirasını sürdürerek Olimpiyatlar aracılığıyla mükemmeliyet, adalet ve saygı gibi temel değerlere vurgu yapar (20). Bu değerlerin yalnızca kurallara uyumla değil, aynı zamanda onurla mücadele etmeyle anlam kazandığına inanılır (66). Bu bağlamda, yapılan uluslararası iş birlikleriyle *fair play* ruhu desteklenmekte ve özellikle genç sporcular arasında yaygınlaştırılmaktadır (2). Şiddet ve ayrımcılığa karşı duruş sergileyen bu yaklaşım, sportmenliğin yaygınlaştırılmasında etkili olur (9). Bu hedefe yönelik olarak yürütülen çeşitli ödül ve teşvik programları, genç kuşaklarda olumlu davranış örüntülerinin oluşmasına katkı sağlar (67). Tüm bu girişimlerin arka planında yer alan felsefi temel ise *olimpizm* anlayışıdır. Bu felsefe, sporun yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda ahlaki bir boyut taşıdığını savunur (24). Özellikle genç sporculara karşılıklı anlayış ve dostluk duygularının kazandırılması, IOC'nin *fair play* politikalarının merkezinde yer alır (36). 1920 yılından bu yana süregelen Açılış Töreni geleneği, sporcuların bu değerlere bağlılıklarını kamuoyuna ilan etmeleri açısından sembolik bir öneme sahiptir (20).

IOC, bu anlayışı güçlendirmek adına geçmişte yaşanmış etkileyici *fair play* örneklerini kamuoyu ile paylaşır (67). Zorlu koşullarda sergilenen yardımlaşma ve dayanışma davranışları, yalnızca sportmenlik değil; olimpik değerlere olan bağlılığın da somut bir göstergesidir (18). Bu nedenle, Dünya Fair Play Günü gibi uluslararası etkinliklerle bu kültürün yaygınlaştırılması desteklenir (40). UNESCO ise sporu yalnızca bir fiziksel etkinlik değil, aynı zamanda güçlü bir eğitim ve kültür aracı olarak değerlendirir (68). 1952'den bu yana sporun temel değerlerini eğitim sistemine entegre ederek, karşılıklı saygı ve sportmenliğe dayalı bir toplumsal yapı oluşturmayı hedefler (2). Bu doğrultuda gerçekleştirilen girişimler, özellikle genç bireylerin hem sportif hem de sosyal yaşamlarında *fair play* ilkelerini benimsemelerini sağlar (69). UNESCO, bu ilkelerin yalnızca müsabakalarda değil, günlük hayatta da yer bulması gerektiğine inanır (7). Bu vizyon çerçevesinde, doping ve şiddet gibi etik dışı sorunlara karşı etkin mücadele yöntemleri

geliştirilmekte; sporun temiz, kapsayıcı ve güvenli bir alan olması hedeflenmektedir (21). UNESCO ayrıca, Uluslararası Fair Play Komitesi gibi kuruluşlarla iş birliği yaparak çeşitli projeler hayata geçirir (46). Bunlar arasında *Fair Play Takvimi* gibi bilgilendirici materyaller yer almakta, çocukların ve gençlerin haklarını gözeten güvenli spor ortamlarının oluşturulmasına katkı sağlanmaktadır (40). *Fair play*, yalnızca kurallara uymak değil; dostluk, saygı ve dürüstlük gibi evrensel değerlere bağlılığı da temsil eder (36). UNESCO ve benzeri kurumlar, bu değerleri benimsetmek için hile, doping ve sömürü gibi uygulamalara karşı mücadele etmeyi sürdürmektedir (21). Böylece, yalnızca sportif başarı değil, daha kapsayıcı ve ahlaki bir spor kültürünün inşası da hedeflenmektedir (10).

2.3. Sporda Ahlak Ve Etik Değerler

2.3.1 Sporcularda Etik Davranışın Önemi

Spor etiği, toplumların ortak kabul ettiği ve sporda sergilenen davranışlarla tutumların temelini oluşturan etik değerler bütünüdür. Bu etik anlayışın amacı, sporun her alanında ahlaki kuralların davranışlara yansıtılmasıdır (42). Karşı tarafa olumlu yaklaşmak, sorun çıkarılmadan ve şikâyet etmeden iyi niyet göstermek, spor etiğinin önemli bileşenlerindedir. Olumlu tutum sergilemek, olumsuz davranışların önüne geçmek için gereklidir. Hayatın her alanında var olan ahlaki problemler, çözüm yollarının farklı yaşam alanlarına aktarılmasıyla aşılmaya çalışılmaktadır. Sporun gerçek anlamını koruyabilmesi, etik ilkelere uygun hareket edilmesine bağlıdır. Kazanç amacıyla sporun asıl işlevinden sapması ise sporun ihtiyaç duyulan saf değerlerinden uzaklaşmasına neden olmaktadır (48).

Etik kavramı, kökeni Antik Yunan'da "ethos" kelimesine dayanır ve kişinin karakteri, alışkanlıkları ile davranış biçimini ifade eder (49). Ahlak ve ahlaklılık, tarihsel ve yapısal boyutlarda gelişen bir durumdur ve her davranış, çeşitli kriterlere göre şekillenir. Etik ise ahlakın uygulamada somutlaşmış hâlidir; eylemleri, sorumlulukları ve yaşamı sorgular. İnsan, toplumun bir parçası olarak ahlaki ilke ve değerlerden etkilenir (23). Toplum içinde bir arada yaşayan birey, davranışlarını değerlendirirken iki aşamadan geçer: Öncelikle eyleme geçme güdülerini belirler, ardından yaptığı davranışı içselleştirip gerekçelendirir (48).

Spor etiğinin temel değerlendirmesi, sporun topluma olan olumlu ve olumsuz etkilerinin analiz edilmesi ve bireylerin karakter gelişiminin desteklenmesidir. Bu süreçte, dürüstlük ve

sorumluluk gibi etik değerlerin korunması önem taşır (43). Spor alanında etik ilkelerin zayıflaması, sportmenlik anlayışının bozulmasına yol açmaktadır. Spor faaliyetleri, farklı bireylerin etkileşim içinde bulunduğu sosyal ortamlardır ve bu nedenle ahlakla sıkı bir ilişki içindedir. Antrenörler, sporcuların ahlaki davranışlarını şekillendirmede etkili rol üstlenir; sporculara destek olmak, onların etik kazanımlarını güçlendirmektedir (24).

Sporun etik değerleri destekleyerek bireylerin kendine saygısını artırdığı, karşılıklı saygıyı teşvik ettiği, toplumun dayanışmasını güçlendirdiği, sosyalleşmeye katkı sağladığı ve sağlıklı yaşam tarzlarını yaygınlaştırdığı kabul edilir (44). Spor, dil, ırk veya din ayrımı gözetmeden evrensel hoşgörü, saygı ve dürüstlük gibi temel ahlaki değerleri barındırır. Bu değerlerin gelecek nesillere aktarılması için, sporun tüm paydaşları—koçlar, oyuncular ve diğer ilgili kişiler—örnek davranışlar sergilemelidir (25).

Spor ahlakı, spor içindeki davranışları ahlaki kurallar temelinde değerlendiren bir anlayıştır ve sporun kültürel hayattaki yerini araştırır. Spor faaliyetlerinin insani değerler doğrultusunda yürütülmesi gerektiği ve sporda sergilenen davranışların genel ahlaka uygun olması gerektiği bu bağlamda savunulur. Spor ahlakı incelenirken, sporcu, antrenör, yönetici ve taraftarların sosyal, ekonomik ve politik ilişkileri göz önüne alınır (46). Sporcuya ait saha içindeki olumlu ya da olumsuz davranışlar, spor ahlakının normatif boyutunu oluşturur. Ancak en kritik nokta, spor ahlakını da kapsayan toplumsal değerlerin göz ardı edilmesidir; bu durumun farkında olmayan sporcular bulunmaktadır. Spora ilk katılım genellikle sağlıklı, huzurlu ve sosyal yaşamı destekler niteliktedir ancak spor meslek haline geldiğinde, odak noktası kazanmak ve başarıya ulaşmak olmaktadır (49). Müsabakaların ekonomik boyutu, organizasyon aşamasından izleyiciye kadar geniş bir yelpazede değerlerin değişmesine sebep olmuştur. Sevgi, kardeşlik, iş birliği ve centilmenlik gibi değerler yerini daha çok rekabet, bireysel başarı ve kazanmak için her yolu deneme düşüncelerine bırakmaktadır (23).

Spor ve spor ahlakı birbirinden bağımsız kavramlar değildir; spor ahlakı, sporu ele alırken özel bir ahlaki yaklaşımı ifade eder. Ancak spor için dışarıdan oluşturulmuş ya da sonradan uyarlanmış özel bir spor ahlakından söz etmek doğru olmaz. Spor ile ahlak arasında çatışma yoktur; çünkü ahlaka uygun olan spor açısından da uygun kabul edilir (45). Spor ve ahlak birbirini tamamlayan iki kavram olarak görülse de günümüzde sporda sık sık etik dışı davranışlar gündeme gelmektedir. Bu durumu anlamak için sporun tanımına ve ortaya çıkış sürecine bakmak faydalıdır (42).

Spor, bireylerin kazanma ve öne geçme gibi bilinçaltı arzularını tatmin etmek amacıyla gerçekleştirilen etkinliklerdir. Aynı zamanda sosyal bir faaliyet olarak bireylerin belirlenmiş kurallar çerçevesinde rekabet etmesini sağlar. Spor sadece bedeni değil, zihni ve ruhu da harekete geçirir (48). İlk çağlarda insanların yaptığı fiziksel hareketler; hayvanlarla mücadele, doğayla uğraşma ve avlanma ihtiyaçlarına dayanıyordu. Zorlu doğa koşulları ve engebeli arazilerde bacakların kullanılması, ağaçlara tırmanmak için kolların hareket ettirilmesi, vahşi hayvanlara karşı savunma amacıyla itme ve savurma kuvvetlerinin kullanılması, sporun temel doğal davranışlarını oluşturur (24). Zamanla at, köpek, domuz gibi hayvanların evcilleştirilmesi ve yerleşik yaşama geçilmesiyle, insanların topluma kendini kanıtama ve yönetme arzuları karşılıklı rekabetleri doğurmuştur (49). Bu süreç, insanların fiziksel özelliklerini sergilemek için yarışma fikrinin ve dolayısıyla sporun ve kurallarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

2.3.2. Sportmenlik

Sportmenlik, yalnızca sportif faaliyetlerin içinde değerlendirilen bir kavram olmakla kalmayıp, aynı zamanda yaşamın her alanında insan haklarına saygıyı esas alan, dürüstlüğü ve adaleti savunan, haksız kazancı reddeden davranışları temsil eden temel ahlaki değerler bütünü olarak ifade edilmektedir (27). Bu yönüyle sportmenlik, bireyin sadece spor alanındaki tutumlarını değil, günlük yaşamındaki etik yaklaşımını da şekillendiren bir anlayışı yansıtır. İnsanın onurlu bir yaşam sürebilmesi için uyması gereken davranışların tümünü kapsayan sportmenlik, sporda ise adil ve dürüst oyun anlayışıyla somutlaşmaktadır. Sporun yapısında yer alan sevgi, saygı, iş birliği ve hoşgörü gibi olumlu değerler, bireyin karakterini geliştirme potansiyeline sahiptir. Ancak günümüzde spor, beklenenin aksine zaman zaman toplumsal ahlakla örtüşmeyen davranışların öğrenildiği bir alan hâline gelmiştir (40). Bu durum, sporun özünde barındırdığı etik değerlerin korunmasının ne denli önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Vallerand ve arkadaşlarının (41) farklı branşlardan sporcularla gerçekleştirdiği bir araştırma, sportmenlik kavramını daha somut biçimde ele almaktadır. Araştırmada sporculardan sportmenlik ile ilişkili davranışları tanımlamaları istenmiş ve bu tanımlar beş temel boyutta sınıflandırılmıştır.

- ❖ Sporda sorumluluklara bağlılık: Bu boyut, sporcuların tüm antrenmanlara ve müsabakalara düzenli katılım göstermelerini, ellerinden gelen en yüksek çabayı sarf etmelerini, hatalarını kabul ederek eksiklerini tamamlamak için çaba göstermelerini kapsamaktadır.

- ❖ Sosyal normlara uyum: Bu kapsamda, müsabakaların öncesinde ve sonrasında rakiple el sıkışmak, rakibin sergilediği iyi performansı takdir etmek ve mağlup olursa dahi bu tutumları sürdürmek gibi davranışlar yer alır.
- ❖ Kurallara ve yönetime saygı: Sporcuların oyun kurallarına içtenlikle bağlı kalmalarını, kuralları bilerek ihlal etmemelerini, hakemleri yanıltmaya çalışmamalarını ve alınan kararlara itiraz etmeksizin saygı göstermelerini içerir.
- ❖ Rakibe saygı: Bu bağlamda, sakatlanan bir rakibin yerden kalkmasına yardım etmek, bu durumu lehine çevirmek yerine oyunu durdurmak, haksız yere cezalandırılan bir rakip için hakemle konuşmak ya da spor ekipmanlarını rakibiyle paylaşmak gibi davranışlar örnek gösterilebilir.
- ❖ Negatif yaklaşımlar: Sportmenlik dışı davranışları tanımlar. Bunlar arasında, yalnızca madalya veya kupa kazanmak için yarışmak, antrenörünü eleştirmek, başarısız bir performanstan sonra bahaneler üretmek, yaptığı hataları kabul etmemek ya da bu hatalardan dolayı öfkelenmek gibi tutumlar yer almaktadır.

2.3.3. Ahlak İlişkisi

Spor, fiziksel performansın ötesinde bireyin zihinsel, sosyal ve kültürel yönlerini etkileyen bir toplumsal olgudur. Bireylerin spor aracılığıyla sergilediği davranış biçimleri, yalnızca kurallara dayalı bir rekabeti değil, aynı zamanda ahlaki tutumların görünür hale geldiği bir etkileşim sürecini ifade eder. Bu süreçte etik değerlerin varlığı, bireyler arası ilişkilere yön verir ve sporun toplumsal işlevini belirginleştirir (63). Ahlak, bireyin doğru ve yanlışla ilgili değerlendirmelerini yönlendiren normatif ilkeler bütünüdür. Bu ilkeler, toplumun ortak değer yargıları çerçevesinde şekillenir ve bireyin toplumsal yaşama uyumunu sağlar. Spor ortamı ise bu ilkelerin somut biçimde gözlemlenebileceği bir zemin sunar. Oyunun kurallarına uymak, rakibe saygı göstermek, dürüstlükten taviz vermemek ve centilmence mücadele etmek gibi davranışlar, ahlaki değerlere dayalı bir spor kültürünün oluşmasına katkı sağlar. Sporun yapısal özellikleri, bireylerin ahlaki gelişimlerini destekleyecek fırsatlar sunar (36). Antrenmanlar, müsabakalar ve takım içi etkileşimler, bireylerin empati kurma, sorumluluk alma, iş birliği yapma gibi sosyal ve ahlaki becerilerini geliştirir. Bu bağlamda spor, yalnızca bireysel başarıya değil, toplumsal bütünleşmeye de hizmet eden bir eğitim alanı işlevi görür.

Toplumda ahlaki değerlerin zayıfladığı ya da yozlaştığı ortamlarda, sporun da etik dışı uygulamalara sahne olması kaçınılmaz hale gelir. Bu durum, şiddet, hile, doping gibi

olumsuz örneklerle kendini gösterir (58). Etik ilkelere dayanmayan bir spor anlayışı, sporun eğitsel ve birleştirici rolünü zayıflatır. Bu nedenle, sporun sürdürülebilir biçimde gelişimi, ahlaki temeller üzerine inşa edilen bir yapıyla mümkündür. Spor ve ahlak arasında güçlü bir etkileşim söz konusudur. Sporun birey ve toplum düzeyinde olumlu sonuçlar doğurabilmesi, etik değerlere dayalı bir yaklaşımın benimsenmesiyle doğrudan ilişkilidir (16). Bu ilişki, sporun yalnızca rekabet alanı değil, aynı zamanda karakter inşasının bir parçası olduğunu ortaya koyar.

2.4. Farklı Spor Branşlarında Fair Play

Bireysel ve takım sporlarında fair play, katılımcılar arasında dürüstlük, saygı ve sportmenliği vurgulayan temel bir ilkedir. Tarihsel olarak, sporcuların etik davranışa bağlı kaldığı antik Olimpiyat Oyunları'na dayanan bu kavram, zaman içinde önemli ölçüde gelişerek sporun dürüstlüğünü korumak ve toplumsal değerleri etkilemek için hayati öneme sahip olmuştur. Fair play, kurallara uymanın ötesine geçer; sporcuların onurlu bir şekilde yarışmaya ve birbirlerine saygılı davranmaya teşvik edildiği bir kültürü besler ve hem yarışmacıların hem de seyircilerin deneyimini şekillendirir. Bireysel sporlarda fair play, sporcuların dürüstlük ve rakiplerine saygı yoluyla sporlarının standartlarını korumaları beklendiğinden, kişisel sorumluluk ve öz düzenlemeyi vurgular. Bu, cezaları tanımayı ve kabul etmeyi ve beceri gelişimini ve etik rekabeti teşvik eden olumlu bir atmosferin teşvik edilmesini içerir. Öte yandan, takım sporlarında fair play, takım arkadaşları arasında güven ve iletişimi geliştirerek uyumu ve genel takım dinamiklerini güçlendirir. Sakatlanmış rakiplere yardım etmek ve ihlalleri kabul etmek gibi sportmenlik davranışları, ilişkileri güçlendiren ve saygılı bir spor ortamına katkıda bulunan fair play taahhüdünün bir örneğidir. Fair play, önemine rağmen, kazanma baskısı, prensiplerinin yanlış anlaşılması ve takım içi çatışmalar gibi pek çok zorlukla karşı karşıyadır. Bu faktörler, sportmenliğin temel değerlerini zedeleyen etik olmayan davranışlara yol açabilir. Uluslararası Olimpiyat Komitesi gibi uluslararası kuruluşlardan tabandan gelen toplumsal girişimlere kadar çeşitli düzeylerdeki kuruluşlar, sporculara bu değerleri küçük yaşlardan itibaren aşılama amaçlayan eğitim programları ve politikalar aracılığıyla fair playi teşvik etmede önemli bir rol oynamaktadır. Fair play ilkelerini korumaya yönelik süregelen mücadele, daha geniş toplumsal sorunları yansıtmakta ve bu da onu rekabet etiği ve sporun toplum ve kültür üzerindeki etkisi etrafındaki tartışmalarda önemli bir konu haline getirmektedir.

2.4.1. Bireysel Sporlar ve Fair Play

Bireysel spor dallarında fair play, sporcuların kişisel sorumluluk bilinci ve özdenetim becerileriyle şekillenir. Tenis, atletizm ve yüzme gibi disiplinlerde, sporcuların bireysel davranışları yarışmanın etik çerçevesini belirler. Bu yapı, sporcuların karakter özelliklerinin doğrudan performans süreçlerine yansımaya neden olur ve etik duruş, sportif mücadelenin önemli bir parçası haline gelir (55). Fair play anlayışının temelini, sportif kuralların eksiksiz biçimde uygulanması oluşturur. Sporcuların yarışmalara katılmadan önce yürürlükteki yönetmelikleri iyi tanımaları ve uygulamalarda bu çerçeveyi dikkate almaları beklenir (18). Yarışma sürecinde kuralların dışına çıkmaktan kaçınılması, etik ilkelerle tutarlılığı sağlamada belirleyici rol oynar. Bu etik duruş, kurallara görünürde uyum sağlamaktan öteye geçer. Sporcuların, yetkililer tarafından fark edilmeyen kural ihlallerini gönüllü olarak kabul etmeleri ve olası yaptırımları içselleştirmeleri, dürüstlüğe verilen önemi artırır (34). Böyle bir yaklaşım, spora olan bağlılığı ve bireyin kendi davranışlarını objektif olarak değerlendirme yeterliliğini yansıtır.

Fair play'in bir diğer temel unsuru ise saygıdır. Yarışmanın sonucundan bağımsız olarak, rakiplere karşı gösterilen takdir ve nezaket, bireysel sporlarda sosyal değerlerin sürdürülebilirliğine katkı sağlar (58). Bu yaklaşım, sporcuların birbirlerinin emeklerine duyduğu anlayışla birlikte, kazanma ve kaybetme durumlarında sergilenen davranışların da sportmenlik sınırları içinde kalmasına yardımcı olur. Hakem ve yetkili otoritelere yönelik saygı da adil oyun anlayışının ayrılmaz bir parçası olarak öne çıkar. Sporcuların karar mercilerinin değerlendirmelerini kabul etmeleri, disiplinin korunmasına ve karşılıklı güven ortamının oluşmasına katkı sağlar (36). Bu çerçevede geliştirilen saygı kültürü, sportif rekabetin niteliğini artıran önemli bir unsurdur. Bireysel sporcuların çoğu zaman kendi davranışlarını denetlemekle yükümlü olmaları, öz disiplinin gelişimini teşvik eder. Bu durum, hem rakiplere hem de sporun manevi değerlerine karşı duyarlılığı artırır. Spor ortamında teknik başarıya ulaşma çabası ile etik ilkelere bağlılık arasında kurulan denge, bireysel sporun karakter eğitimi boyutunu da destekler (18).

Fair play anlayışı, bireysel spor ortamlarında güven temelli ve kapsayıcı bir atmosferin inşa edilmesine katkı sunar. Etik ilkeleri içselleştiren sporcular, sergiledikleri davranışlarla çevrelerine örnek olma potansiyeli taşır (9). Bu tür bir rol model etkisi, yalnızca sportif başarıya değil, aynı zamanda kültürel olarak kabul gören değerlerin yaygınlaşmasına da zemin hazırlar. Genel olarak değerlendirildiğinde, adil oyun ilkeleri, bireysel sporların özünü

oluşturan beceri, strateji ve çabaya verilen önemi pekiştirir. Rekabet ortamında etik değerlerin görünür hale gelmesi, yalnızca sporcular için değil, aynı zamanda izleyiciler açısından da anlamlı bir deneyim sunar. Bu bağlamda, adil oyunun teşvik edilmesi, hem sporun bütünlüğünü koruma hem de toplumsal düzeyde etik farkındalığı artırma işlevi görür.

2.4.2. Takım Sporları ve Fair Play

Fair play, takım sporlarında etik davranış biçimlerinin yerleşmesini sağlayan temel yaklaşımlardan biridir. Oyunun kurallarına bağlı kalmanın yanı sıra, sportmenlik, dürüstlük ve saygı gibi değerleri içselleştirmeyi gerektirir. Bu değerler, takım arkadaşları ve rakipler arasında olumlu ilişkilerin kurulmasını mümkün kılarak spor ortamında güven temelinde bir etkileşim alanı oluşturur (36). Takım ortamlarında adil oyun anlayışı, bireylerin sosyal olarak kabul gördüğü ve katkılarının değer bulduğu bir atmosfer yaratılmasına katkı sunar. Bu atmosfer, bireylerin kendilerini daha güvende hissettikleri, iletişimin açık olduğu ve iş birliğine dayalı ilişkilerin kurulduğu bir yapı içinde gelişmesini sağlar (9). Böylece sporcular, takımın bütünlüğüne yönelik aidiyet duygusunu daha güçlü biçimde hissederler. İlkenin uygulanması, takımların iç çatışmaları daha az yaşamasını ve spor deneyiminin niteliğinin artmasını sağlar. Güvenin egemen olduğu bir takım yapısında iletişim daha sağlıklı yürütülür ve ortak hedeflere ulaşmak daha kolay hale gelir. Etik temelli kararlar alan bireyler arasında kurulan ilişkiler, takım performansını olumlu yönde etkileyen önemli bir faktör olarak öne çıkar (34).

Fair play, takım uyumunu güçlendiren bir unsur niteliği taşır. Ortak amaçlar etrafında toplanan sporcular, karşılıklı güvenin tesis edildiği bir ortamda daha yüksek motivasyonla hareket ederler. Bu bağlamda, açık iletişim kanallarının gelişmesi, farklı bakış açılarına hoşgörüyle yaklaşılması ve empati becerilerinin desteklenmesi mümkün olur. Takım dinamiklerinin sağlam temellere dayanması, saha içi ve saha dışı ilişkilerin tutarlılığı açısından da belirleyici rol oynar (18). Spor ortamlarında adil oyun anlayışının çeşitli uygulama örnekleri, bu yaklaşımın pratikteki yansımalarını ortaya koymaktadır. Yaralı bir sporcuya yardım edilmesi, insan onuruna ve empatiye verilen önemi gösterir. Kural ihlallerinin birey tarafından gönüllü olarak ifade edilmesi, etik sorumluluk bilincinin gelişmişliğini yansıtır. Müsabaka sonunda rakip takımı kutlama davranışı, rekabetin saygı çerçevesinde sürdürüldüğünü ortaya koyar. Akademik araştırmalar, adil oyunu ilke edinen takımlarda sosyal bağlılık düzeyinin daha yüksek olduğunu, oyuncular arasında daha az değişim yaşandığını ve olumlu ilişkilerin süreklilik gösterdiğini vurgulamaktadır (36). Bu

durum, takım içi etkileşimin sağlıklı işlemlerini desteklerken bireysel gelişim açısından da güçlü bir öğrenme ortamı sunar. Sporcuların karakter gelişimine katkı sağlayan bu yapı, aynı zamanda takım başarılarının sürdürülebilirliğini de artırır. Spor tarihine bakıldığında, etik davranışların ön plana çıktığı örnekler, adil oyun kültürünün uzun vadeli etkilerini gözler önüne sermektedir (18). Hakem kararlarının tartışmaya açık olduğu durumlarda dahi, sporcuların ve takımların etik çizgide kalmayı tercih etmesi, bu anlayışın içselleştirildiğini göstermektedir. Bu tür örnekler, adil oyunun yalnızca kurumsal bir beklenti değil, aynı zamanda içsel bir tutum olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

2.5. Fair Play Düzeyini Etkileyen Faktörler

2.5.1 Antrenör Etkisi

Antrenörlerin iletişim dili, davranış biçimi ve saha kenarındaki tutumu, Fair Play ilkelerinin spor kültüründe yerleşmesinde belirleyici rol oynar. Soyunma odasında yapılan konuşmalardan basın toplantılarında verilen mesajlara kadar tüm etkileşimlerde etik değerlerin gözetilmesi gerekir. Karşılaşma sırasında oyunculara yöneltilen taktiksel uyarılar ve genel tutum, sportmenlik anlayışını güçlendiren bir çerçevede şekillenmelidir (55). Spor kurallarına hâkimiyet, hakem kararlarına saygılı bir yaklaşım geliştirme ve oyunun ruhuna uygun davranış sergileme, antrenörlük mesleğinin temel sorumlulukları arasında yer alır. Takım içi adaletin sağlanması, sporcuların motivasyonunu ve güven duygusunu artırır (9). Performansa dayalı kararlar vermek, emeğe değer vermek ve kişisel ilişkiler ya da dışsal etkiler doğrultusunda ayrıcalıklı tercihlerden uzak durmak, takım bütünlüğünü korur. Aksi durumda, liyakate dayanmayan tercihler, sporcular arasında güvensizlik oluşturur ve bu durum performansa olumsuz yansır (63). Özellikle takım içerisinde bilinçli olarak başarısızlığa yönelik tutumların gelişmesi, antrenörün otoritesini zayıflatabilir. Disiplinin sağlanması kadar eğitsel yönün de ön planda tutulması gerekir. Sporcuların sergilediği hatalı davranışlara karşı yapıcı ve yönlendirici geri bildirimler verilmelidir. Hakem hataları karşısında tepkiler ölçülü olmalı, insan faktörünün getirdiği hata payı sporculara aktarılmalı ve hakeme yönelik saldırgan tepkilerden kaçınılmalıdır (45). Bu yaklaşım, spor ortamındaki gerilimin düşmesine katkı sağlar. Antrenörlerin saha kenarındaki sözlü ve sözsüz davranışları, seyirciler ve sporcular üzerinde doğrudan etki yaratır (34). Kışkırtıcı tavırlar, agresif tepkiler ya da provokatif söylemler, centilmenlik ilkesine zarar verir ve şiddet eğilimli olayların ortaya çıkma riskini artırır (18). Bu nedenle antrenörün her koşulda tutarlı, sakin ve ilkeli bir duruş sergilemesi, etik değerlerin korunması açısından büyük önem taşır.

2.5.2. Medya

Medya çalışanları, ulusal ve yerel gazetelerde spor haberi hazırlayan gazeteciler, köşe yazarları, radyo ve televizyon programlarının yapımcıları, sunucuları ile bu programların konukları ve yorumcularını kapsamaktadır. Geniş kitleler tarafından televizyon ekranlarından izlenen, gazetelerde yazıları okunan bu kişilerin ifadeleri büyük önem taşımaktadır. Çünkü medya ve temsilcileri, geniş toplum kesimleri üzerinde güçlü bir etki yaratma potansiyeline sahiptir (54).

Yazılı ve görsel spor basınında Fair Play anlayışının vurgulanması, hakemlerin, futbolcuların ve antrenörlerin müsabakaların kurallarına uygun ve centilmence gerçekleşmesine katkıda bulunması gereklidir (34). Ayrıca spor yöneticilerinin etik ve ilkeli tutumlarda kararlılık göstermeleri, otokontrol mekanizmalarının geliştirilmesi ve olayların önlenmesi açısından etkili bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Medya mensuplarının, futbolun temelinde sadece bir oyun olduğu, şampiyonluk mücadelesinin doğası gereği bir takımdan ibaret olmadığı ve diğer takımların da gösterdikleri çaba nedeniyle takdir edilmesi gerektiği mesajını hem bireysel hem de toplumsal düzeyde iletmeleri önem arz eder (57). Bununla birlikte, oyuncuların ve yöneticilerin hatalar yapabileceği gerçeğini göz önünde bulundurarak, medyanın bu bakış açısını yorumlarında ve yazılarında taraftarlara aktarması gerekmektedir. Özellikle fanatik taraftarlarla medya arasında sevgi, saygı ve hoşgörüyü dayalı sağlıklı bir iletişim kurulması hedeflenmelidir (48). Bu yaklaşım, sporun sosyal barış ve dayanışma aracı olarak işlev görmesini desteklemektedir.

2.5.3. Taraftar Etkisi

Taraftarlar, spor müsabakalarının önemli bir parçası olarak, oyun atmosferini şekillendiren ve takım performansını doğrudan etkileyen aktörlerdir. Fair Play anlayışının saha içinde ve saha dışında yaygınlaşması, taraftarların tutum ve davranışlarıyla yakından ilişkilidir. Taraftarların centilmence davranışları teşvik etmeleri, sporun temel değerlerinin korunmasına ve sportmenliğin yaygınlaşmasına katkı sağlar (55). Bu bağlamda, taraftarlar sadece bir destekçi konumunda değil, aynı zamanda spor ahlakının korunmasında aktif bir paydaş olarak görülmelidir. Ancak, taraftarların aşırı duygusal ve agresif tepkileri, sporda etik kuralların ihlal edilmesine yol açabilmektedir. Fanatizm, düşmanlık ve şiddet gibi olumsuz davranışlar, Fair Play ruhunun zarar görmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle, spor kulüpleri, yöneticiler, medya ve toplumun diğer paydaşları, taraftarların olumlu

davranışlarını destekleyici politikalar geliştirmeli ve olumsuz tutumları önlemeye yönelik bilinçlendirme çalışmalarına ağırlık vermelidir (18).

Taraftarların Fair Play ilkelerine uygun hareket etmeleri, sporun ruhuna katkı sağlaması, müsabaka ortamında güvenliğin artırılması ve sporun toplumsal barışa hizmet etmesi açısından kritik öneme sahiptir (55). Eğitim programları, kampanyalar ve medyanın sorumlu yayıncılığı, taraftarların tutumlarını olumlu yönde değiştirecek etkili araçlardır. Bu çerçevede, Fair Play’de taraftar etkisi, sporun etik değerlerinin yaşatılması ve geliştirilmesinde temel bir unsur olarak değerlendirilmektedir (45).

2.6. Literatür Taraması

Bu bölümde, çalışmanın temel kavramları ve araştırma konusu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmaların kapsamlı bir incelemesi sunulmaktadır. Literatür taraması, araştırmanın dayandığı teorik altyapıyı oluşturmak, mevcut bilgileri değerlendirmek ve araştırma boşluklarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Adil oyun, sportmenlik, fair play ve sporun etik değerleri gibi temel kavramlar farklı akademik kaynaklar ve alan yazındaki güncel yaklaşımlar doğrultusunda ele alınmıştır.

2.6.1. Yurtiçinde Yapılmış Fair Play Araştırmaları

Yıldırım [70] çalışmasında, fair play kavramını insan davranışının kurallar ötesi bir erdem ölçütü olarak ele almakta ve kavramın etimolojik ve semantik gelişimini tarihsel bir perspektifle değerlendirmektedir. İndo-Germen kökenli “fair” sıfatının estetik anlamını koruyarak 14. yüzyıldan itibaren etik bir içerikle zenginleştiği; “foul play” ifadesiyle kavramın önce zıddıyla belirlediği ve 17. yüzyılda sporla ilişkili kullanımı, 18. yüzyılda ise spor diline yerleştiği belirtilmektedir. Bununla birlikte, fair play’i temsil eden davranış biçimlerinin tarihsel kökenleri çok daha eskilere dayanmaktadır. Antik Çağ olimpiyat oyunlarında ve Orta Çağ şövalye turnuvalarında fair play ilkelerini yansıtan örneklerle rastlandığı ifade edilmektedir. Ancak, günümüzdeki fair play anlayışının temelini 19. yüzyıl İngiltere’inde atıldığı ve bu gelişimin, dönemin sosyo-kültürel dönüşümleriyle bağlantılı olduğu vurgulanmaktadır. Public Schools’da gerçekleştirilen eğitim reformları, İngiliz aristokrasisinin rekabet ve bahis merakı, primogenitur yasası ve amatörlük ilkeleri, modern fair play anlayışının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır.

Gümüş ve ark. [71] çalışmasında, ortaöğretim öğrencilerinin fair play kavramına ilişkin görüşlerini incelemektedir. Fair play'in yalnızca spor alanında değil, toplumsal yaşamda da yaygınlaşması için eğitim kademelerinde ele alınmasının gerekliliği vurgulanmakta; ahlaki değerlere sahip sporcuların küçük yaşlardan itibaren verilen eğitimle yetiştirilebileceği düşüncesi temel alınmaktadır. Araştırmaya, yaş ortalaması $16,04 \pm 1,10$ olan 333 kadın ve 339 erkek olmak üzere toplam 672 ortaöğretim öğrencisi katılmıştır. Veri toplama aracı olarak demografik bilgi formu ve sporda fair play davranışlarını sorgulayan bir anket kullanılmış; veriler SPSS 20 programı ile analiz edilmiştir. Frekans ve yüzde dağılımlarının yanı sıra gruplar arası ilişkiler Ki-Kare (χ^2) testi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, erkek öğrencilerin kadın öğrencilere kıyasla fair play'e aykırı, daha sert davranışlara yatkın oldukları; lisanslı öğrencilerin ise takım çıkarlarını bireysel ahlaki değerlerin önüne koyarak fair play'e daha az önem verdikleri ve aldatıcı, yanıltıcı davranışları daha fazla onayladıkları tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, fair play kavramının eğitim sürecinde sistematik biçimde ele alınmasının ve özellikle lisanslı genç sporculara yönelik etik eğitimlerin güçlendirilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Başaran ve ark. [72] araştırmasında, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin fair play anlayışlarını incelemektedir. Araştırma, 2015-2016 akademik yılında Kocaeli Üniversitesi'nde öğrenim gören 291 erkek ve 400 kadın olmak üzere toplam 691 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve Vallerand ve arkadaşları tarafından geliştirilen, Türkçeye Gülfem Sezen Balçıkınlı tarafından uyarlanan "Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği" kullanılmıştır. Veriler, frekans ve yüzde dağılımlarının yanı sıra Mann-Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, öğrencilerin sosyal normlara uyum sağlama, spordaki sorumluluklarını yerine getirme ve kurallar ile yönetime saygı konusunda yüksek bir eğilim gösterdiklerini ortaya koymuştur. Ancak, hakemin hatalı kararlarına ve rakibe yönelik saygı konusunda daha düşük düzeyde eğilim gözlemlenmiştir. Ayrıca, cinsiyete göre kurallar ve yönetime saygı alt boyutlarında; aktif spor yapma durumuna göre ise kurallara ve yönetime saygı ile sorumluluklara bağlılık boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Diğer alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Bu sonuçlar, fair play anlayışının bazı boyutlarda güçlü olduğunu, ancak özellikle rakibe ve hakem kararlarına yönelik tutumların geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Umutlu ve Yüksel [73] araştırmasında, altı oturumluk fair play eğitiminin öğrenci-sporcuların ahlaki karar alma tutumları üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Yarı

deneysel desenle yürütülen çalışmada, 2021–2022 eğitim-öğretim yılında Konya Spor Lisesi’nde öğrenim gören 27 erkek ve 24 kız olmak üzere toplam 57 gönüllü öğrenci yer almıştır. Eğitim, 2022 yılı Nisan–Mayıs aylarında araştırmacı tarafından, danışman kontrolünde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak Lee ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve Türkçeye Gürpınar tarafından uyarlanan “Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği” ile kişisel bilgi formu kullanılmış; veriler, bağımsız örneklem t testi ve paired samples t testi ile analiz edilmiştir. Anlamlılık düzeyi $p<0,05$ ve $p<0,01$ olarak belirlenmiştir. Araştırma sonuçları, fair play eğitimi sonrasında ahlaki karar alma tutumlarında anlamlı düzeyde gelişme olduğunu göstermiştir. Ölçeğin üç alt boyutunda öntest-son test karşılaştırmalarında son test lehine anlamlı farklar bulunmuştur. Öte yandan, cinsiyet ve spor türü değişkenlerine göre gruplar arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Sonuç olarak, fair play eğitiminin öğrenci-sporcuların ahlaki karar alma süreçlerini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.

Çavdar ve ark. [74] çalışmasında, beden eğitimi öğretmenleri ile sporcu-öğrencilerin okul sporları kapsamında aldıkları disiplin cezalarının fair play ilkeleri açısından incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemini, 2012–2017 yılları arasında Ankara ilinde okul sporları çerçevesinde disiplin cezası almış 172 sporcu-öğrenci ve 43 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Nitel araştırma desenine dayalı olarak gerçekleştirilen çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmış; ceza sebepleri, branşlara ve yıllara göre frekans ve yüzde dağılımlarıyla değerlendirilmiştir. Bulgulara göre, sporcu-öğrenciler en çok futbol ve futsal branşlarında; beden eğitimi öğretmenleri ise voleybol, futbol ve futsal branşlarında disiplin cezası almıştır. Öğrenciler arasında en yaygın ceza nedeni “küfür ve hakaret” olurken, bunu “yarışmaların devamına engel olma” izlemektedir. Öğretmenlerde ise en sık ceza sebebi “izinsiz dış görev”, ikinci sırada ise yine “küfür ve hakaret” yer almaktadır. Genel olarak cezaların %64,3’ünün teşkilata karşı işlenen fiillerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ayrıca, cezaların tamamının takım sporlarında meydana geldiği ve yıllara göre artış gösterdiği belirlenmiştir. Sonuç olarak, sporun bireylerin karakter gelişimine katkı sağlaması beklenirken, disiplin cezalarında gözlenen artış eğilimi fair play ilkelerinin okul sporlarında yeterince benimsenmediğine işaret etmektedir. Bu durum, sporun eğitsel işlevini zedelemekte; dolayısıyla, okul sporlarının gençleri etik değerler ve fair play davranışlarına yöneltecek şekilde yeniden yapılandırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Kahya [75] araştırmasında, lisanslı ve lisanssız gençlerin sporda fair play davranışlarını toplumsal bir perspektiften nasıl algıladıklarını incelemeyi amaçlamaktadır. Sporun

gençlerin fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimindeki rolüne dikkat çeken çalışma, aynı zamanda sporun sosyal uyumu destekleyici işlevine vurgu yapmaktadır. Araştırma, Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi'nde öğrenim gören, 208 lisanslı ve lisanssız genç ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmış; elde edilen veriler SPSS programı aracılığıyla frekans, yüzde dağılımları, Independent Samples T testi ve Mann-Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, lisanslı ve lisanssız spor yapan gençler arasında sosyal normlara uyum ve spordaki sorumluluklara bağlılık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkeni açısından ise kurallara ve yönetime saygı alt boyutunda anlamlı farklılık gözlemlenmiştir. Ayrıca, fair play eğitimi almış bireyler ile almamış bireyler arasında da yine sosyal normlara uyum ve sorumluluklara bağlılık boyutlarında anlamlı farklar bulunmuştur. Sonuç olarak, sporun genç bireylerin kimlik gelişimi sürecinde yaşadıkları sosyal çatışmaların çözümünde etkili olduğu ve fair play eğitiminin sosyal uyumu pekiştirdiği görülmektedir. Bu bulgular, gençlerin etik değerlerle donatılmasında sporun ve özellikle yapılandırılmış spor eğitiminin önemini ortaya koymaktadır.

Balçıkkanlı ve Çar [76] araştırmasında, sporda fair play kavramının formal ve informal yönlerini ele alarak, bu iki boyuta ilişkin davranışların analizini amaçlamaktadır. Fair play, spor ortamında yardımlaşma, fırsat eşitliği, saygı ve dürüstlük gibi değerlerle somutlaşmakta; oyunun hem yazılı kurallarına (formal) hem de geleneksel ve toplumsal normlara dayanan yazılı olmayan kurallarına (informal) uygun davranışları kapsamaktadır. Ancak günümüzde, özellikle informal fair play davranışlarının giderek azaldığı ve spor ortamında etik dışı tutumların arttığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda çalışmada, Türkiye Fair Play Konseyi'nin 1982–2019 yılları arasında “sportif davranış” kategorisinde verdiği toplam 159 fair play ödülü incelenmiştir. Bulgulara göre, bu ödüllerin %24'ü formal fair play davranışlarına, %76'sı ise informal fair play davranışlarına dayanmaktadır. İncelenen davranışlar; rakibe saygı, kurallara uyum, hakeme yardım, örnek olma, sorumluluk alma ve yardımlaşma-dayanışma gibi kategoriler altında sınıflandırılmıştır. Sonuç olarak, informal fair play davranışlarının ödüllendirilmesinin ön planda olduğu; bu davranışların toplumda ve spor kültüründe sürdürülebilirliğinin teşvik edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Uzun ve ark. [77] çalışmasında, rakibe saygı, oyun kurallarına bağlılık ve mücadele ruhunu içeren fair play olgusunun bireyler ve toplumlar üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Sporda ahlaki değerlerin bir yansıması olan fair play'in incelenmesi bu yönüyle önem taşımaktadır. Araştırmada literatür taramasının yanı sıra dijital platformlardan da kaynaklara ulaşılmıştır.

Sporun tüm paydaşlarından fair play'e uygun davranışlar sergilemeleri beklenmektedir. Fair play anlayışının temelleri, 19. yüzyıldaki sosyo-kültürel yapılarla şekillenmiş; kavram 1974'te CİFP'nin yayımladığı Fair Play Deklarasyonu ve 1981'de IOC'nin Uluslararası Fair Play Konseyi'ni kabul etmesiyle daha yaygın hale gelmiştir. Günümüzde fair play'in temel felsefesi, kazanmak uğruna etik dışı davranışları reddetmektir. Sonuç olarak, sporda fair play davranışlarının yaygınlaşması, toplumsal düzeyde önemli bir ahlaki ve sosyal kazanım olarak değerlendirilmektedir.

Zeren ve Hasırcı [78] çalışmasında, spor ahlakı ve spor etiği ilkelerinin değerlendirilmesini amaçlamıştır. Sporun birey, toplum, sosyal hayat, ekonomi ve eğitim gibi çeşitli alanlarla ilişkisi incelenmiş; bu alanlara özgü etik ve ahlaki yaklaşımlar literatür taraması yöntemiyle analiz edilmiştir. Veri toplama sürecinde bilimsel makaleler, kitaplar, dergiler ve çevrimiçi kaynaklar kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, sporun bireyler üzerinde kişilik gelişimi, sağlık ve pedagojik açıdan olumlu etkiler yarattığı; toplumsal düzeyde ise bütünleştirici ve düzenleyici bir işlev gördüğü belirlenmiştir. Sporun etik ve ahlaki bir zemin üzerinde, disiplinler arası yaklaşımla ele alınmasının, istendik davranışların gelişimine katkı sağlayacağı ve sağlıklı bir spor ortamı yaratılmasına olanak tanıyacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Pekel ve ark. [79] çalışmasında, futbol hakemlerinin fair play kavramına ilişkin algılarını ve bu kavramı nasıl yorumladıklarını ortaya koymak amaçlanmıştır. 2021-2022 sezonunda Ankara ilinde çeşitli liglerde görev yapan 21 profesyonel futbol hakemi ile yürütülen çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Katılımcılardan "Fair play ... gibidir; çünkü ..." cümlesini tamamlamaları istenmiş, elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Bulgular, hakemlerin fair play kavramını sırasıyla "ahlak", "adalet", "saygı" ve "iyilik" temaları çerçevesinde metaforlarla ifade ettiklerini göstermiştir. Sonuç olarak, futbol hakemlerinin fair play'i temel insani ve etik değerlerle ilişkilendirdikleri; bu anlayışın eğitim ve uygulamalarla desteklenmesinin, futbol ortamında fair play ruhunun gelişimine katkı sağlayacağı vurgulanmıştır.

Görgüt ve Güzel [80] araştırmasında, ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin fair play kavramına ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desenin kullanıldığı çalışmada, kolay ulaşılabilir durum örneklemeyle belirlenen 17 sınıf öğretmeniyle yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler kayıt altına alınarak yazılı hale getirilmiş ve veriler betimsel ve içerik analiz yöntemleriyle değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, öğretmenlerin fair play

kavramına dair bilgi sahibi oldukları, günlük yaşamdan örnekler verebildikleri ve öğrenci davranışlarını bu çerçevede değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin, fair play davranışlarını öğrencilere kazandırmak amacıyla ödüllendirme, anında düzeltme, öz değerlendirme fırsatları sunma, empati geliştirme ortamı yaratma ve uygun durumlarda cezalandırma gibi stratejiler kullandıkları belirlenmiştir. Çalışma, öğretmenlerin bilgi ve tutumlarını destekleyici eğitimlerin verilmesinin ve okul sisteminde adil, dürüst davranışları teşvik edici düzenlemelerin yapılmasının, öğrencilerde fair play farkındalığını artırmada ve sürdürülebilir kılmada önemli bir rol oynayacağı sonucuna ulaşmaktadır.

Gök ve Sarıkol [81] araştırmasında, spor lisesi öğrencilerinin fair play davranışlarını çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamaktadır. 2022–2023 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 154 (96 erkek, 58 kadın) öğrenciden veri toplanmıştır. Veri aracı olarak Mirzeoğlu (2015) tarafından geliştirilen “Beden Eğitimi Sportmenlik yönelim ölçeği” kullanılmış, analizlerde parametrik olmayan testler (Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis) uygulanmıştır. Bulgulara göre, erkeklerin ve lisanssız öğrencilerin fair play puanları daha yüksek çıkmıştır. Baba eğitim düzeyi arttıkça etik tutumların güçlendiği; anne eğitim düzeyine göre hile yapma puanlarında farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Spor süresi arttıkça fair play davranışları artmakta, yaş ilerledikçe fair play algısı azalmaktadır. Sonuçlar, öğrencilerin bireysel ve sportif özelliklerinin fair play davranışları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Akgül ve Yıldırım [82] araştırmasında, üniversite öğrencilerinin okul ve kulüp takımlarında yer alma durumlarına göre sporda fair play anlayışlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Yozgat Bozok Üniversitesi öğrencileri arasından kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen 317 öğrenci araştırma örneklemini oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ile birlikte “Fair Play Davranışlarını Sergileme Sıklığı Ölçeği” kullanılmış; veriler SPSS 25.0 programı ile analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterdiği belirlendikten sonra, analizlerde bağımsız örneklem t testi, tek yönlü ANOVA ve post hoc testleri uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, cinsiyet, yaş ve spor branşı değişkenlerine göre fair play davranışlarını sergileme puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir. Buna karşın, aile gelir düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi ve ailede spor yapan birey bulunup bulunmaması değişkenleri açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sonuç olarak, bireysel demografik özelliklerin fair play davranışlarının sergilenmesinde etkili olduğu; ancak aileye ilişkin sosyoekonomik ve kültürel değişkenlerin bu davranışlar üzerinde belirleyici olmadığı görülmüştür. Bu durum,

bireysel spor deneyimlerinin ve spora katılım biçimlerinin fair play anlayışını şekillendirmede daha önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

2.6.2. Yurtdışında Yapılmış Fair Play Araştırmaları

Popescu ve Masari [83] çalışmasının amacı, sporcularda fair play tutum ve davranışları aracılığıyla ahlaki boyutun eğitim süreçlerinde yer almasının önemini vurgulamaktır. Çalışmanın temel hedefi, fair play, ahlaki değerler ve bu kavramların antrenman ve müsabakalardaki yansımaları arasında olası ilişkileri belirlemektir. Ayrıca genel fair play, müsabaka fair play'i ve toplumsal fair play ile ahlaki değerler arasındaki doğrudan ilişki olasılığı da araştırılmıştır. Çalışma, farklı cinsiyet, yaş, spor branşı ve yetkinlik düzeylerine sahip toplam 40 sporcu üzerinde yürütülmüştür. Veriler, SPSS 11.0 programı kullanılarak Pearson korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; müsabakalarda fair play davranışı sergileyen sporcuların, sosyal yaşamlarında da benzer etik tutumları sürdürdükleri gözlemlenmiştir. Sporun kendi içindeki normları ve kuralları ile toplumsal normların sporcuların davranışlarını şekillendirdiği ve bu davranışların içselleştirildiği belirtilmiştir. Diğer bireylere, rakiplere ve takım arkadaşlarına saygı, oyun ve toplumsal kurallara bağlılık, fair play ruhunun hayatın her alanında alışkanlık haline gelmesini sağlamaktadır. Sonuç olarak, fair play yalnızca kurallara uymaktan ibaret değildir; sporcuya rakibe saygı duyma, fiziksel ve zihinsel bütünlüğü koruma gibi etik bir tutum kazandırır. Fair play davranışı, başkalarını düşünmeyi içeren bir yaklaşımdır ve ahlaki değerler (özveri, dürüstlük, inanç, onur, sorumluluk) ile psikososyal değerler (özsaygı, sevgi, açıklık, sosyal kabul, bağımsızlık) bu tutumun gelişiminde temel rol oynamaktadır.

Fernández-Río ve ark. [84] çalışmasında, fiziksel eğitim öğrencilerinin fair play davranışlarının, farklı başarı hedef profilleri ve sosyal hedefler bağlamında nasıl etkilendiğini incelemiştir. Araştırmaya iki farklı liseden toplam 304 öğrenci katılmıştır. Bulgular, performansa yönelik hedeflerin “sert oyun” ve “zafer” odaklı tutumlarla pozitif yönde ilişkili olduğunu, buna karşın ustalığa yönelik hedeflerin “zevk alma” ile pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir. Sosyal hedefler ise sert oyunla negatif, oyundan keyif alma (diversion) ile pozitif yönde ilişkilidir. Ayrıca cinsiyet ve beden eğitimi dışında sporla ilgilenme değişkenlerine göre bazı alt boyutlarda anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Son olarak, hiyerarşik kümeleme analizi sonucunda, incelenen değişkenlerle ilişkili üç bağımsız fair play profili ortaya konmuştur. Bu sonuçlar, öğrencilerin fair play davranışlarının

yalnızca bireysel hedef yönelimleriyle değil, aynı zamanda sosyal motivasyonlarıyla da şekillendiğini göstermektedir.

Miura [85] çalışmasında, toplumsal dönüşümün hız kazandığı günümüzde beden eğitimi müfredatının ve spor öğretiminin nasıl bir eğitimsel rol üstlenmesi gerektiğini sorgulamaktadır. Geleneksel olarak beden eğitimi öğretmeni, öğrencinin sportif yeterliliğini değerlendirip rekabetçi başarıyı artırmaya çalışır. Ancak bu başarıya aşırı odaklanmak, öğretmenin eğitimin temel amacı olan “iyi insan” yetiştirme ilkesini göz ardı etmesine ve hatta şiddet içeren disiplin uygulamalarına yönelmesine neden olabilir. Bu nedenle, çalışmada eğitimin temel değerlerine dönüş çağrısı yapılmakta ve beden eğitiminin okul eğitiminin merkezi bir bileşeni olması gerektiği savunulmaktadır. Araştırmanın ilk bölümünde, "fair play" kavramı eğitim bağlamında ele alınmış, Japonya özelinde bu kavramın toplumsal alanda giderek yaygınlaştığı ancak beden eğitimi müfredatında yeterince yer bulamadığı belirtilmiştir. Eğitimsel fair play'i çoğunlukla bilgi ve tutum kazandırma süreci olarak değerlendirmiş, ancak bu yaklaşımda "düşünme" süreci göz ardı edilmiştir. Oysa fair play'in gerçek eğitimsel değeri, spor uygulamaları ile beden eğitimi kuramlarının bütünleştirilmesiyle, öğrencilerin yalnızca okul yaşamlarında değil, toplumsal yaşamlarında da etik tutumlar ve sosyal beceriler geliştirmelerine katkı sağlamasında yatmaktadır. Bu yönüyle fair play, karakter gelişimini destekleyen, eğitimin temel ilkelerinden biri olarak görülmelidir. Sonuç olarak, fair play'in beden eğitimi müfredatına dahil edilmesi, fiziksel uygunluk ve sportif becerilerle sınırlı hedeflerin ötesine geçerek, öğrencilerin uzun vadeli sağlık, iyi oluş ve toplumsal vatandaşlık niteliklerini geliştirmelerine olanak sağlayacaktır. Bu yaklaşım, çağdaş eğitimin insan odaklı ve bütüncül hedefleriyle uyumlu bir yapı sunmaktadır.

Molina ve ark. [86] araştırmasında, rekabet olgusunu ekonomik ve sportif alanlarda insanmerkezli bir bakış açısıyla ele almakta ve rekabetin mevcut neoliberal söylemleri doğrultusunda nasıl eşitsizlik ürettiğini tartışmaktadır. Çalışmanın amacı, toplumsal ilişkilerde daha adil bir yapı oluşturabilecek alternatif rekabet söylemlerini belirlemek ve bu söylemlere değer kazandırmaktır. Neoliberal anlayışın rekabeti bireyler arasında dengesizliğe yol açacak şekilde kurguladığı ifade edilerek, buna karşılık spor alanında fair play ilkesine dayanan, eşitlik, katılım ve iş birliğini gözetilen bir rekabet anlayışı önerilmektedir. Bu çerçevede, John Rawls'un “farklılık ilkesi” ve Richard Sennett'in “sosyallik” kavramı üzerinden rekabetin daha adil bir şekilde nasıl düzenlenebileceği tartışılmıştır. Rawls'un ilkesi, rekabetin büyük eşitsizlikler yaratmaması gerektiğini, oluşan

farkların ise sistem içinde telafi mekanizmalarıyla dengelenmesi gerektiğini savunur. Sennett ise rekabet ile iş birliği arasında denge kurulmasının ve toplumsal bağların güçlendirilmesinin önemine dikkat çeker. Sonuç olarak, bu yaklaşımlar bir araya getirildiğinde daha adil bir rekabet anlayışına zemin hazırlamakta; sporun etik ve politik dönüşüm süreçlerinde araçsallaştırılabilecek toplumsal potansiyelini ortaya koymaktadır.

Bronikowska ve ark. [87] çalışmasının amacı, Polonya'nın Wielkopolska bölgesindeki ortaokul öğrencileri (n = 827), Poznan Beden Eğitimi Üniversitesi öğrencileri (n = 437) ve beden eğitimi öğretmenlerinin (n = 130) fair play ilkesine ilişkin anlayış düzeylerini incelemektir. Araştırmada iki yapılandırılmış anket kullanılmıştır: *Fair Play Moral Dimensions Concept Scale* (üç düzeyli ölçek) ve *Factors of Moral Influence Scale*. Bulgular, öğrencilerin cinsiyetine ve yaptıkları sportif faaliyet türüne göre fair play ilkesini anlama düzeylerinde farklılıklar olduğunu göstermiştir. Kadın beden eğitimi öğretmenlerinin amatör düzeydeki antrenman grubu, en yüksek düzeyde fair play anlayışına erkek meslektaşlarına göre daha sık ulaşmıştır. Ortaokul düzeyinde ise erkek öğrenciler, beden eğitimi öğretmenleri ve antrenörlerin etkisini daha yüksek değerlendirirken; kız öğrenciler medya ve eğitimden daha fazla etkilendiklerini belirtmiştir. Hem kız hem erkek öğrenciler için ahlaki gelişimde en etkili faktörün ebeveynler olduğu tespit edilmiştir. Aynı şekilde, beden eğitimi öğrencileri de ebeveyn etkisini en yüksek düzeyde belirtmiştir. Öğretmenler arasında ise kadınlar, okulun ahlaki gelişim üzerindeki etkisini erkek meslektaşlarına kıyasla daha yüksek değerlendirmiştir. Sonuç olarak, tüm gruplarda ebeveynler, ahlaki gelişimde en güçlü etkiyi oluşturan unsur olarak öne çıkmıştır.

Palou ve ark. [88] çalışmasının amacı, antrenörlere yönelik geliştirilen bir müdahale programının fair play'e yönelik tutumlar üzerindeki etkisini analiz etmektir. Program, genç sporcularda eğlence, kazanma arzusu ve antisosyal davranışlar gibi unsurları değerlendirmeyi hedeflemiştir. Araştırma, 2016–2017 sezonunda Balear Adaları'ndaki futbol, basketbol ve voleybol takımlarında yer alan, yaşları 10–16 arasında değişen 1097 sporcudan (854 erkek, 243 kız) oluşan bir örnekleme gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara müdahale öncesi ve sonrası olmak üzere iki farklı zamanda, *Sport Deception Disposition Questionnaire (CDED)* ve *Fair Play Attitude Scale (EAF)* uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, genç sporcular sezon boyunca sporu eğlenceli olarak değerlendirmiştir. Müdahale programı, zafer arzusu, hile ve sportmenliğe aykırı davranışlar gibi antisosyal tutumlarda azalma sağlamış olsa da, bu değişim istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde, programın ilk aşamasında erkekler antisosyal

davranışlarda daha yüksek puanlar alırken, kızlar daha fazla prososyal davranış göstermiştir. Ancak dikkat çekici şekilde, programın ikinci aşamasında kız sporcuların sert oyun ve aldatmaya yönelik puanlarının arttığı görülmüştür. Sonuç olarak, antrenörlere yönelik eğitim programının bazı olumlu etkileri olmakla birlikte, özellikle antisosyal davranışlarda anlamlı bir azalma sağlamak için daha güçlü veya uzun süreli müdahalelere ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, cinsiyet temelli farklılıkların dikkatle izlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Sukys ve ark. [89] araştırmasında, sporcuların doping kullanımına yönelik tutumlarının en güçlü belirleyicilerinden birinin, bu maddeye yönelik bireysel yaklaşımlar olduğunu ortaya koyan önceki bulgulara dayanarak, ahlaki kimlik ve fair play algısının bu tutumlar üzerindeki etkisini incelemektedir. Çalışmanın ilk amacı, sporcuların ahlaki kimliğinin doping tutumlarıyla nasıl ilişkilendiğini ve bu ilişkide fair play algısının aracı rol oynayıp oynamadığını belirlemektir. İkinci amaç ise, bu ilişkilerin sporcu olmayan bireylerde farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır. Araştırmaya yaş ortalaması 22,02 olan, %49,9'u erkek ve %55,3'ü sporcu olmak üzere toplam 365 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcılar, ilgili değişkenleri ölçen anketleri tamamlamıştır. Bulgular, sporcuların ahlaki kimliklerinin ve fair play'e olan bağlılıklarının, dopinge yönelik olumlu tutumlarla negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Aracılık analizleri, ahlaki kimliğin doping tutumlarına etkisinin fair play algısı ile kısmen aracılı olduğunu ortaya koymuştur. Sporcu olmayan bireylerde ise ahlaki kimlik, doping tutumlarını doğrudan değil; yalnızca fair play algısı aracılığıyla dolaylı olarak etkilemiştir. Sonuç olarak, bireyin ahlaki kimliği ve spordaki etik değer algısı, dopinge karşı tutumların oluşumunda belirleyici unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Çalışma, sporcular ve sporcu olmayan bireyler için doping karşıtı tutumların geliştirilmesinde farklı stratejilerin gerekliliğine işaret etmekte ve gelecekteki araştırmalara yönelik öneriler sunmaktadır.

Ludwiczak ve Bronikowska [90] çalışmasında, ergenlerin beden eğitimi ve spor bağlamında prososyal davranışları ile fair play algılarını, sporla ilgilenenler ve hiç spor yapmayanlar açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel hedefi, fair play kavramının anlaşılma düzeyi ile belirli davranışlar arasındaki olası ilişkileri ortaya koymaktır. Çalışmaya yaş ortalaması $16,1 \pm 0,87$ olan toplam 1257 lise öğrencisi (627 kız, 600 erkek) katılmıştır. Fair play farkındalık düzeyini ölçmek için *Fair Play Moral Dimensions Concept Scale (FPMDCS)*, öğrencilerin bildirilmiş prososyal davranış düzeylerini belirlemek için *My Physical Education Class (MPEC)* anketi kullanılmıştır. Katılımcılar spor deneyimine göre

(hiç spor yapmayanlar, amatörler, profesyoneller) ve fair play anlayış düzeylerine göre alt gruplara ayrılmıştır. Bulgular, fair play anlayış düzeyi yüksek olan öğrencilerin tüm davranış ölçütlerinde diğer gruplara kıyasla anlamlı olarak daha olumlu tutumlar sergilediğini göstermiştir. Katılımcıların %69'u fair play'i yalnızca sportif bir kavram olarak, %31'i ise günlük yaşamda da geçerli bir ilke olarak algılamaktadır. Sonuç olarak, fair play kavramının yalnızca sporla sınırlı kalmadan günlük yaşama da yayılması gerektiği ve özellikle beden eğitimi ve spor dersleri aracılığıyla ahlaki gelişimin, özellikle "saygı" değerinin, desteklenmesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Spor yapan ve yapmayan bireylerin fair play düzeylerinin incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma, sayılarla ölçülebilir veri toplama ve analiz etme sürecini içeren, objektif, istatistiksel ve ölçülebilir bulgulara odaklanan bir araştırma yöntemidir (91). Bu araştırma türü, sayısal verilerin istatistiksel analizini kullanarak, bireyler arasındaki ilişkileri, farkları ve etkileri ortaya koymaya çalışır (92).

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeline, evren ve örneklem, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin analizi ve araştırma etiğine ait bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Nicel araştırma yaklaşımı kullanılan bu araştırma tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, genellikle bir grubun veya topluluğun çeşitli özelliklerinin veya durumlarının belirlenmesi amacıyla uygulanır. Bu modelde, araştırmacılar herhangi bir müdahalede bulunmadan sadece gözlem yaparak veriler toplar ve bu veriler aracılığıyla mevcut durumu betimlerler (93). Tarama araştırmalarında, genellikle anket, test veya ölçme araçları kullanılarak, geniş bir örneklem üzerinde veri toplanır ve bu veriler, belirli bir olay ya da durum hakkında genel sonuçlar elde etmek için analiz edilir. Tarama modeli, araştırma sürecinde, var olan ilişkilerin veya durumların açıklığa kavuşturulmasını sağlamak amacıyla en çok tercih edilen yöntemlerden biridir (94).

3.2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, Kahramanmaraş ilinde Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'ne bağlı gençlik merkezlerinde bulunan bireyler oluşturmaktadır. Katılımcıların bir kısmı çeşitli spor branşlarında aktif olarak yer alan lisanslı sporculardan, diğer kısmı ise herhangi bir spor branşıyla doğrudan ilgilenmeyen ancak gençlik merkezi bünyesinde yürütülen sosyal ve kültürel etkinliklere düzenli olarak katılım sağlayan bireylerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılım sağlayan bireylerle ilgili demografik bilgiler Tablo 3.1'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1: Katılımcılara ait demografik bilgiler.

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	326	42,7
	Erkek	436	57,1
Yaş	16 yaşında	193	25,3
	17 yaşında	265	34,7
	18 yaşında	194	25,4
	19 yaşında	110	14,4
Aile Gelir Durumu	Düşük düzey	210	27,4
	Orta düzey	402	52,7
	Yüksek düzey	150	19,7
Anne Eğitim Durumu	Ortaokul	163	21,4
	Lise	130	17,0
	Önlisans	250	32,8
	Lisansüstü	219	28,7
Baba Eğitim Durumu	Ortaokul	169	22,1
	Lise	251	32,9
	Önlisans	172	22,5
Spor Branşı	Lisansüstü	170	22,5
	Yapmıyorum	281	36,8
	1 yıl	246	32,2
Spor Yapma Yılı	2 yıl	154	20,2
	3 yıl	81	10,6
	Futbol	105	13,8
Spor Branşı	Basketbol	84	11,0
	Voleybol	79	10,4
	Hentbol	41	5,4
	Yüzme	31	4,1
	Futsal	25	3,3
	Boks	34	4,5
	Tenis	47	6,2
Branş yok	316	41,5	

Açıklamalı [O1]: Tablo 3. 1: nokta ile rakam arasında boşluk bırakmayalım.

Tablo 3.1: olmalıdır. Tüm tablo numaralarını güncelleyelim.

Araştırmaya toplam 762 birey katılmıştır. Katılımcıların %57,1'i erkek (n=436), %42,7'si kadın (n=326) bireylerden oluşmaktadır. Yaş dağılımına bakıldığında, en yoğun katılımın %34,7 ile 17 yaş grubunda (n=265) olduğu, bunu %25,4 ile 18 yaş (n=194), %25,3 ile 16 yaş (n=193) ve %14,4 ile 19 yaş (n=110) grubunun izlediği görülmektedir. Katılımcıların aile gelir durumlarına bakıldığında, çoğunluğun orta gelir düzeyine sahip (%52,7, n=402) olduğu; bunu düşük gelir düzeyi (%27,4, n=210) ve yüksek gelir düzeyi (%19,7, n=150) grubunun izlediği tespit edilmiştir.

Annelerin eğitim durumu incelendiğinde, en yüksek oranın %32,8 ile önlisans mezunu (n=250) annelere ait olduğu; bunu %28,7 ile lisansüstü (n=219), %21,4 ile ortaokul (n=163) ve %17,0 ile lise mezunu (n=130) annelerin takip ettiği belirlenmiştir. Babaların eğitim durumunda ise %32,9 ile lise mezunu (n=251) bireylerin sayıca önde olduğu, ardından

önlisans (%22,5, n=172), lisansüstü (%22,5, n=170) ve ortaokul (%22,1, n=169) düzeylerinin geldiği gözlemlenmiştir.

Katılımcıların spora katılım süreleri incelendiğinde, %36,8'inin hiç spor yapmadığı (n=281); geri kalanların ise 1 yıl (%32,2, n=246), 2 yıl (%20,2, n=154) ve 3 yıl (%10,6, n=81) süreyle spor yaptığı görülmektedir. Spor branşlarına göre dağılımda, katılımcıların önemli bir kısmının herhangi bir branşta spor yapmadığı (%41,5, n=316) belirlenmiştir. Spor yapanlar arasında ise en çok tercih edilen branşın futbol (%13,8, n=105) olduğu, bunu sırasıyla basketbol (%11,0, n=84), voleybol (%10,4, n=79) ve tenis (%6,2, n=47) gibi branşların izlediği saptanmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılan kişisel bilgiler formu katılımcıların cinsiyet, yaş, aile gelir düzeyi, anne-baba eğitim durumu, spor yapma yılı ve branş bilgilerini içeren bir formdur. Bu form, katılımcıların araştırmaya dair temel özelliklerini anlamak ve analizlerde demografik faktörleri dikkate almak için kullanılmıştır.

3.3.2. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği

Bu araştırmada katılımcıların sportmenlik düzeylerini belirlemek amacıyla "*Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği*" kullanılmıştır. Ölçek, Vallerand ve ark. [95] tarafından geliştirilmiş olup, Türkçeye uyarlama çalışması Sezen-Balçıkanlı [51] tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkçeye uyarlama sürecinde, çeviri-tekrar çeviri yöntemi kullanılmış; kültürel uygunluk ve dilsel anlaşılabilirlik dikkate alınarak, ölçek önce Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda öğrenim gören 300 öğrenciye uygulanmıştır. Pilot uygulama sonrası gerekli düzenlemeler yapılarak ölçek yeniden aynı gruba uygulanmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışması ise Ankara'daki çeşitli futbol kulüplerinden tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 110 futbolcu üzerinde yürütülmüştür. Ölçeğin orijinal formu 5 alt boyut ve 25 maddeden oluşmakla birlikte, yapılan faktör analizleri sonucunda "Negatif Yaklaşımlar" alt boyutunda yer alan 5 maddenin (madde 5, 10, 15, 20, 25) yeterli düzeyde çalışmadığı belirlenmiş ve bu alt boyut Türkçe versiyona dâhil edilmemiştir. Bu doğrultuda, ölçeğin Türkçe uyarlaması 4 faktörlü bir yapı kazanmış ve toplam madde sayısı 20 olarak belirlenmiştir.

Ölçeğin alt boyutları şu şekildedir:

1. Sosyal Normlara Uyum
2. Kurallara ve Yönetime Saygı
3. Sporda Sorumluluklara Bağlılık
4. Rakibe Saygı

Likert tipi beşli derecelendirme sistemine sahip olan ölçeğin güvenirlik katsayıları sırasıyla; Sosyal Normlara Uyum ($\alpha = 0.86$), Kurallara ve Yönetime Saygı ($\alpha = 0.83$), Sporda Sorumluluklara Bağlılık ($\alpha = 0.91$), Rakibe Saygı ($\alpha = 0.82$) olarak bulunmuştur. Bu değerler, ölçeğin alt boyutlarının yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda, Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği'nin Türkçe versiyonunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ifade edilebilir.

3.3.3. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği Güvenirlik Analizi

Bir ölçeğin güvenirliği, ölçüm aracının tutarlılığı ve güvenilirliğini belirleyen önemli bir parametredir. Psikometrik araştırmalarda, bir ölçeğin iç tutarlılığını değerlendirmek için en yaygın kullanılan yöntemlerden biri Cronbach's Alpha testidir. Cronbach's Alpha, bir ölçekteki maddelerin birbirleriyle ne kadar tutarlı olduğunu gösteren bir istatistiksel katsayıdır ve genellikle 0 ile 1 arasında bir değer alır (96). Bu değer, ölçeğin iç tutarlılığını yansıtarak, genellikle .70 ve üzerindeki bir değer için güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu ifade eder (97).

Bu araştırmada, Farklı spor branşlarıyla uğraşan bireylerin fair play düzeylerini için kullanılan çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeğin güvenirlik analizleri Cronbach's Alpha testi ile yapılmıştır. Sonuçlar, her bir ölçeğin iç tutarlılığını değerlendirmek amacıyla aşağıdaki Tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.2: Güvenirlik analizi.

Ölçek	n	Madde sayısı	Cronbach's Alpha
Çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeği	762	20	,85
Sosyal normlara uyum alt boyutu	762	5	,86
Kurallar ve yönetime saygı alt boyutu	762	5	,86
Sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutu	762	5	,83
Rakibe saygı alt boyutu	762	5	,85

Araştırmada kullanılan çok boyutlu sportmenlik yönelimi leğinin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla yapılan güvenirlik analizi sonucunda, ölçeğin tamamı için Cronbach's Alpha katsayısı 0,85 olarak bulunmuştur. Bu değer, ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir. Ölçeğin alt boyutlarına ait güvenirlik katsayıları ise şu şekildedir: Sosyal normlara uyum alt boyutu için 0,86, Kurallar ve yönetime saygı alt boyutu için 0,86, Sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutu için 0,83 ve Rakibe saygı alt boyutu için 0,85 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, hem ölçeğin genelinde hem de alt boyutlarında yüksek iç tutarlılığa sahip olduğunu ve araştırma kapsamında güvenilir bir ölçüm aracı olarak kullanılabileceğini ortaya koymaktadır.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Araştırmada veriler, Kahramanmaraş ilinde yüz yüze anket yöntemiyle toplanmıştır. Araştırmanın katılımcıları, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'ne bağlı gençlik merkezlerinde bulunan bireyler oluşturmaktadır. Katılımcılar; hem çeşitli spor branşlarında aktif olarak yer alan genç sporculardan hem de sporcu olmayan fakat gençlik merkezinde düzenlenen sosyal ve kültürel etkinliklere katılım sağlayan bireylerden oluşmaktadır. Veri toplama sürecinde, basılı anket formları bireylere elden ulaştırılmış, her katılımcı anketi kağıt-kalem yöntemiyle bireysel olarak doldurmuştur. Tüm katılımcılar gönüllülük esasına göre araştırmaya dahil edilmiş, gerekli bilgilendirme yapıldıktan sonra veriler toplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizi, SPSS 25 istatistiksel paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi sürecinde ilk olarak veri temizliği işlemi yapılmış; eksik veriler ve olası tutarsızlıklar kontrol edilmiştir. Daha sonra kullanılan ölçeklerde yer alan ters maddeler, analiz öncesinde uygun şekilde ters çevrilmiş ve toplam puan hesaplamaları bu doğrultuda gerçekleştirilmiştir. Bu işlem, veri bütünlüğünü sağlamak ve ölçeklerin lme amaçlarına uygun şekilde değerlendirilmesini temin etmek amacıyla yapılmıştır. Analiz öncesinde verilerin istatistiksel olarak normal dağılıma uygunluğu incelenmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğunu belirlemek amacıyla hem görsel hem de istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. İstatistiksel olarak normal dağılım varsayımı, her bir değişkenin arpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri hesaplanarak dağılımın simetrik olup olmadığı kontrol edilmiştir. Skewness ve kurtosis değerlerinin $\pm 1,5$ aralığında

olması normal dağılıma uygunluk göstergesi olarak kabul edilmiştir. Normal dağılım testi sonuçları Tablo 3.3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.3: Normallik testi analizi.

Ölçek		Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
Çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeği	İstatistik	-,305	-1,366
	Standart hata	,089	,177
Sosyal normlara uyum alt boyutu	İstatistik	-,300	-1,150
	Standart hata	,089	,177
Kurallar ve yönetime saygı alt boyutu	İstatistik	-,346	1,127
	Standart hata	,089	,177
Sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutu	İstatistik	-,193	-1,206
	Standart hata	,089	,177
Rakibe saygı alt boyutu	İstatistik	-,458	-1,226
	Standart hata	,089	,177

Araştırmada kullanılan çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeğin ve alt boyutlarının normalliği çarpıklık ve basıklık değerleri ile incelenmiştir. Ölçeğin genelinde çarpıklık değeri $-0,305$, basıklık değeri ise $-1,366$ olarak bulunmuştur. Alt boyutların çarpıklık değerleri $-0,193$ ile $-0,458$ arasında; basıklık değerleri ise $-1,226$ ile $1,127$ arasında değişmektedir. Bu değerler, genel kabul gören ± 1.5 sınırları içinde yer almakta olup, verilerin normal dağılıma uygun olduğu değerlendirilmiştir (98).

Araştırmada elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği çarpıklık ve basıklık değerleri ile belirlenmiştir. Bu nedenle, analizlerde parametrik testler tercih edilmiştir. Demografik değişkenlerden cinsiyet gibi iki grupta karşılaştırmalarda bağımsız örneklem için t-testi, üç veya daha fazla grubun karşılaştırıldığı değişkenlerde ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA analizinde anlamlı fark tespit edilen durumlarda, farkın kaynağını belirlemek için Tukey çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Bu testler, verilerin normal dağılıma uygun olması ve örneklem büyüklüğünün yeterli olması nedeniyle güvenilir sonuçlar vermektedir (99).

3.6. Araştırma Etiği

Bu araştırma, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından etik ilkeler çerçevesinde değerlendirilmiş ve uygun bulunmuştur. "Farklı Spor Branşlarıyla Uğraşan Bireylerin Fairplay Düzeylerinin İncelenmesi" başlıklı çalışma, 11.01.2024 tarihinde gerçekleştirilen kurul toplantısında 2024/01/12 sayılı karar ile oy birliğiyle etik açıdan kabul edilmiştir.

Araştırma kapsamında toplanan veriler, etik kurallar doğrultusunda ve bilimsel araştırma etiğine uygun şekilde elde edilmiştir. Katılımcılara araştırmanın amacı, kapsamı ve gizlilik esasları hakkında bilgilendirme yapılmış; tüm katılımcılardan gönüllü olarak ve bilgilendirilmiş onamları alınarak veri toplanmıştır. Katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuş, veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde etik ilkelere ve katılımcı haklarına azami derecede dikkat edilmiştir. Hiçbir katılımcıya fiziksel ya da psikolojik zarar verecek bir uygulama yapılmamış, çalışmaya katılmak istemeyen bireylerin haklarına saygı gösterilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, spor yapan ve yapmayan bireylerin fair play düzeylerinin incelenmesine yönelik olarak toplanan verilerin analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Katılımcıların sportmenlik yönelimleri, ölçek alt boyutlarına göre değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular tablolar halinde sunularak yorumlanmıştır.

Araştırmada kullanılan “*Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği*” ve alt boyutlarına ilişkin tanımlayıcı istatistiki verilere yer verilmiştir. Tablo, ölçeğin farklı boyutlarında katılımcıların aldıkları puanların aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve diğer temel dağılım ölçülerini içermektedir. Bu bulgular, katılımcıların sportmenlik yönelimi düzeyine ilişkin genel bir profil ortaya koymaktadır.

Tablo 4.1: Uygulanan ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistiki bulgular.

Ölçekler ve alt boyutları	N	Min.	Max.	Ort.	SS
Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği toplam puan	762	24,00	96,00	69,56	19,67
Sosyal normlara uyum alt boyutu	762	5,00	25,00	16,87	4,67
Kurallar ve yönetime saygı alt boyutu	762	5,00	25,00	17,20	4,45
Sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutu	762	6,00	25,00	17,61	5,69
Rakibe saygı alt boyutu	762	5,00	25,00	17,87	5,88

Araştırmada kullanılan “*Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği*” ve alt boyutlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, araştırmaya katılan 762 bireyin genel fair play puanı ve alt boyutlardaki ortalamalar, katılımcıların fair play ilkelerine ilişkin olumlu tutumlar benimsediğini ortaya koymaktadır. Özellikle sosyal normlara uyum, kurallar ve yönetime saygı ile sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutlarında elde edilen ortalama değerler, sporcuların bu alanlarda kayda değer bir farkındalığa sahip olduğunu göstermektedir. Rakibe saygı alt boyutunda elde edilen ortalamanın da yüksek olması, sporcuların karşılıklı saygı bağlamında duyarlılıklarının güçlü olduğunu işaret etmektedir. Bu sonuçlar, katılımcıların fair play ilkelerine yönelik tutumlarının genel olarak pozitif olduğunu ve bu değerlerin sporcularda içselleştirildiğini göstermektedir. Aynı zamanda, etik ve sosyal normlara uyumun spor pratiğinde önemli bir yer tuttuğu sonucuna varılabilir.

Araştırmada, katılımcıların fair play düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Tablo 4.2’de, erkek ve kadın katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.2: Spor yapan ve yapmayan bireylerin cinsiyet değişkenine göre t-testi bulguları.

Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	t testi		
					t	sd	p
Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği	Kadın	326	69,7	19,3	,226	760	,821
	Erkek	436	69,4	19,3			
Sosyal normlara uyum	Kadın	326	16,9	4,6	,601	760	,548
	Erkek	436	16,7	4,7			
Kurallar ve yönetime saygılı	Kadın	136	17,2	4,3	,255	760	,799
	Erkek	110	17,1	4,5			
Sporda sorumluluklara bağlı	Kadın	326	17,6	5,7	,041	760	,967
	Erkek	436	17,6	5,6			
Rakibe saygı	Kadın	136	17,8	5,8	,045	760	,964
	Erkek	110	17,8	5,9			

Cinsiyet değişkenine göre “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği” ve alt boyutlarının puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Bulgular kadın ve erkek sporcular arasında fair play düzeyi ve alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunmadığını göstermektedir. Toplam fair play puanı açısından kadın ve erkek gruplarının ortalamaları birbirine oldukça yakın olup, istatistiksel test sonucu da bu farkın anlamlı olmadığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, sosyal normlara uyum, kurallar ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ile rakibe saygı alt boyutlarında da cinsiyete bağlı olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonuçlar, cinsiyetin sporcuların fair play davranışları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmadığını göstermekte ve fair play tutumlarının kadın ve erkek sporcular arasında benzer düzeyde geliştiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla, fair play değerlerinin cinsiyet farkı gözetmeksizin sporcular arasında yaygın ve tutarlı biçimde benimsendiği söylenebilir.

Araştırmada katılımcıların fair play düzeyleri yaş gruplarına göre karşılaştırılmıştır. Tablo 4.3’te, farklı yaş gruplarına ait “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği” puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları sunulmaktadır. Bu veriler, yaşa bağlı olası farklılıkların genel görünümünü ortaya koymaktadır.

Tablo 4.3: Spor yapan ve yapmayan bireylerin yaş değişkenine ilişkin değerler.

	Grup	N	$\bar{X}$	SS
Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği	16 yaş	194	77,23	17,69
	17 yaş	265	62,58	20,21
	18 yaş	193	67,04	18,82
	19 yaş	110	77,39	15,40
	Toplam	762	69,56	19,67
Sosyal normlara uyum	16 yaş	265	18,48	4,27
	17 yaş	194	15,32	4,82
	18 yaş	193	16,43	4,51
	19 yaş	110	18,59	3,72
	Toplam	762	16,87	4,67
Kurallar ve yönetime saygı	16 yaş	265	18,64	4,37
	17 yaş	194	15,55	4,63
	18 yaş	193	16,96	3,97
	19 yaş	110	19,05	3,34
	Toplam	762	17,20	4,45
Sporda sorumluluklara bağlılık	16 yaş	265	19,69	5,26
	17 yaş	194	15,59	5,80
	18 yaş	193	17,03	5,38
	19 yaş	110	19,84	4,60
	Toplam	762	17,61	5,69
Rakibe saygı	16 yaş	265	20,41	4,68
	17 yaş	194	16,10	5,97
	18 yaş	193	16,61	6,11
	19 yaş	110	19,90	4,94
	Toplam	762	17,87	5,88

Yaş değişkenine göre “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği” toplam puanlarının ortalamaları incelendiğinde, yaş değişkeninin fair play tutumları üzerinde kayda değer bir etkisi olduğu gözlemlenmektedir. Araştırma kapsamındaki sporcular 16, 17, 18 ve 19 yaş gruplarına ayrılmış ve her yaş grubunun fair play puanları ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Özellikle 16 ve 19 yaş gruplarında yer alan bireylerin sportmenlik yönelim ölçeği toplam puan ortalamalarının diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu, söz konusu yaş aralıklarındaki sporcuların fair play ilkelerine yönelik farkındalık ve tutumlarının daha güçlü olduğunu düşündürmektedir. Buna ek olarak, sosyal normlara uyum, kurallar ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı alt boyutlarında da benzer bir dağılımın mevcut olduğu belirlenmiştir; 16 ve 19 yaş gruplarındaki sporcuların bu alt boyutlarda daha yüksek puanlar aldığı dikkat çekmektedir.

Yaş gruplarına göre ölçülen sportmenlik yönelimindeki farklılıkların anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.4, ANOVA sonuçlarını gösterilmiştir.

Tablo 4.4: Spor yapan ve yapmayan bireylerin yaş değişkenine ilişkin Anova testi sonuçları.

	Varyansın kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Farkın kaynağı
Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği	Gruplar arası	32256,636	3	10752,212	31,080	,027*	2<1
	Gruplar içi	262228,315	758	345,948			3<1
	Toplam	294484,951	761				2<4
Sosyal normlara uyum	Gruplar arası	1494,048	3	498,016	24,975	,031*	2<1
	Gruplar içi	15114,844	758	19,940			3<1
	Toplam	16608,892	761				2<4
Kurallar ve yönetime saygılı	Gruplar arası	1508,071	3	502,690	27,988	,020*	2<1
	Gruplar içi	13614,208	758	17,961			3<1
	Toplam	15122,280	761				2<4
Sporda sorumluluklara bağlı	Gruplar arası	2527,847	3	842,616	28,858	,018*	2<1
	Gruplar içi	22132,947	758	29,199			3<1
	Toplam	24660,794	761				2<4
Rakibe saygı	Gruplar arası	2840,229	3	946,743	30,503	,023*	2<1
	Gruplar içi	23526,927	758	31,038			3<1
	Toplam	26367,156	761				2<4

*p<.05, 1=16 yaş, 2=17 yaş, 3=18 yaş, 4=19 yaş

Tablo 4.4'te sunulan ANOVA testi sonuçları, farklı yaş gruplarındaki sporcuların sportmenlik yönelim ölçeği toplam puanı ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. ANOVA analizine göre, yaş değişkeninin fair play tutumları üzerinde belirleyici bir etkisi bulunduğu görülmektedir. ANOVA testi, gruplar arasında genel bir farklılık olduğunu gösterirken, Tukey testi ise bu farklılıkların hangi yaş grupları arasında anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Tukey testi sonuçları, 17 ve 18 yaş gruplarının fair play tutumlarında azalma olduğunu ve 16 ile 19 yaş gruplarına göre daha düşük seviyelerde olduğunu net biçimde ortaya koymuştur. Bu durum, fair play tutumlarının yaşa bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini ve özellikle 17-18 yaş döneminde bu değerlerin geçici olarak zayıflayabileceğini göstermektedir. Yaş grupları arasındaki bu farklılıklar, fair play tutumlarının zaman içinde değişkenlik gösterebileceğine ve sporcuların etik değerlerle ilişkilerinin yaşa göre farklılaşabileceğine işaret etmektedir.

Araştırmada katılımcıların fair play düzeyleri, aile gelir düzeyi gruplarına göre incelenmiştir. Tablo 4.5'te, farklı gelir düzeylerine sahip katılımcıların “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği” puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları sunulmaktadır.

Tablo 4.5: Spor yapan ve yapmayan bireylerin aile gelir düzeyine ilişkin değerler.

	Grup	N	$\bar{X}$	SS
Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği	Düşük düzey	210	78,2	16,9
	Orta düzey	402	68,0	20,0
	Yüksek düzey	150	61,4	17,6
	Toplam	762	69,5	19,6
Sosyal normlara uyum	Düşük düzey	210	18,7	4,1
	Orta düzey	402	16,5	4,7
	Yüksek düzey	150	15,0	4,1
	Toplam	762	16,8	4,6
Kurallar ve yönetime saygı	Düşük düzey	210	18,8	4,0
	Orta düzey	402	16,8	4,6
	Yüksek düzey	150	15,6	3,8
	Toplam	762	17,2	4,4
Sporda sorumluluklara bağlılık	Düşük düzey	210	19,9	5,1
	Orta düzey	402	17,2	5,7
	Yüksek düzey	150	15,3	5,1
	Toplam	762	17,6	5,6
Rakibe saygı	Düşük düzey	210	20,6	4,7
	Orta düzey	402	17,3	5,8
	Yüksek düzey	150	15,3	5,8
	Toplam	762	17,8	5,8

Tablo 4.5'te yer alan verilere göre, farklı aile gelir düzeylerine sahip bireylerin sportmenlik yönelim ölçeği toplam puanı ve alt boyutlarında çeşitli düzeylerde farklılıklar gözlemlenmektedir. Düşük gelir düzeyine sahip bireyler, tüm alt boyutlarda daha yüksek ortalama puanlara sahiptir. Orta gelir grubundaki bireylerin puanları, düşük gelir grubuna göre daha düşüktür. Yüksek gelir grubundaki bireyler ise tüm ölçekte ve alt boyutlarda en düşük ortalamaya sahiptir. Bu durum, gelir düzeyi arttıkça sportmenlik yönelim ölçeği ve alt boyut puanlarının azaldığını göstermektedir. Özellikle rakibe saygı ve sporda sorumluluklara bağlılık boyutlarında bu fark daha belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Tüm alt boyutlarda benzer bir dağılım gözlemlenmiştir.

Aile gelir düzeyi grupları arasındaki sportmenlik yönelimi farklarının istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Tablo 4.6, ANOVA sonuçlarını ve anlamlı farklılık tespit edilen gruplar arasındaki karşılaştırmaları gösteren Tukey çoklu karşılaştırma test sonuçlarını içermektedir.

Tablo 4.6: Spor yapan ve yapmayan bireylerin aile gelir düzeyine ilişkin Anova testi sonuçları.

	Varyansın kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Farkın kaynağı
Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği	Gruplar arası	26710,078	2	13355,039 352,800	37,854	,007*	3<2<1
	Gruplar içi	267774,874	759				
	Toplam	294484,951	761				
Sosyal normlara uyum	Gruplar arası	1292,733	2	646,367 20,179	32,031	,011*	3<2<1
	Gruplar içi	15316,159	759				
	Toplam	16608,892	761				
Kurallar ve yönetime saygılı	Gruplar arası	996,213	2	498,107 18,611	26,763	,004*	3<2<1
	Gruplar içi	14126,066	759				
	Toplam	15122,280	761				
Sporda sorumlulukla bağlı	Gruplar arası	1988,167	2	994,084 29,872	33,278	,006*	3<2<1
	Gruplar içi	22672,627	759				
	Toplam	24660,794	761				
Rakibe saygı	Gruplar arası	2637,264	2	1318,632 31,265	42,176	,013*	3<2<1
	Gruplar içi	23729,892	759				
	Toplam	26367,156	761				

*p<.05, 1=düşük düzey, 2=orta düzey, 3=yüksek düzey

Tablo 4.6'da yer alan ANOVA testi sonuçları, bireylerin aile gelir düzeyine göre sportmenlik yönelim ölçeği toplam puanı ve alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Her bir boyutta elde edilen p değerleri .05 anlamlılık düzeyinin altında olup, gruplar arası farkların anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Tukey testi sonucuna göre, tüm ölçekte ve alt boyutlarda yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin puanları, orta ve düşük gelir düzeyine sahip bireylerin puanlarından anlamlı düzeyde daha düşüktür. Aynı şekilde, orta gelir düzeyine sahip bireylerin puanları da düşük gelir grubundakilere göre daha düşüktür. Bu dağılım tüm boyutlarda aynıdır ve farkın yönü her durumda "yüksek düzey < orta düzey < düşük düzey" şeklindedir. Bu sonuçlar, gelir düzeyi arttıkça sportmenlik yönelim ölçeği ve alt boyut puanlarının anlamlı şekilde azaldığını göstermektedir. Özellikle "rakibe saygı" ve "sporda sorumluluklara bağlılık" alt boyutlarında farkın daha belirgin olduğu görülmektedir. ANOVA ve Tukey testi birlikte değerlendirildiğinde, gelir düzeyinin fair play tutumlarında ayırt edici bir değişken olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada, katılımcıların fair play düzeylerinin anne eğitim durumu gruplarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Tablo 4.7’de, farklı anne eğitim düzeylerine sahip katılımcıların “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği” puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları sunulmaktadır. Bu veriler, anne eğitim durumuna bağlı olası farklılıkların genel bir değerlendirmesini sağlamaktadır.

Tablo 4.7: Spor yapan ve yapmayan bireylerin anne eğitim durumuna ilişkin değerler.

	Grup	N	$\bar{X}$	SS
Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği	Ortaokul	163	80,0	15,6
	Lise	130	76,7	17,2
	Önlisans	250	64,8	19,8
	Lisans	219	62,8	18,9
	Toplam	762	69,5	19,6
Sosyal normlara uyum	Ortaokul	163	19,1	3,9
	Lise	130	18,4	4,1
	Önlisans	250	15,7	4,6
	Lisans	219	15,5	4,5
	Toplam	762	16,8	4,6
Kurallar ve yönetime saygı	Ortaokul	163	19,3	3,6
	Lise	130	18,6	4,0
	Önlisans	250	16,2	4,5
	Lisans	219	15,8	4,2
	Toplam	762	17,2	4,4
Sporda sorumluluklara bağlılık	Ortaokul	163	20,6	4,7
	Lise	130	19,6	5,1
	Önlisans	250	16,3	5,6
	Lisans	219	15,6	5,3
	Toplam	762	17,6	5,6
Rakibe saygı	Ortaokul	163	20,9	4,3
	Lise	130	20,0	5,0
	Önlisans	250	16,5	6,0
	Lisans	219	15,8	5,9
	Toplam	762	17,8	5,8

Tablo 4.7, farklı spor branşı yapan bireylerin annelerinin eğitim durumuna göre sportmenlik yönelimi ölçeği toplam puanları ve alt boyut ortalamalarını göstermektedir. Veriler, anne eğitim düzeyine göre fair play tutumlarında belirgin farklar olduğunu ortaya koymaktadır. Tüm ölçek ve alt boyutlarda, anne eğitim düzeyi azaldıkça bireylerin fair play puanlarının yükseldiği gözlemlenmektedir. En yüksek ortalamalar, annesi ortaokul mezunu olan bireylerde görülmektedir. Bunu sırasıyla lise, önlisans ve lisans düzeyinde eğitime sahip annelerin çocukları izlemektedir. Bu eğilim, sosyal normlara uyum, kurallar ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı alt boyutlarının tamamında aynıdır.

Veriler, sportmenlik yönelim ölçeğine ait tüm alt boyutlarda da benzer bir dağılım göstermektedir. Özellikle "sporda sorumluluklara bağlılık" ve "rakibe saygı" alt boyutlarında ortalama puan farkları daha belirgindir.

Anne eğitim durumu grupları arasında sportmenlik yönelimi bakımından anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Tablo 4.8, ANOVA testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.8: Spor yapan ve yapmayan bireylerin anne eğitim durumuna ilişkin Anova testi sonuçları.

	Varyansın kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Farkın kaynağı
Çok boyutlu sportmenlik ölçeği	Gruplar arası	40005,205	3	13335,068 335,725	39,720	,024*	4 ve 3 < 2 ve 1
	Gruplar içi	254479,746	758				
	Toplam	294484,951	761				
Sosyal normlara uyum	Gruplar arası	1869,533	3	623,178 19,445	32,048	,017*	4 ve 3 < 2 ve 1
	Gruplar içi	14739,359	758				
	Toplam	16608,892	761				
Kurallar ve yönetime saygılı	Gruplar arası	1704,696	3	568,232 17,701	32,101	,043*	4 ve 3 < 2 ve 1
	Gruplar içi	13417,584	758				
	Toplam	15122,280	761				
Sporda sorumluluklara bağlı	Gruplar arası	3270,974	3	1090,325 28,219	38,638	,037*	4 ve 3 < 2 ve 1
	Gruplar içi	21389,820	758				
	Toplam	24660,794	761				
Rakibe saygı	Gruplar arası	3406,367	3	1135,456 30,291	37,485	,040*	4 ve 3 < 2 ve 1
	Gruplar içi	22960,789	758				
	Toplam	26367,156	761				

*p<.05, 1=ortaokul, 2=lise, 3=önlisans, 4=lisans

Tablo 4.8’de yer alan ANOVA testi sonuçları, sporcuların fair play düzeylerinin annelerinin eğitim durumuna göre anlamlı biçimde farklılaştığını göstermektedir. Her bir boyut için elde edilen p değerleri .05’ten küçük olduğundan, gruplar arası farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Tukey testi bulgularına göre, lisans ve önlisans mezunu annelere sahip bireyler, sportmenlik yönelim ölçeği ve tüm alt boyutlarda, ortaokul ve lise mezunu annelere sahip bireylerden anlamlı düzeyde daha düşük puan almıştır. Bu durum, yalnızca toplam puanda değil; sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı alt boyutlarının tamamında aynı yönü izlemektedir. Tüm bu veriler, anne eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte bireylerin fair play tutumlarında anlamlı bir azalma yaşandığını göstermektedir. Ortalamalar arasında ortaya çıkan bu farklılıklar, varyans analizine göre tesadüfi değil, istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmada, katılımcıların fair play düzeylerinin baba eğitim durumu gruplarına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Tablo 4.9’da, farklı baba eğitim düzeylerine

sahip katılımcıların “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği” puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları sunulmaktadır.

Tablo 4.9: Spor yapan ve yapmayan bireylerin baba eğitim durumuna ilişkin değerler.

	Grup	N	$\bar{X}$	SS
Çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeği	Ortaokul	169	73,3	18,4
	Lise	251	73,0	19,9
	Önlisans	172	66,6	19,6
	Lisans	170	63,5	18,6
	Toplam	762	69,5	19,6
Sosyal normlara uyum	Ortaokul	169	17,8	4,3
	Lise	251	17,3	4,8
	Önlisans	172	16,2	4,5
	Lisans	170	15,7	4,5
	Toplam	762	16,8	4,6
Kurallar ve yönetime saygı	Ortaokul	169	17,7	4,2
	Lise	251	17,7	4,7
	Önlisans	172	17,0	4,2
	Lisans	170	16,0	4,0
	Toplam	762	17,2	4,4
Sporda sorumluluklara bağlılık	Ortaokul	169	18,2	5,6
	Lise	251	18,8	5,6
	Önlisans	172	16,7	5,5
	Lisans	170	16,0	5,4
	Toplam	762	17,6	5,6
Rakibe saygı	Ortaokul	169	19,4	4,9
	Lise	251	19,0	5,5
	Önlisans	172	16,5	6,3
	Lisans	170	15,8	5,8
	Toplam	762	17,8	5,8

Tablo 4.9’da, farklı spor branşı yapan bireylerin babalarının eğitim durumuna göre sportmenlik yönelim ölçeği ve alt boyutlara ilişkin ortalama puanlarını göstermektedir. Veriler, baba eğitim düzeyine göre fair play tutumlarında bazı farkların bulunduğunu ortaya koymaktadır. Genel eğilim incelendiğinde, baba eğitim düzeyi azaldıkça sportmenlik yönelim ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanlarının yükseldiği gözlemlenmektedir. Özellikle ortaokul ve lise mezunu babalara sahip bireylerin puanları, önlisans ve lisans mezunu babalara sahip bireylerin puanlarından daha yüksektir. Bu dağılım, sosyal normlara uyum, kurallar ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı alt boyutlarında benzer bir şekilde izlenmektedir. Tüm alt boyutlar incelendiğinde, ortalama puanların lisans mezunu babalara sahip bireylerde en düşük, ortaokul mezunu babalara sahip

bireylerde ise en yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Özellikle "rakibe saygı" ve "sosyal normlara uyum" boyutlarında bu fark daha dikkat çekicidir.

Baba eğitim durumu grupları arasında sportmenlik yönelimi açısından anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Tablo 4.10'da , ANOVA sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4.10: Spor yapan ve yapmayan bireylerin baba eğitim durumuna ilişkin Anova testi sonuçları.

	Varyansın kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Farkın kaynağı
Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği	Gruplar arası	13006,762	3	4335,587 371,343	11,675	,039*	4 ve 3 < 2 ve 1
	Gruplar içi	281478,189	758				
	Toplam	294484,951	761				
Sosyal normlara uyum	Gruplar arası	529,585	3	176,528 21,213	8,322	,028*	4 ve 3 < 2 ve 1
	Gruplar içi	16079,308	758				
	Toplam	16608,892	761				
Kurallar ve yönetime saygılı	Gruplar arası	359,401	3	119,800 19,476	6,151	,028*	4 ve 3 < 2 ve 1
	Gruplar içi	14762,879	758				
	Toplam	15122,280	761				
Sporda sorumluluklara bağlı	Gruplar arası	1025,895	3	341,965 31,181	10,967	,019*	4 ve 3 < 2 ve 1
	Gruplar içi	23634,899	758				
	Toplam	24660,794	761				
Rakibe saygı	Gruplar arası	1786,254	3	595,418 32,429	18,361	,043*	4 ve 3 < 2 ve 1
	Gruplar içi	24580,902	758				
	Toplam	26367,156	761				

*p<.05, 1=ortaokul, 2=lise, 3=önlisans, 4=lisans

Tablo 4.10'da yer alan ANOVA testi sonuçları, sporcuların fair play düzeylerinin babalarının eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Tüm ölçek ve alt boyutlar için hesaplanan p değerleri .05 düzeyinin altında olup, gruplar arası farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Tukey testi sonuçlarına göre farkın kaynağı, lisans ve önlisans mezunu babalara sahip bireylerin puanlarının, ortaokul ve lise mezunu babalara sahip bireylerin puanlarından anlamlı düzeyde daha düşük olmasıdır. Bu durum, sportmenlik yönelim ölçeği toplam puanının yanı sıra, sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı alt boyutlarında da aynı doğrultuda izlenmektedir. Baba eğitim düzeyi arttıkça fair play puanlarının azaldığı yönündeki bu istatistiksel bulgular, tüm boyutlar için tutarlı bir dağılım sergilemektedir. Böylece, baba eğitim düzeyinin fair play tutumları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada, katılımcıların fair play düzeylerinin spor yapma yılına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Tablo 4.11'de, farklı spor yapma yılı gruplarına ait "Çok Boyutlu

Sportmenlik Yönelimi Ölçeği” puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları sunulmaktadır.

Tablo 4.11: Spor yapan ve yapmayan bireylerin spor yapma yılı durumuna ilişkin değerler.

	Grup	N	$\bar{X}$	SS
Çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeği	Yapmıyorum	281	65,7	20,0
	1 Yıl	246	73,7	19,0
	2 Yıl	154	71,8	18,6
	3 Yıl	81	65,7	18,9
	Toplam	762	69,5	19,6
Sosyal normlara uyum	Yapmıyorum	281	16,0	4,7
	1 Yıl	246	17,7	4,7
	2 Yıl	154	17,3	4,1
	3 Yıl	81	16,2	4,3
	Toplam	762	16,8	4,6
Kurallar ve yönetime saygı	Yapmıyorum	281	16,3	4,4
	1 Yıl	246	18,2	4,3
	2 Yıl	154	17,6	4,3
	3 Yıl	81	16,3	4,2
	Toplam	762	17,2	4,4
Sporda sorumluluklara bağlılık	Yapmıyorum	281	16,5	5,9
	1 Yıl	246	18,8	5,3
	2 Yıl	154	18,2	5,3
	3 Yıl	81	16,4	5,5
	Toplam	762	17,6	5,6
Rakibe saygı	Yapmıyorum	281	16,8	5,9
	1 Yıl	246	19,0	5,7
	2 Yıl	154	18,6	5,5
	3 Yıl	81	16,5	6,0
	Toplam	762	17,8	5,8

Tablo 4.11, farklı spor branşı yapan bireylerin spor yapma süresine göre sportmenlik yönelim ölçeği ve alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlarını göstermektedir. Veriler, spor yapma yılına göre fair play tutumlarında bazı farklılıkların olduğunu ortaya koymaktadır. Genel eğilim incelendiğinde, 1 yıl ve 2 yıl düzenli spor yapan bireylerin sportmenlik yönelim ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanlarının, spor yapmayan bireylere ve 3 yıldır spor yapan bireylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle 1 yıl boyunca spor yapan bireylerin, tüm alt boyutlarda en yüksek ortalamalara sahip olduğu dikkati çekmektedir. Spor yapmayan bireyler ile 3 yıldır spor yapan bireyler ise çoğu alt boyutta benzer ve görece olarak daha düşük ortalamalara sahiptir. Bu durum, spor süresi arttıkça ya da hiç spor yapılmadığında fair play tutumlarında bir düşüş yaşandığını düşündürülecek bir dağılım ortaya koymaktadır. Alt boyutlar bazında bakıldığında da benzer bir eğilim izlenmektedir. "Sosyal normlara uyum", "kurallar ve yönetime saygı", "sporda sorumluluklara bağlılık" ve "rakibe saygı" gibi boyutlarda en yüksek ortalamalar yine 1 yıl spor yapan grupta yer

almakta, en düşük değerler genellikle spor yapmayan ya da 3 yıldır spor yapan bireylerde gözlemlenmektedir.

Spor yapma yılı grupları arasında sportmenlik yönelimi açısından anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.12’de, ANOVA sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4.12: Spor yapan ve yapmayan bireylerin spor yapma yılı durumuna ilişkin Anova testi sonuçları.

	Varyansın kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Farkın kaynağı
Çok boyutlu sportmenlik yönelim ölçeği	Gruplar arası	10608,861	3	3536,287 374,507	9,443	,012*	4< 1 ve 2 3< 1
	Gruplar içi	283876,090	758				
	Toplam	294484,951	761				
Sosyal normlara uyum	Gruplar arası	433,090	3	144,363 21,340	6,765	,003*	4< 1 ve 2 3< 1
	Gruplar içi	16175,802	758				
	Toplam	16608,892	761				
Kurallar ve yönetime saygılı	Gruplar arası	546,007	3	182,002 19,230	9,465	,018*	4< 1 ve 2 3< 1
	Gruplar içi	14576,272	758				
	Toplam	15122,280	761				
Sporda sorumluluklara bağlı	Gruplar arası	864,884	3	288,295 31,393	9,183	,017*	4< 1 ve 2 3< 1 3< 2
	Gruplar içi	23795,910	758				
	Toplam	24660,794	761				
Rakibe saygı	Gruplar arası	878,123	3	292,708 33,627	8,705	,021*	4< 1 ve 2 3< 1 3< 2
	Gruplar içi	25489,033	758				
	Toplam	26367,156	761				

*p<.05, 1=1 yıl, 2=2 yıl, 3=3 yıl, 4=yapmıyor

Tablo 4.12’de yer alan ANOVA testi sonuçları, sporcuların fair play tutumlarının spor yapma yılı değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ölçek ve alt boyutlar için hesaplanan p değerleri .05 düzeyinin altında olup, gruplar arası farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Tukey testi sonuçlarına göre, spor yapmayan bireylerin fair play puanları, 1 ve 2 yıl spor yapanlara göre anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur. Ayrıca, 3 yıl spor yapanların puanları ise 1 yıl spor yapanlardan anlamlı düzeyde daha düşüktür. Bu durum sportmenlik yönelim ölçeği toplam puanı ile sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı alt boyutlarında da benzer şekilde gözlenmiştir. Spor yapma yılı arttıkça fair play tutumlarında dalgalanmalar gözlenmiştir. Spor yapma yılı arttıkça fair play tutumlarında dalgalanmalar gözlenmekle birlikte, genel olarak düzenli spor yapmanın olumlu etkileri anlamlı düzeyde ortaya konmuştur. Böylece, spor yapma süresi ile fair play tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada, katılımcıların fair play düzeylerinin spor branşına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Tablo 4.13’te, farklı spor branşlarında yer alan katılımcıların

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları sunulmaktadır.

Tablo 4.13: Spor yapan ve yapmayan bireylerin branş durumuna ilişkin değerler.

	Grup	N	$\bar{X}$	SS
Çok boyutlu Sportmenlik yönelim ölçeği	Futbol	105	83,8	11,9
	Basketbol	84	84,3	10,0
	Voleybol	79	84,5	10,9
	Hentbol	41	78,9	17,3
	Yüzme	31	76,1	19,2
	Futsal	25	79,4	16,7
	Boks	34	72,0	18,5
	Tenis	47	78,5	17,6
	Branş yok	316	52,8	12,5
	Toplam	762	69,5	19,6
Sosyal normlara uyum	Futbol	105	19,9	2,9
	Basketbol	84	20,2	2,7
	Voleybol	79	20,1	2,9
	Hentbol	41	18,8	4,1
	Yüzme	31	18,4	4,5
	Futsal	25	18,9	3,7
	Boks	34	17,5	4,2
	Tenis	47	19,1	4,4
	Branş yok	316	13,1	3,3
	Toplam	762	16,8	4,6
Kurallar ve yönetime saygı	Futbol	105	20,1	2,9
	Basketbol	84	20,3	2,4
	Voleybol	79	20,3	2,7
	Hentbol	41	19,1	3,8
	Yüzme	31	18,3	4,8
	Futsal	25	19,5	4,0
	Boks	34	17,5	3,9
	Tenis	47	19,2	3,6
	Branş yok	316	13,7	3,2
	Toplam	762	17,2	4,4
Sporda sorumluluklara bağlılık	Futbol	105	21,7	3,5
	Basketbol	84	22,0	3,0
	Voleybol	79	22,0	3,4
	Hentbol	41	20,4	5,1
	Yüzme	31	19,5	5,2
	Futsal	25	20,2	4,9
	Boks	34	18,2	5,4
	Tenis	47	20,2	4,9
	Branş yok	316	12,7	3,4
	Toplam	762	17,6	5,6
Rakibe saygı	Futbol	105	22,0	3,7
	Basketbol	84	21,8	3,3
	Voleybol	79	22,1	3,3
	Hentbol	41	20,5	5,2
	Yüzme	31	19,8	5,5
	Futsal	25	20,7	4,8
	Boks	34	18,6	5,6
	Tenis	47	19,8	5,4
	Branş yok	316	13,2	4,3
	Toplam	762	17,8	5,8

Tablo 4.13'te farklı spor branşlarında yer alan bireylerin sportmenlik yönelim ölçeği toplam puanı ve alt boyutlarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri sunulmaktadır. Veriler incelendiğinde, futbol, basketbol ve voleybol branşlarında yer alan sporcuların fair play toplam puanlarının diğer branşlara ve branş yapmayan bireylere göre daha yüksek olduğu

görülmektedir. Benzer şekilde, sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı alt boyutlarında da futbol, basketbol ve voleybol sporcularının puanları, özellikle branş yapmayan gruba kıyasla belirgin şekilde yüksektir. Hentbol, yüzme, futsal, boks ve tenis sporcularının puanları ise bu üç branşın altında yer almakla birlikte, branş yapmayan bireylere göre genel olarak daha yüksek değerler göstermektedir. Branş yapmayan grubun ise tüm ölçek ve alt boyutlarda en düşük ortalama puanlara sahip olduğu dikkati çekmektedir. Bu sonuçlar, spor branşına katılımın ve yapılan branşın, bireylerin fair play tutumları üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle takım sporlarında yer alan bireylerin fair play davranışları daha gelişmiş görünmektedir.

Spor branşları arasında sportmenlik yönelimi açısından anlamlı farklılıkların olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Tablo 4.14, ANOVA sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4.14: Spor yapan ve yapmayan bireylerin branş durumuna ilişkin Anova testi sonuçları.

Varyansın kaynağı		KT	Sd	KO	F	p	Farkın kaynağı
Çok boyutlu Sportmenlik yönelim ölçeği	Gruplar arası	156885,800	8	19610,725	107,318	,026*	1 < 2,3,4, 5,6,7,8 < 9
	Gruplar içi	137599,151	753	182,735			
	Toplam	294484,951	761				
Sosyal normlara uyum	Gruplar arası	7620,216	8	952,527	79,795	,026*	1 < 2,3,4, 5,6,7,8 < 9
	Gruplar içi	8988,676	753	11,937			
	Toplam	16608,892	761				
Kurallar ve yönetime saygılı	Gruplar arası	6854,906	8	856,863	78,044	,018*	1 < 2,3,4, 5,6,7,8 < 9
	Gruplar içi	8267,373	753	10,979			
	Toplam	15122,280	761				
Sporda sorumluluklara bağlı	Gruplar arası	13466,862	8	1683,358	113,237	,021*	1 < 2,3,4, 5,6,7,8 < 9
	Gruplar içi	11193,932	753	14,866			
	Toplam	24660,794	761				
Rakibe saygı	Gruplar arası	12130,410	8	1516,301	80,199	,018*	1 < 2,3,4, 5,6,7,8 < 9
	Gruplar içi	14236,746	753	18,907			
	Toplam	26367,156	761				

*p<.05, 1=futbol, 2=basketbol, 3=voleybol, 4=hentbol, 5=boks, 6=yüzme, 7=futsal, 8=tenis, 9=branş yok

Tablo 4.14'te yer alan ANOVA testi sonuçları, farklı spor branşlarında yer alan bireylerin sportmenlik yönelim ölçeği toplam puanı ve alt boyutlarında branş durumuna göre anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Tüm alt boyutlarda ve toplam puanlarda futbol branşını ile uğraşan bireyler diğer branşlardaki katılımcılara kıyasla anlamlı düzeyde daha düşük

sportmenlik puanlarına sahiptir. Bu sonuç, futbolun yüksek rekabet düzeyi ve temas yoğunluğu nedeniyle sportmenlik davranışlarının daha çok sınanabileceğini düşündürmektedir. Basketbol, voleybol, hentbol, boks, yüzme, futsal ve tenis ile ilgilenen bireylerin sportmenlik yönelimi puanları futbol oynayan bireylerden anlamlı şekilde daha yüksektir. Bu branşlar arasında en yüksek puanlara sahip olan grup spor yapmayan bireyler olurken, basketbol, voleybol ve tenis gibi sporların da yüksek ortalamalarla öne çıktığı görülmektedir. Bu branşlarda bireyler, hem takım ruhu hem de oyun kurallarına bağlılık açısından daha disiplinli bir tutum sergileyebilmektedir. Sosyal normlara uyum alt boyutunda futbolcular, bu boyutta en düşük puanları alırken, en yüksek puanlar spor yapmayan bireylerde ve basketbol-voleybol gibi branşlarda görülmüştür. Kurallara ve yönetime saygı alt boyutunda temaslı sporlardan olan futbol ve boksun, bu boyutta daha düşük puanlara sahip olması dikkat çekicidir. Buna karşın, tenis gibi bireysel ve kurallara sıkı bağlılık gerektiren sporlarda puanlar daha yüksektir. Sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutunda takım sporları genel olarak orta düzeyde puanlar verirken, bireysel spor yapanlarda bu boyut daha güçlüdür. Rakibe saygı alt boyutunda futbolcuların rakibe saygı düzeyi düşükken, tenis ve yüzme gibi sporları yapanlarda rakibe saygı puanları anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu bulgular, spor branşının doğası (takım/bireysel, temaslı/temassız, rekabet yoğunluğu vb.) ile sportmenlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olabileceğini göstermektedir. Özellikle futbol, hem takım içi hem de rakip karşısında yaşanan rekabet ortamı nedeniyle sportmenlik tutumlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Buna karşılık, basketbol, tenis ve yüzme gibi branşlar, fair play değerlerinin daha fazla içselleştirildiği alanlar olarak öne çıkmaktadır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde, araştırma bulguları literatürdeki ilgili çalışmalar ışığında değerlendirilmiş, elde edilen sonuçlar kapsamlı biçimde tartışılmıştır. Ayrıca, araştırmanın ortaya koyduğu veriler doğrultusunda, sporcularda sportmenlik davranışlarının geliştirilmesine yönelik özgün öneriler sunulmuştur. Elde edilen bulguların teorik boyutları göz önünde bulundurularak, spor alanındaki uygulayıcılar ve araştırmacılar için yol gösterici nitelikte çıkarımlar yapılmıştır.

Araştırma bulguları, kadın ve erkek sporcular arasında “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği” ve alt boyutlarında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Toplam fair play puanı ve alt boyutlardaki benzer ortalamalar, cinsiyetin sportmenlik davranışları üzerinde belirleyici bir etkisinin bulunmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, fair play değerlerinin erkek ve kadın sporcular tarafından benzer düzeyde benimsendiğini göstermektedir. Literatür incelendiğinde araştırma sonuçlarını destekleyen bulgulara rastlanmıştır. Eriş [101] tarafından gerçekleştirilen çalışmada, cinsiyetin sportmenlik düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde, Proios [102] da yürüttüğü araştırmada cinsiyetin sportmenlik eğilimleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığını belirtmiştir. Araştırma bulgularını alanyazında destekleyen araştırmalara rastlamak mümkündür (103, 104). Ancak araştırma bulgularını desteklemeyen çalışmalarda bulunmaktadır (105, 106, 107). Ayrıca Türkmen ve Varol [108] kadınların sportmenlik düzeylerinin erkeklerden yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Yine bir diğer çalışmada Koç ve Seçer [109]’de kadınların erkeklerden yüksek düzeyde sportmenlik ve fair play düzeyi olduğunu tespit etmişlerdir. Literatürde erkeklerin kadınlardan yüksek düzeyde fair play düzeyinin olduğu araştırma sonucuna da ulaşılmıştır (110, 111). Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde, birbirinden farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bu durum, konunun daha derinlemesine incelenebilmesi için geniş katılımlı ve farklı örneklem gruplarıyla yürütülecek yeni araştırmalara duyulan gereksinimi ortaya koymaktadır.

Araştırmada yaş değişkenine göre sporcuların fair play tutumlarında anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Özellikle 16 ve 19 yaş grubundaki katılımcıların toplam sportmenlik puanlarının diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu gruplarda yer

alan bireylerin, sosyal normlara uyum, kurallar ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı gibi alt boyutlarda da daha olumlu tutumlar sergilediği dikkat çekmiştir. Buna karşılık, 17 ve 18 yaş grubundaki bireylerin fair play puan ortalamaları anlamlı biçimde daha düşük çıkmıştır. Bu durum, sportmenlik yönelimlerinin yaşa bağlı olarak dalgalanabileceğini, özellikle 17–18 yaş döneminde bu tutumların zayıflayabileceğini göstermektedir. Bu bulgu, yaşın fair play davranışları üzerinde etkili olabileceğine işaret eden bazı çalışmalarla örtüşmektedir. Örneğin Eriş [101], yaş ile paralel ele alınabilecek sınıf düzeyine göre fair play algısında bir azalma olduğunu belirtmiştir. Özellikle 1. sınıf öğrencilerinin “hile yapma” boyutunda en düşük puanlara sahip olması, yaşça daha küçük bireylerin etik değerlere daha duyarlı olabileceğini düşündürmektedir. Benzer şekilde Türkmen ve Varol [108] ile Yılmaz ve ark. [112] çalışmalarında da sınıf düzeyi arttıkça sportmenlik davranışlarının azaldığı rapor edilmiştir. Bu çalışmalar, sınıf düzeyine bağlı olarak gözlenen azalmayı, aslında yaşın getirdiği gelişimsel ve çevresel etkilerle ilişkilendirmektedir. Bu yönüyle elde edilen bulgular, 17–18 yaş gruplarında gözlemlenen geçici düşüşü destekler niteliktedir. Bununla birlikte, literatürde yaş ve sınıf düzeyinin sportmenlik üzerinde etkili olmadığını ileri süren araştırmalar da bulunmaktadır. Hacıcaferoğlu ve ark. [113] ile Altun ve Güvendi [114], yaş ve sınıf gibi demografik değişkenlerin sportmenlik yönelimleri üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığını belirtmişlerdir. Bu tür sonuçlar, çalışmalarda yer alan örneklem gruplarının özellikleri, spor branşları, cinsiyet dağılımı ya da ölçme araçlarının farklılığından kaynaklanıyor olabilir. Sonuç olarak, bu araştırma yaş değişkeninin sportmenlik yönelimleri üzerinde etkili olabileceğini göstermiştir. Özellikle erken ve geç ergenlik dönemlerindeki bireylerde fair play tutumlarında anlamlı farklılıklar gözlenmiş; bu durum yaşa bağlı gelişimsel faktörlerin, bireylerin etik yaklaşımlarında rol oynayabileceğini ortaya koymuştur.

Araştırmada elde edilen bulgular, bireylerin algılanan gelir düzeyine göre sportmenlik yönelimleri arasında anlamlı farklar olduğunu göstermektedir. “*Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği*” toplam puanı ve alt boyutları incelendiğinde, düşük gelir düzeyine sahip bireylerin tüm boyutlarda daha yüksek puanlara sahip olduğu görülmüştür. Orta gelir grubundaki bireylerin puanları görece daha düşükken, yüksek gelir düzeyine sahip bireyler, tüm ölçek ve alt boyutlarda en düşük ortalamalara sahiptir. Bu bulgu, sportmenlik yöneliminin gelir düzeyi yükseldikçe azaldığına işaret etmektedir. Özellikle “rakibe saygı” ve “sporda sorumluluklara bağlılık” boyutlarında bu fark daha belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar, sportmenlik yöneliminde “yüksek gelir < orta gelir < düşük gelir”

şeklinde sıralanan anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya koymaktadır. Literatür, gelir düzeyi ve davranış ilişkisine dair çelişkili sonuçlarla karşılaştırıldığında, sportmenlik yöneliminin sosyoekonomik bağlamda farklı biçimlerde tezahür edebileceği anlaşılmaktadır. Ağlamaz [115] düşük gelir düzeyinin stres ve saldırganlık gibi olumsuz tutumlarla ilişkilendirilebileceğini öne sürerken; Temel ve Nas [116] yüksek gelir grubundaki bireylerde öfke ve saldırganlık eğilimlerinin daha fazla olduğunu bildirmiştir. Bu kapsamda, gelir düzeyinin sosyal ve psikolojik davranışlar üzerindeki etkisinin doğrudan ve tek yönlü olmadığı, bağlamsal ve kültürel faktörlerle etkileşim içinde olduğu söylenebilir. Literatürde aile gelir düzeyinin sportmenlik yönelimleri üzerindeki etkisine ilişkin bazı araştırmalar bu değişkenin anlamlı bir fark yaratmadığını ortaya koymaktadır. Nitekim Kayışoğlu ve ark. [103] tarafından yürütülen çalışmada, aile gelir düzeyinin bireylerin sportmenlik yönelimleri üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı rapor edilmiştir. Benzer şekilde, Yıldırım [117], Koç ve Güllü [107] de sportmenlik eğilimlerinin aile gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmiştir. Ekinci ve Koç [118] tarafından gerçekleştirilen araştırma da, aile gelir düzeyine göre sportmenlik yönelimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmediğini ortaya koymaktadır. Çakıcı [119] ise bireylerin sportmenlik tutumlarının gelir düzeyinden bağımsız olarak şekillendiğini ifade ederek benzer sonuçlara ulaşmıştır. Araştırmanın bu bulgusu genel olarak değerlendirildiğinde, gelir düzeyinin sportmenlik yönelimleri üzerinde belirleyici bir değişken olabileceği ortaya çıkmaktadır. Özellikle yüksek gelirli bireylerde fair play ilkelerinin daha düşük düzeyde benimsenmesi, bu grubun sosyal çevre, spor yapma biçimi ve motivasyonlarıyla ilişkili olabilir. Konuya ilişkin daha kapsamlı ve karşılaştırmalı çalışmalar, bu farklılıkların nedenlerini daha ayrıntılı şekilde açıklamada faydalı olacaktır.

Araştırma bulguları, bireylerin sportmenlik yönelim düzeylerinin anne ve baba eğitim durumuna göre anlamlı biçimde farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ölçek toplam puanı ve tüm alt boyutlarda, anne ve baba eğitim düzeyi daha düşük olan bireylerin fair play puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. En yüksek puanların annesi ve babası ortaokul mezunu olan katılımcılarda görülmesi, bu bireylerin sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı gibi sportmenlik göstergelerinde daha olumlu tutumlara sahip olduklarını düşündürmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe bu tutumlarda düşüş gözlenmiş, lisans ve önlisans mezunu anne ve babalara sahip bireyler, anlamlı biçimde daha düşük sportmenlik puanları almıştır. Literatür incelendiğinde araştırma bulgularını destekleye çalışmalara ulaşılmıştır. Şengün [120],

ailedeki eğitsel düzeyin çocuğun sportmenlik tutumları üzerinde etkili olabileceğini ortaya koymuş ve özellikle ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzı, etik değerlere verdiği önem gibi faktörlerin önemli olduğunu belirtmiştir. Bu görüşler, mevcut çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Ancak literatürde yer alan diğer araştırmalar ile çalışma sonuçları örtüşmemektedir. Efe [121] tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ebeveynlerin eğitim düzeyinin sportmenlik davranışları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde, Tekeli [122] ebeveyn eğitim düzeyinin sportmenlik tutumları üzerinde belirleyici bir rol oynamadığını bildirmiştir. İkinci ve Koç [118] çalışmasında da, ebeveynlerin eğitim seviyesinin bireylerin sportmenlik davranışlarını anlamlı şekilde etkilemediği ortaya konmuştur. Hacıcaferoğlu ve ark. [113], ebeveyn eğitim düzeyi ile sportmenlik davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığını rapor etmiştir. Son olarak, Çakıcı [119] tarafından yapılan araştırmada da ebeveynlerin eğitim seviyesinin sportmenlik eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırmalar, eğitim düzeyinin tek başına sportmenlik tutumlarını belirlemede yeterli bir değişken olmayabileceğini vurgulamıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar, eğitim düzeyi arttıkça sportmenlik puanlarının düşmesi yönündedir. Bu durum, eğitim düzeyinin doğrudan etik davranışları destekleyici bir unsur olmayabileceğini düşündürmektedir. Daha yüksek eğitilmiş ebeveynlere sahip bireylerin, başarı ve rekabet odaklı yetiştirme ihtimali, fair play gibi değerlere olan duyarlılığı azaltıyor olabilir. Ayrıca, akademik eğitimin içerdiği etik eğitimin niteliği ve bireylerin çevresel etkileşimleri bu tür değerleri farklı şekillerde şekillendirebilir. Bu bağlamda, ebeveyn eğitiminin niceliksel düzeyinden ziyade niteliksel etkilerine odaklanmak gerekmektedir.

Araştırma bulguları, bireylerin spor yapma süresine göre sportmenlik yönelimleri ve alt boyutlarında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Özellikle 1 ve 2 yıl düzenli spor yapan bireylerin, spor yapmayanlar ve 3 yıldır spor yapanlara kıyasla daha yüksek fair play puanlarına sahip olduğu görülmektedir. Tüm alt boyutlarda en yüksek ortalamalar 1 yıl spor yapan grupta yer almakta, spor yapmayanlar ile 3 yıldır spor yapan bireyler ise benzer ve daha düşük puanlar almaktadır. Bu durum, spor süresi arttıkça ya da hiç spor yapılmadığında fair play tutumlarında dalgalanma yaşanabileceğini, ancak düzenli ve orta süreli spor yapmanın sportmenlik tutumlarını olumlu etkilediğini düşündürmektedir. Bu bağlamda, literatürde spor yapma süresinin sportmenlik ve fair play davranışları üzerindeki etkisi çeşitli araştırmalarla desteklenmektedir. Örneğin, Sinoforoğlu ve Sezen-Balcıkanlı [123] spor yapma yılı arttıkça sportmenlik davranışlarının olumlu yönde geliştiğini ve özellikle 6 yıl ve

üzeri spor yapan bireylerin sportmenlik tutumlarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde, Efek ve Yiğiter [124] uzun yıllar spor yapan bireylerin fair play ve sportmenlik değerlerine daha çok önem verdiğini ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları da bu genel eğilimi desteklemekte olup, spor yapma yılı değişkeninin sportmenlik yönelimleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Ancak, elde edilen bulgular spor yapma süresinin sportmenlik düzeyine etkisinin tekdüze olmadığını, farklı sürelerde dalgalanmalar yaşandığını ortaya koymaktadır. Özellikle, kısa ve orta süreli düzenli spor yapmanın sportmenlik tutumlarını artırdığı, fakat spor yapma süresi uzadıkça bu etkinin değişkenlik gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu durum, spor yapma yılı ile sportmenlik düzeyi arasındaki ilişkinin doğrusal olmaktan ziyade karmaşık ve çok boyutlu olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, sportmenlik davranışlarının gelişiminde sadece spor yapma süresi değil, sporun yoğunluğu, niteliği ve bireysel motivasyon gibi diğer faktörlerin de etkili olabileceği düşünülmelidir.

Araştırmada farklı spor branşlarında yer alan bireylerin sportmenlik yönelimlerinde anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Futbol branşında yer alan bireylerin sportmenlik puanlarının, diğer branşlardaki katılımcılara kıyasla daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, futbolun yüksek rekabet seviyesi ve temas yoğunluğunun, sportmenlik davranışlarının daha fazla sınımanmasına yol açtığı şeklinde yorumlanabilir. Basketbol, voleybol, hentbol, boks, yüzme, futsal ve tenis gibi branşlarda yer alan sporcuların sportmenlik düzeyleri futbolculara göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca herhangi bir branşa katılmayan bireylerin de bu branşlardaki bireylere kıyasla yüksek sportmenlik puanları aldığı görülmüştür. Özellikle basketbol, voleybol ve tenis sporcularının, takım ruhu ve oyun kurallarına bağlılık açısından daha disiplinli ve olumlu sportmenlik tutumları sergilediği anlaşılmıştır. Alt boyutlar incelendiğinde, sosyal normlara uyumda futbolcuların en düşük puanları aldığı, buna karşın branşı olmayan bireyler ile basketbol ve voleybol branşlarında yer alan sporcuların daha yüksek puanlar elde ettiği görülmüştür. Kurallara ve yönetime saygı boyutunda ise temaslı spor branşlarından futbol ve boksun daha düşük puanlara sahip olduğu, tenis gibi bireysel ve kurallara sıkı bağlılık gerektiren branşların ise daha yüksek puanlar aldığı dikkati çekmiştir. Sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutunda takım sporcuları orta düzeyde puanlar alırken, bireysel spor branşlarında yer alanların bu boyutta daha yüksek puanlar elde ettiği tespit edilmiştir. Rakibe saygı boyutunda ise futbolcuların düşük puan aldığı, tenis ve yüzme branşlarında ise rakibe saygı düzeylerinin anlamlı ölçüde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, spor branşının doğası (takım ya da bireysel, temaslı ya da

temassız olması ve rekabet yoğunluğu gibi özellikleri) ile sportmenlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Özellikle futbol, hem takım içi hem de rakip karşısında yaşanan yoğun rekabet ve temas nedeniyle sportmenlik tutumlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Buna karşılık, basketbol, tenis ve yüzme gibi branşlar fair play değerlerinin daha güçlü biçimde benimsenmesini sağlayan alanlar olarak ön plana çıkmaktadır. Literatür spor branşı değişkenine göre incelendiğinde araştırma bulguları ile örtüşmediği görülmektedir. Eriş [101] yaptığı çalışmada bireysel ve takım sporlarının sportmenlik davranışlarını üzerinde etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca bazı çalışmalarda spor branşlarının fair play açısından bir etkiye sahip olmadığını ortaya koymuştur (125, 126). Bir başka çalışmada ise Doğar ve Yağmur [127] okul takımına katılım veya herhangi bir spor dalının sportmenlik üzerinde etkisi olmadığını tespit etmişlerdir. Literatürde spor branşının sportmenlik üzerindeki etkisine dair zıt bulgular bulunmaktadır. Araştırma sonuçları spor branşının sportmenlik tutumları üzerinde anlamlı bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Bu da konunun çok boyutlu yapısını ve araştırma koşullarının sonuçlar üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Daha geniş ve farklı bağlamlarda yapılacak çalışmalar, bu farklılıkların daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Araştırma bulguları ışığında, elde edilen verilerin değerlendirmesi sonucunda, sportmenlik ve fair play davranışlarının geliştirilmesine yönelik birtakım önerilerin geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Literatürdeki bulgular arasındaki tutarsızlıklar ve çalışma kapsamındaki sonuçlar dikkate alınarak, alanın daha sağlıklı ilerlemesi ve uygulamaların etkinliğinin artırılması amacıyla, aşağıda belirtilen öneriler sunulmuştur.

1. Düşük eğitim düzeyine sahip ailelerin çocuklarında sportmenlik tutumlarının daha yüksek olması nedeniyle, eğitim seviyesi yüksek ailelerde fair play bilincini artıracak farkındalık çalışmaları yapılmalıdır.
2. Spor yapma süresi 1-2 yıl olan bireylerin sportmenlik puanlarının yüksek olması sebebiyle, spora yeni başlayanların bu olumlu tutumlarını koruyacak destek mekanizmaları geliştirilmelidir.
3. 3 yıl ve üzeri spor yapanlarda sportmenlik puanlarında düşüş gözlemlendiğinden, uzun süre spor yapanlarda motivasyon ve etik davranışların sürdürülebilirliğine yönelik programlar uygulanmalıdır.
4. Futbol branşında sportmenlik puanlarının diğer branşlara göre düşük olması nedeniyle, bu spora özgü sportmenlik kültürünü güçlendirecek disiplin ve etik eğitimlerine öncelik verilmelidir.

5. Takım sporlarında fair play davranışlarının daha gelişmiş olması nedeniyle, bireysel sporculara takım çalışması ve iletişim becerilerini geliştirecek etkinlikler sunulmalıdır.
6. Gelir düzeyi düşük ailelerin çocuklarının spor faaliyetlerine erişimi kolaylaştırılarak, bu olumlu sportmenlik tutumlarının devam ettirilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Açıklamalı [O2]: Tüm kaynakları tez yazım kılavuzunda gösterilen kaynakların yazım şeklinde güncelleyelim.

1. Simon RL. *Fair play: The ethics of sport*. London: Routledge; 2018.
2. Kaplan T. Evrensel bir kavramı yaşadığı kentle özdeşleştiren kaleci: Fair Play ve İsmet Karababa. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2020.
3. Arıpınar E, Donuk B. *Spor yönetim ve organizasyonlarında etik yaklaşımlar*. 3. basım. İstanbul: Ötüken Neşriyat; 2011.
4. Yıldırım İ. Fair Play: Kapsamı, Türkiye'deki görünümü ve geliştirme perspektifleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2004.
5. Koç Y. Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği (BEDSDÖ). *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2013;15(1):96-114.
6. Tarhan N. *Makul çözüm: Aile içi iletişim rehberi*. İstanbul: Timaş Yayınları; 2006.
7. Duğan Ö. Spor felsefesi ve etiği. In: Hayrettin H, editor. *Spor bilimine giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını; 2012. p. 1-?. (No. 2509).
8. Taştan N. Her açıdan rekreasyon. In: C. T., editor. *Rekreasyon Paradigması*. 1. baskı. Ankara: Gazi Kitabevi; 2020.
9. Tanrıverdi H. Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 2012;5(8):1071-93.
10. Durak N. Gelenek ve modernite etkileşimi bağlamında spor etiği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 2011;(27):43-63.
11. Yıldırım-Araz G. Sporda etik. In: Gökmen Ö, Deniz MD, editors. *Sporun kavramsal temelleri-3*. İstanbul: Efe Akademi Yayınevi; 2022.
12. Şahin M. *Spor ahlakı ve sorunları*. 2. baskı. İstanbul: Evrensel Basım Yayın; 2009.
13. Konter E. *Sporda stres ve performans, kuramlar ve kontrol etme teknikleri*. 1. baskı. İzmir: Bassaray Basımevi; 2010.

14. Erdemli A. *İnsan, spor ve olimpizm*. 1. baskı. İstanbul: Sarmal Yayınevi; 1996.
15. Acet M. *Sporda saldırganlık ve şiddet*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2005.
16. Karaküçük S. *Rekreasyon: Boş zamanları değerlendirme*. 1. baskı. Ankara: Gazi Kitabevi; 2008.
17. Şahin M. *Spor ahlakı ve sorunları*. İstanbul: Doğa Basın Yayın; 1998. p. 22-40.
18. Erdemli A. *Temel sorunlarıyla spor felsefesi*. İstanbul: E Yayınları; 2002. p. 78-9.
19. Şahin MH. *Beden eğitimi ve spor sözlüğü*. İstanbul: Morpa Kültür ve Yayınları; 2005. p. 300.
20. İnal AN. *Beden eğitimi ve spor bilimi*. Ankara: Nobel Basımevi; 2003. p. 4-10.
21. Tel M. Türk toplum yaşantısında Fair Play. *Int J Sci Cult Sport*. 2014;Special Issue 1:694–704.
22. Tiryaki Ş. *Spor psikolojisi: Kavramlar, kuramlar ve uygulama*. Ankara: Eylül Yayınları; 2006.
23. Arıpınar E, Donuk B. *Fair play: Spor yönetim ve organizasyonlarında etik yaklaşımlar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat AŞ; 2011.
24. Koç Y. Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği (BEDSDÖ). *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2013;15(1):96–114.
25. Loland S. *Fair play in sport: A moral norm system*. London: Routledge; 2002.
26. Loland S. *Fair play moralsk normsystem* [doktora tezi]. Oslo: Norwegian University for Sport and Physical Education; 1989.
27. Pehlivan Z, Konukman F. Fair Play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2004;2(2):49–53.
28. Vallerand RJ, Briere NM, Blanchard C, Provencher P. Development and validation of the multidimensional sportpersonship orientations scale. *J Sport Exerc Psychol*. 1997;19(2):197–206.
29. Dolaşır S. *Antrenörlük etiği ve ilkeleri*. Ankara: Gazi Kitabevi; 2006. p. 27–47.

30. Şahin M. *Spor eylemlerinde etik değer sorunu* [yayınlanmamış doktora tezi]. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor ABD; 2003.
31. Arslan F, Ziyagil MA, Bastık C. Examination of moral decision-making attitudes of elite male basketball players and wrestlers according to variables of sport experience and mother, father education. *Universal J Educ Res.* 2018;6(3):378–85.
32. Sarı İ, Kölelinin Y. Antrenör kaynaklı destekleyici ve kısıtlayıcı güdüsel iklimin sporcuların tükenmişlik ve ahlaki karar alma tutumları ile ilişkisi. *Spor Bilimleri Dergisi.* 2020;31(2):69–82.
33. Rosa BA. *Ethics in sport - guidelines for teachers.* Mafra: Luso-Illyrian Institute For Human Development; 2015.
34. Çeviker A. *Sporda antrenörlük meslek etiği (Bedensel Engelli Sporlar Örneği).* Ankara: Akademisyen Kitapevi; 2018.
35. Cevizci A. *Felsefe terimleri sözlüğü.* İstanbul: Paradigma Yayınları; 2003.
36. Çalışlar A. *Felsefe sözlüğü.* İstanbul: Cem Yayınevi; 1997.
37. Heringer HJ. Fairness und moral, fairness und fair play. In: Gerhardt V, Lämmer M, editors. *[Kitap başlığı eksik]*. Sankt Augustin: Academia Verlag; 1995.
38. Sezen-Balçıkınlı G. *Profesyonel futbolcuların fair play'e yönelik davranışları ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki* [yayınlanmamış doktora tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2009.
39. Güven Ö. Futbol topu ile oynamanın bazı kültürlerdeki benzer görünüşleri ve tarihsel gelişimine ait bilgiler. *Düşünen Siyaset.* 1999;1(2):95–111.
40. Topan A. *Ortaöğretim kurumlarında okullar arası futbol müsabakalarına katılan öğrencilerin fair play anlayışlarının kulüp deneyimlerine göre incelenmesi* [yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2011.
41. Arıpınar E, Donuk B. *Spor yönetim ve organizasyonlarında etik yaklaşımlar fair play.* İstanbul: Ötüken Neşriyat AŞ; 2011.

42. Kotan R. *Profesyonel futbol takım taraftarlarının fair play anlayışları üzerine bir araştırma: Trabzon İl Örneği* [yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2004.
43. Üstün B. Profesyonellik: Kavram analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 2014;7(2).
44. Aydın U. *Profesyonel sporda sendikalaşma: PFA örneği ve Türkiye*. Ankara: Türk-İş Yayınları; 2007.
45. Küçükgüngör E. Türk hukukunda sporcuların hukuki durumu. *Ankara Barosu Dergisi*. 1999;56(1):39–52.
46. Çınarlı S, Ersöz G. Engellilere yönelik spor hizmetlerinin gelişimi açısından sponsorluk ve vergisel düzenlemelere ilişkin öneriler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2010;2(12).
47. Keten M. *Türkiye'de spor*. Ankara: Ayyıldız Matbaası; 1974.
48. Küçük V, Koç H. Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2004;(9).
49. Binbaşıoğlu C. *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi; 1982.
50. Araz GY. *Spor yapan bireylerin kaygı düzeyleri, saldırganlık eğilimleri ve yaklaşma-uzaklaşma tepkilerinin incelenmesi* [yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Edirne: Trakya Üniversitesi; 2017.
51. Yetim A. Sporun sosyal görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2000;5(1):63–72.
52. Diana EW, Mears B. Intervention. *Intervention in School and Clinic*. 2004;39(4).
53. Biçer T. *Sporda toplam kalite yönetimi ve futbol uygulamaları*. İstanbul: Beyaz Yayınları; 2008.
54. Yıldız SM. Spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri: Geniş bir sınıflama. *Bahkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2009;12(22):1–10.

55. Aksu F. *Spor işletmelerinde marka oluşturma* [yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2005.
56. Koryürek C. *Olimpiyatlar*. İstanbul: Stil Matbaacılık; 2003.
57. Mill JS. *Utilitarianism*. London: Parker, Son, and Bourn; 1861.
58. Gilligan C. *In a different voice: Psychological theory and women's development*. Cambridge: Harvard University Press; 1982.
59. Akyüz Y. *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları; 1982.
60. Singer P. *Animal liberation*. New York: HarperCollins; 1975.
61. Lumpkin A, Stoll SK, Beller JM. *Sport ethics: Applications for fair play*. New York: McGraw-Hill; 2003.
62. Bayraktar C, editor. *Lise düzeyinde öğrenim gören sporcu öğrencilerin fair-play yönelimlerinin incelenmesi*. Ankara: Sonçağ Akademi; 2023.
63. Doğal B. *Spor sosyolojisi ve uygulamalı spor sosyolojisine giriş*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2007.
64. Simon RL. *Fair play: The ethics of sport*. 2nd ed. Boulder: Westview Press; 2010.
65. Guttmann A. *The Olympics: A history of the modern games*. Urbana: University of Illinois Press; 2002.
66. Young DC. *The modern Olympics: A struggle for revival*. Baltimore: Johns Hopkins University Press; 1996.
67. Hoberman J. *Mortal engines: The science of performance and the dehumanization of sport*. New York: Free Press; 1992.
68. Anderson E. *Sport, theory and social problems: A critical introduction*. London: Routledge; 2010.
69. Pieper A. *Etiğe giriş* (Atayman V, Sezer G, çevirmenler). İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık; 1999.

70. Yıldırım İ. Fair play: Etimolojik, semantik ve tarihsel bir bakış. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2011;16(4):3–18.
71. Gümüş H, Saraçlı S, Karakullukçu ÖF, Doğanay G, Kurtipek S. Ortaöğretim öğrencilerinde fair play kavramı. *Int J Sport Cult Sci*. 2016;4(Special Issue 2):430–8.
72. Başaran Z, Erdoğan RB, Körmükçü Y, Adalı H. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin fair-play anlayışlarının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi*. 2017;9(1):35–43.
73. Umutlu U, Yüksel MF. Fair play eğitiminin ahlaki karar alma tutumuna etkisi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2024;6(1):335–51.
74. Çavdar E, Balçıklanl GS, Kaya M. Okul sporlarında alınan disiplin cezaları ve nedenlerinin fair play çerçevesinde incelenmesi. *Gazi J Phys Educ Sport Sci*. 2019;24(3):143–54.
75. Kahya Y. Lisanslı spor yapan gençler ile lisanssız spor yapan gençlerin fair play anlayışları. *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*. 2020;(2):52–66.
76. Balçıklanl GS, Çar B. Türkiye Fair Play Ödüllerinin formal ve informal fair play davranışları çerçevesinde incelenmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2021;19(3):116–35.
77. Uzun RN, Karakuş K, Barut Y, Çebi M. Sporda ahlaksal değerler: Fair play. *Rol Spor Bilimleri Dergisi*. 2021;2(2):93–102.
78. Zeren A, Hasırcı S. Türkiye’de sporla ilgili etik davranışlar ve fairplay örnekleri. *Sağlık ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2022;5(3):47–50.
79. Pekel AÖ, Kırkoğlu N, İğdır EC, Okan İ. Futbol hakemlerinin fair play kavramına yönelik algıları: Metafor çalışması. *The Online Journal of Recreation and Sports*. 2023;12 (3):362–7.
80. Görgüt İ, Güzel C. Sınıf öğretmenlerinin fair play kavramına ilişkin görüşleri. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2023;21(2):112–29.
81. Gök O, Sarıkol E. Spor lisesi öğrencilerinin fair-play davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yalova Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*. 2023;2(1):70–86.

82. Akgül F, Yıldırım M. Okul ve kulüp takımlarında oynayan üniversite öğrencilerinin sporda fair-play anlayışlarının belirlenmesi. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*. 2024;5(3):69–80.
83. Popescu V, Masari GA. Sporcuların fair play tutumlarının spor eğitimi ve müsabakası tarafından şartlandırılan belirli değişkenlere göre karşılaştırmalı analizi. *Procedia Soc Behav Sci*. 2011;12:24–9.
84. Fernández-Río J, Méndez-Giménez A, Cecchini JA, de Mesa CG. Achievement goals and social goals' influence on physical education students' fair play. *Rev PsicoDidáctica*. 2012;17(1).
85. Miura Y. Beden eğitimi müfredatında adil oyun. *LASE Spor Bilimleri Dergisi*. 2015;6(2):77–91.
86. Molina P, Valenciano Valcárcel J, Muñoz Rodríguez D, Úbeda Colomer J. Redefiniendo la competitividad desde el fair play y la justicia social. *Ágora para la educación física y el deporte*. 2018;20(1):115–132.
87. Bronikowska M, Korcz A, Pluta B, Krzysztozek J, Ludwiczak M, Łopatka M, et al. Fair play in physical education and beyond. *Sustainability*. 2019;11(24):7064.
88. Palou P, Bermejo JM, Borràs PA, Ponseti FJ. Effects of an educational intervention regarding fair play on sports team coaches. *J Hum Sport Exerc*. 2020;15(2):in press. doi:10.14198/jhse.2020.152.16
89. Sukys S, Tilindiene I, Majauskiene D, Karanauskiene D. Moral identity and attitudes towards doping in sport: Whether perception of fair play matters. *Int J Environ Res Public Health*. 2021;18(21):11531.
90. Ludwiczak M, Bronikowska M. Fair play in the context of physical education and sport behaviors. *Int J Environ Res Public Health*. 2022;19(4):2452.
91. Dikme G. Sporda etik değerlerin önemi ve sporcu davranışlarına etkisi. *Uluslararası Spor Araştırmaları Dergisi*. 2021;5(1):21–35.
92. Büyüköztürk Ş. *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. 15. baskı. Ankara: Pegem Akademi; 2011.

93. Creswell JW. *Eğitim araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi* (Demir SB, evirmen). Ankara: Eğiten Kitap; 2017.
94. Karasar N. *Bilimsel araştırma yöntemi*. 23. baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2012.
95. Vallerand RJ, Briere NM, Blanchard C, Provencher P. Development and validation of the multidimensional sportspersonship orientations scale. *J Sport Exerc Psychol*. 1997;19(2):197–206.
96. Kncal RY, Işık H, Yıldırım O. Eğitim fakültesi ğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2010;12(1):93–109.
97. Tavakol M, Dennick R. Making sense of Cronbach’s alpha. *Int J Med Educ*. 2011;2:53–5.
98. Tabachnick BG, Fidell LS. *Using multivariate statistics*. 6th ed. Boston: Pearson Education; 2013.
99. Field A. *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. London: Sage Publications Ltd; 2024.
100. Eriş T. *Ortaöğretime devam etmekte olan öğrencilerin sporda fair play ve ahlaktan uzaklaşma davranışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi* [yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2020.
101. Proios M. Relationship between student perceived conduct in physical education settings and "unfair" play. *Int J Appl Sports Sci*. 2011;23(2):421–40.
102. Kayışoğlu NB, Altnkk M, Temel C, Yüksel Y. Ortaokul ğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının incelenmesi: Karabük ili rneği. *Int J Soc Sci Educ Res*. 2015;1(3):1045–56.
103. Canlı T, Canlı U, Taşkın C. Altyapı sporcularının antrenör-sporcu ilişkilerinin ahlaki karar alma tutumlarına etkisinin belirlenmesi. *CB Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2021;16(1):22–35.
104. Fleming C. Fair play. *World Literature Today*. 2011;85(3):63–4.

105. Certel Z, Bahadır Z, Çelik B. Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*. 2020;11(3):221–30.
106. Koç Y, Güllü M. Lise öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Sportmetre*. 2017;15(1):19–30.
107. Türkmen M, Varol S. Beden eğitimi ve spor dersinin ortaokul öğrencileri üzerinde sportmenlik davranışı oluşturma etkisinin belirlenmesi: Bartın İl Örneği. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2015;1(1):42–64.
108. Koç Y, Seçer E. Spor bilimleri alanında eğitim gören üniversite öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2018;13(2):247–59.
109. Gök O, Sarıkol E. Spor lisesi öğrencilerinin fair-play davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yalova Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*. 2023;2(1):70–86.
110. Karafil AY, Atay E, Ulaş M, Melek C. Spora katılımın beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları üzerine etkisinin araştırılması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2017;12(2):1–11.
111. Yılmaz A, Esentürk OK, İlhan EL. Sportsmanship tendency in terms of moral development of middle school students. *J Hum Sci*. 2017;14(4):4969–88.
112. Hacıcaferoğlu S, Selçuk M, Hacıcaferoğlu B, Karataş Ö. Ortaokullarda işlenen beden eğitimi ve spor derslerinin sportmenlik davranışlarına katkısının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Int J Sport Culture Sci*. 2015;3(Special Issue 4):557–66.
113. Altun M, Güvendi B. Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *OPUS Int J Soc Res*. 2019;11(18):2224–40.
114. Ağlamaz T. Lise öğrencilerinin saldırganlık puanlarının kendini açma davranışı, okul türü, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyi açısından incelenmesi [yüksek lisans tezi]. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2006.

115. Temel V, Nas K. Okul sporlarına katılan lise öğrencilerinin öfke düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2018;20(1):80–95.
116. Yıldırım İ. Fair-play: etimolojik, semantik ve tarihsel bir bakış. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2011;16(4):3–18.
117. Ekinci H, Koç Y. Ortaokul öğrencilerinde sportmenlik davranışlarının yordayıcısı olarak başarı algısı. *Sportmetre*. 2020;18(4):154–65.
118. Çakıcı HA. Amatör futbolcuların liderlik özellikleri ile sportmenlik yönelimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi [yüksek lisans tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2019.
119. Şengün M. Lise öğrencilerini ahlaki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi [doktora tezi]. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü; 2008.
120. Efe ZB. Okullararası yarışmalara katılan 1. ve 2. kademe ilköğretim öğrencilerinin fair-play davranışlarını sergileme sıklıkları [yüksek lisans tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2006.
121. Tekeli H. Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersinde sportmenlik davranışlar sergileme düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi [yüksek lisans tezi]. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2017.
122. Şinforoğlu T, Sezen-Balçıklı G. Sportspersonship coaching behaviours from youth athletes' perspective. *J Educ Psychol*. 2020;13(4):25–33.
123. Efek E, Yiğiter K. Spor katılımının atılganlık ve sportmenlik düzeyleri ile ilişkisi. *OPUS Int J Soc Res*. 2021;18(43):6732–63.
124. Yıldırım NB. Gençlik ve spor merkezinde düzenlenen kurslara katılan gençlerin fair play davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi [yüksek lisans tezi]. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2018.
125. Kaya SÖ. Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri [yüksek lisans tezi]. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2011.

126. Doğar Y, Yağmur M. Beden eğitimi ve spor dersinin ortaokul oğrencileri uzerinde sportmenlik davranışı etkisinin incelenmesi: Kahramanmaraş ili orneği. *J Hist School*. 2019;43:1651–65.

EKLER

Açıklamalı [03]: 1. derece başlıklar, 14 PUNTO olmalıdır.
Önce 60 nk sonra 24 nk olmalıdır.

EK 1. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği

Kesinlikle Katılmıyorum 1	Katılmıyorum 2	Kararsızım 3	Katılıyorum 4	Kesinlikle Katılıyorum 5
				

1-Maçı kaybetsem de rakibimi tebrik ederim	1	2	3	4	5
2-Bir yeniliden sonra rakip takım antrenörü ile tokalaşırım	1	2	3	4	5
3-Bir yarışmadan sonra rakibimi iyi performansından dolayı kutlarım	1	2	3	4	5
4-Galip geldiğimde bile, kaybeden rakibimin gayretini takdir ederim	1	2	3	4	5
5-Kazansam da kaybetsem de rakibimle tokalaşırım	1	2	3	4	5
6-Hakem kararlarına uyarım	1	2	3	4	5
7-Oyun kurallarına saygı duyar ve uyarım	1	2	3	4	5
8-Yaptığım sporun tüm kurallarına mutlaka uyarım	1	2	3	4	5
9-Hatalı karar verdiğimde bile hakeme saygımı kaybetmem.	1	2	3	4	5
10-Hakemler dışında, resmi maç/saha görevlilerinin uyarılarını da dinlerim.	1	2	3	4	5
11-Kaybedeceğimden emin olsam bile maçta elimden gelen çabayı gösteririm.	1	2	3	4	5
12-Maçta çok hata yapsam bile mücadeleyi bırakmam.	1	2	3	4	5
13-Eksikliklerimi gidermek için neler yapacağımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
14-Tüm antrenmanlara katılmak benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
15-Antrenmanlarda elimden gelen her şeyi yaparım.	1	2	3	4	5
16-Yere düşen rakibimin kalkmasına yardım için elimi uzatırım.	1	2	3	4	5
17-Eğer elimden gelirse, haksız bir şekilde oyundan atılmak üzere olan rakibimin oyunda kalması için hakemle konuşurum.	1	2	3	4	5
18-Rakibim sakatlandığında, yardım alabilmesi için hakemden oyunu durdurmasını isterim.	1	2	3	4	5
19-Rakibim haksız yere cezalandırılırsa bu durumu düzeltmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
20-Rakibim spor matzemelerini unutmuşsa yedeklerini ona ödünç veririm	1	2	3	4	5

Kişisel Veri Formu

1. Doğum Tarihi _____	2. Cinsiyet: Erkek ☐ Kadın ☐	3. Ailenin aylık geliri _____
4. Annenin eğitim durumu nedir? _____	5. Babanın eğitim durumu nedir? _____	
6. Spor kulübüne/okuluna gidiyor musun? _____	7. Kaç yıldır spor kulübüne/okuluna gidiyorsun? _____	
8. Hangi branşta spor kulübüne/okuluna gidiyorsun? _____		
9. Haftada kaç gün spor kulübüne/okuluna gidiyorsun? _____		Katıldığımız için teşekkür ederiz.

EK 2. Veli Onay Formu

	KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ VELİ / VASİ ONAY FORMU	
---	--	--

Bu çalışma **Hacı Samet YILMAZ** tarafından yürütülen bir çalışmadır. Bu çalışmanın amacı Spor yapan ve yapmayan bireylerin fair-play düzeylerinin incelenmesidir. Bu amaçla velisi / vasisi olduğunuz kişinin bazı soruları cevaplandırmasına ve anketleri doldurmasına ihtiyaç duymaktayız. Uygulama tahminen **15 dk** sürecektir.

Velisi / vasisi olduğunuz kişinin çalışmaya katılımının onun fiziksel, zihinsel ve psikolojik gelişimine hiçbir olumsuz etkisi olmayacağından emin olabilirsiniz. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışma öncesinde velisi / vasisi olduğunuz kişinin de sözel olarak rızası alınacaktır. Velisi / vasisi olduğunuz kişinin vereceği cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Bu formu imzaladıktan sonra da dilediğiniz zaman velisi / vasisi olduğunuz kişinin çalışmadan ayrılma hakkı bulunmaktadır. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak ve sorularınız için sa*****tylmaz@gmail.com 54***** ile iletişim kurabilirsiniz.

Desteğiniz için teşekkür ederiz.

İmza
Araştırmacının
Adı-Soyadı
Adresi ve
Telefon
Numarası

Yukarıda açıklamasını okuduğum çalışmaya hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın velisi / vasisi olduğum ..... isimli kişinin katılmasını kabul ediyorum.

İmza
Veli ya
da
Vasinin
Adı-
Soyadı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Hacı Samet YILMAZ
Doğum yeri	Kahramanmaraş
Doğum tarihi	**/**/****
Uyruğu	T.C
Telefon	05*****
E-posta	*****@gmail.com
Web adresi	

Eğitim Bilgileri

Lisans	
Üniversite	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Fakülte	Spor Bilimleri Fakültesi
Bölüm	Spor Yöneticiliği
Mezuniyet Yılı	11/06/2019

Yüksek Lisans	
Üniversite	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Enstitü	Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı	Spor Psikososyal Alanlar
Programı	Spor Psikososyal Alanlar
Mezuniyet Yılı	2025